

T.C
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI
GAZETECİLİK BİLİM DALI

TÜRKİYE'DE YAYIMLANAN ÇOCUK DERGİLERİNDE ÇOCUK
KİMLİĞİ TASARIMI: ÇOCUK SESİ, GÜRBÜZ TÜRK ÇOCUĞU,
TRT ÇOCUK, BİLİM ÇOCUK DERGİLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI
ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FUNDA ELDİVEN

KOCAELİ 2018

T.C
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI
GAZETECİLİK BİLİM DALI

TÜRKİYE'DE YAYIMLANAN ÇOCUK DERGİLERİNDE ÇOCUK
KİMLİĞİ TASARIMI: ÇOCUK SESİ, GÜRBÜZ TÜRK ÇOCUĞU,
TRT ÇOCUK, BİLİM ÇOCUK DERGİLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI
ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

FUNDA ELDİVEN

DR. ÖĞR. ÜYESİ EBRU TURANLI

KOCAELİ 2018

T.C
KOCAELİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI
GAZETECİLİK BİLİM DALI

TÜRKİYE'DE YAYIMLANAN ÇOCUK DERGİLERİNDE ÇOCUK
KİMLİĞİ TASARIMI: ÇOCUK SESİ, GÜRBÜZ TÜRK ÇOCUĞU,
TRT ÇOCUK, BİLİM ÇOCUK DERGİLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI
ANALİZİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Tezi Hazırlayan: FUNDA ELDİVEN

Tezin Kabul Edildiği Enstitü Yönetim Kurulu Karar ve No: 27.06.2018/17

Jüri Başkanı: Dr. Ebru Turanlı

Jüri Üyesi: Dr. Feriye Aker

Jüri Üyesi: Dr. Refik Perenberci

KOCAELİ 2018

ÖNSÖZ

Tarihsel süreçte Türkiye'de yayımlanan çocuk dergilerinde çocuk kimliği tasarımı konusunda yapmış olduğum çalışmada, konunun belirlenmesi başta olmak üzere lisans eğitimime başladığım günden bu yana her daim bilgi ve tecrübelerini eksik etmeyen, çalışmamın bu aşamaya gelmesinde benim kadar katkısı ve emeği olan Tez danışmanım Dr. Öğr. Üyesi Ebru Turanlı'ya saygı ve teşekkürlerimi sunarım. Lisans ve yüksek lisans eğitimimin her aşamasında bilgi ve tecrübelerinden her daim faydalandığım Türk Alman Üniversitesi Kültür ve Sosyal Bilimler Fakültesi Kültür ve İletişim Bilimleri Bölümü Başkanı Prof. Dr. Fisun Alver başta olmak üzere, Kocaeli Üniversitesi İletişim Fakültesi Gazetecilik Bölümü Öğretim üyesi Dr. Öğr. Üyesi Betül Pazarbaşı'na, Doç. Dr. Selma Koç Akgül'e ve diğer bütün öğretim elemanlarına teşekkür ve saygılarımı sunarım. Üniversite eğitimim boyunca bilgi ve yardımlarını benden esirgemeyen benimle birlikte bu çalışmaya büyük emek veren sevgili eşim Ali Eldiven'e ayrıca teşekkürü borç bilirim. Sevgili aileme, arkadaşlarıma manevi destekleri için teşekkürlerimi ve sevgilerimi sunarım.

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET.....	iv
ABSTRACT.....	v
KISALTMALAR	vi
TABLolar	vii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM	3
1. ÇOCUK VE ÇOCUĞUN TARİHSEL SÜRECİ	3
1.1.ÇOCUK VE ÇOCUKLUK KAVRAMI	5
1.1.1. Çocuğun Geleneksel Kimliği Ve Tanımı.....	6
1.1.2. Çocuğun Modern Kimliği Ve Tanımı.....	11
1.2. TOPLUMSAL YAPI İÇİNDE ÇOCUĞUN YERİ	14
1.2.1. Çocuk Eğitiminin Toplumsal Yapıdaki Yeri Ve Önemi	18
1.3. TARİHSEL SÜREÇTE TÜRKİYE'DE ÇOCUK OLMAK.....	20
1.4. ÇOCUK HAKLARIYLA İLGİLİ DÜZENLEMELER	20
1.5. ÇOCUK HAKLARININ KORUNMASINDA MEDYANIN ROLÜ	28
1.6. MEDYA OKUR YAZARLIĞI EĞİTİMİNDE ÇOCUK DERGİLERİNİN ROLÜ	30
İKİNCİ BÖLÜM.....	35
2. ÇOCUK DERGİCİLİĞİ VE ÇOCUK DERGİLERİNDE ÇOCUK	KİMLİĞİ
TASARIMI	35
2.1. ÇOCUK DERGİLERİ VE YAYIN HAYATI	37
2.2. ÇOCUK YAYINCILIĞI TÜRLERİ	38
2.2.1. Masallar	39
2.2.2. Çizgi Roman	41
2.2.3. Şiirler	42
2.2.4. Resim Ve Kitap.....	42
2.2.5. Çocuk Dergileri.....	43
2. 3. TÜRKİYE'DE ÇOCUK YAYINLARI VE ÇOCUK DERGİCİLİĞİ.....	43
2.3.1. Cumhuriyet Dönemi Çocuk Dergiciliği.....	46

2.3.2. Günümüz Çocuk Dergiciliği	47
2.4. MEDYADA ÇOCUK KİMLİĞİ TASARIMI	50
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	54
3. TÜRKİYE'DE YAYIMLANAN ÇOCUK DERGİLERİNDE ÇOCUK KİMLİĞİ TASARIMI: ÇOCUK SESİ, GÜRBÜZ TÜRK ÇOCUĞU, TRT ÇOCUK, BİLİM ÇOCUK DERGİLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ	54
3.1 . ARAŞTIRMANIN AMACI	54
3.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	54
3.3. ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLILIĞI	55
3.4.VARSAYIMLAR.....	55
3.5. ELDE EDİLEN BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ	68
SONUÇ	71
KAYNAKÇA.....	73
EKLER.....	76
ÖZGEÇMİŞ	82

ÖZET

Çocuk yayıncılığının gelişiminin en önemli ögesi ve örneği olan çocuk dergilerinin geçmişi 1926'lı yıllarda yayımlanan çocuk dergilerine dayanır. Cumhuriyetin ilanından sonra Latin Alfabesi'nin kabulüyle birlikte çoğunlukla dönemin gerekliliklerine ve o zamanın milli duygusu olan milliyetçilik coşkusuna yönelik yayımlanan çocuk dergilerinin 2002'li yıllardan sonra içeriği değişmeye başlaması ve iki farklı dönemde çocuk dergileriyle tasarlanan çocuk kimliği araştırmanın konusu olmuştur. Cumhuriyetin ilanından sonra yayımlanan çocuk dergilerinin sayısı hızlı bir şekilde artış göstermiştir.. Cumhuriyetin ilanından 1950'li yıllara kadar çok sayıda aylık ve haftalık periyotlarda yayımlanan çocuk dergilerinin içeriklerini, görseller, milli duygular, vatan ve millet sevgisi ileten mesajlar oluşturmuştur. 1923 yılından sonraki on altı yıl ve 2002 yılından bu yana geçen on altı yılda yayımlanan çocuk dergilerinde ise; görsel içerikler ön plana çıkmaya başlarken,yakın dönemde yayımlanan çocuk dergilerinin içeriği bambaşka olmuştur. Tarihsel süreçte değişen çocuk dergiciliğinde tasarlanan çocuk kimliği ortaya konulmaya çalışılmıştır. Günümüzde aylık ve haftalık periyotlarda çeşitli içeriklerde ve kategorilerde yayımlanan bir çok çocuk dergisi bulunmaktadır. Bu dergilerin bir çoğu zengin bir içeriğe ve eğiticiliğe sahip olsa da sosyo-politik konular, ekonomik bağılıklar ve tüketim bağımlılığının yaratmış olduğu etkilerle yeterli bilgi ve mesajı aktaramamaktadır.

Bu çalışmada çocuk edebiyatının gelişiminde önemli rolü olan çocuk dergilerinin Cumhuriyetin ilanından sonraki ilk on altı yıl içerisinde ve 2002 yılından bu yana yayımlanan çocuk dergilerinin içerikleri incelenmiş, Türkiye'de çocuk dergilerindeki çocuk kimliği tasarımı ortaya konulmaya çalışılmıştır. Çalışma kapsamında Cumhuriyetin ilanı döneminde yayımlanan Çocuk Sesi, Gülbüz Türk Çocuğu ile 2002 yılından sonra yayımlanan Bilim Çocuk ve TRT Çocuk dergilerinin ulaşılabilen on sayısı analize tabi tutulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Dergi, Çocuk Dergiciliği, Çocuk Tasarımı, Çocuk Kimliği, Çocuk Edebiyatı

ABSTRACT

Children magazines is the history of the most important elements and examples of the development of children's publishing is based on the children magazine published in 1926. After the proclamation of the Republic, it was the topic of children's magazines published mostly for then ecessities of the period to get her with the acceptance of the Latin alphabet and the publications of children's magazines published forthen thusiasm of nationalism at that time and after 2002 the contents started to change and the children's identities were designed with children's magazines in two different periods. The number of children's magazines published after the proclamation of there public has increased quickly. The proclamation of the Republic until the 1950s a large number of monthly and weekly periods in the content of children's magazines published, visual, national feelings, it has created postsconductivelovethemotherlandandthenation. Since 1923, the year 2002 is the last sixteen years, published in children's magazines; visual content when starting to come to the fore, the content of children's magazines published in the nearterm has been different. Historically, children's identity has been tried to be designed in a changing child magazine. Nowadays in the monthly and weekly periods there is a lot of children's magazines published in various content and categories. Although many of these magazines have rich content and training, they do not conveyenough information and messages with the effects of socio-political issues, economic loyalty and consumption dependence.

In this study, the development of children's literature from the proclamation of the Republic of children's magazines have an important role during the first sixteen years and since 2002 have been examined for the content of published children's magazines since childhood identity in children's magazines in Turkey designs were tried to be revealed. The proclamation of the Republic during the period understudy published by the Children's Voice, Turkey Gurbuz Science published after 2002 with the Children Childrenand TRT can be reached on the number of children's magazines were subjected to analysis.

Keywords: Magazine, Children's magazine publishing, Child Design, Child Identity, Children's Literature

KISALTMALAR

BM	Birleşmiş Milletler
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
UNICEF	United Nations International Children's Emergency Fund (Birleşmiş Milletler Uluslararası Çocuklara Yardım Fonu)
YY	Yüzyıl

TABLULAR

Tablo 1:	Derginin Aylık Sayısının Konu Başlığı	57
Tablo 2:	Dergilerde Yer Alan Yazılı Metin İçerik Sayıları	58
Tablo 3:	Dergilerde Kullanılan Görsel Öğeler	59
Tablo 3.1:	Fotoğrafların İçerik Özellikleri	60
Tablo 3.2:	Resimlerin İçerik Özellikleri	61
Tablo 4:	İçeriklerin Ana Konuları	62
Tablo 5:	İletilerin İçeriği	63
Tablo 6:	Dergilerde Tasarlanan Çocuk Kimliği	64
Tablo 6.1:	Dergilerde Tasarlanan Kız Çocuğu Kimliği	66
Tablo 6.2:	Dergilerde Tasarlanan Erkek Çocuğu Kimliği	67

GİRİŞ

Tüm iletişim araçlarının hedefi, kendi okur kitlesine ulaşmaktır. Anneler-babalar, kadınlar- erkekler, gençler-yaşlılar, çocuklar... Dergiler, bu iletişim araçlarının en yaygın olanlarıdır. Dergi yayıncılığı, dünyanın her yerinde etki alanı ve önemi büyük bir yayıncılık türüdür. Dergiler, özellikle edebiyatın gelişmesinde önemli rol oynar. Hele ki söz konusu dergilerin hedef kitlesi çocuklar ise bu önem daha da artmaktadır. Her ne kadar ülkemizde çocuk dergiciliği Osmanlı Dönemi kadar eski bir tarihe dayansa da akademik çalışmalarda bu önemine ve geniş tarihine yer verilmemiştir. Çocuk edebiyatının gelişiminin en önemli türü olan dergiler yeterince araştırma konusu olmamıştır.

Çocuk dergilerinin araştırılması, sadece çocuk dergilerini okuyanlar, okutanlar ya da bu alanda çalışma yapan akademisyenler için değil, yerli yabancı bütün bireyler için son derece önemlidir.

Bir toplumu anlamının ve o toplum ile ilgili fikir sahibi olmanın en kolay ve doğru yöntemi o toplumun medyasını incelemektir. Medya daima toplumun yansıması olmuştur. Tarihten bu yana dergiler medyanın en önemli koludur. Özellikle çocuk dergileri toplumsal yapının inşası sürecinde çocuklara iletilen mesajlar bağlamında toplumun alt yapısını oluşturan önemli mecralardır. Tarihsel süreçten bu yana çocuk yayıncılığı ve çocuk dergilerini inceleyerek o toplumla ilgili, ideolojik, sosyolojik ve toplumsal çıkarımlarda bulunmak mümkün olmuştur. Çocuk dergileri bu açıdan ele alındığında çocuk edebiyatının ve çocuk dergiciliğinin Eğitim bilimleri kadar iletişim biliminin de inceleme alanına girdiğini söyleyebiliriz.

İletişim bilimi alanında en fazla incelemeye tabi tutulan kol hiç şüphesizdir ki medya ve medya araçlarıdır. İletişim araçları toplumun yapısının anlaşılması için incelenmesi gereken mecraların başında gelir. Radyo, Sinema, gazete, televizyon,fotoğraf, afiş gibi bir çok iletişim aracı gibi dergi de çok önemlidir. Toplumun her alanına ulaşan dergiler özellikle inceleme konusu olmayı hak ederken, toplumsal yapının temel taşı olan çocukların, iletişimi, eğitimi, bilinçlenmesi, toplumsal kabullerinin oluşması, duyarlılıklarının güçlenmesini sağlayan bunun için içerikler üreten ve ileten çocuk dergileri özellikle iletişim araçlarından incelenmeye tabi tutulması gereken türüdür.

Dünyada ve Türkiye'de dergicilik çok ayrı zamanlarda ve ayrı periyotlarda başlamış olsa da her yerde ve her zaman çocuklara ulaşan en etkili iletişim aracı çocuk dergileri olmuştur. Çocuklarla sağlam bağlar kuran, toplumsal kabullerin, çocuk kimliğinin ortaya konulmasını sağlayan çocuk dergileri dünyanın her yerinde olduğu gibi Türkiye'de de yayın hayatına aralıksız devam etmektedir. Çocuk dergilerinde ideolojik ve toplumsal söylemelere de rastlamak oldukça normal bir hal almaya başlamıştır. Cumhuriyetin ilanından sonra yayımlanan çocuk dergilerinin iletilerinin içeriklerinin milli duygular olması ve tasarlanan çocuk kimliğinin, günümüze gelindikçe değişimlerin yine çocuk dergilerine yansması bunun en belirgin örneğidir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. ÇOCUK VE ÇOCUĞUN TARİHSEL SÜRECİ

Çocuklar yarının yetişkinleri olarak görülür, onları bu ölçüde değerlendirdiğimiz zaman onlardan almak istediklerimizi, beklediklerimizi bugün onlara vermek gerekliliğine varabiliriz. (Ertürk, 2011 : 49). Toplum için aile neyi ifade ediyorsa, aile için çocuk da odur. Çocuk bir ailenin en küçük parçası yani doğrudan toplumun en küçük parçasıdır. Çocuk kavramını tanımlayacak olursak; kısaca anne karnı ile ergenlik çağı olarak belirlenen yaş grubunun arasında bulunan birey olarak tanımlayabiliriz. Çocuk için her toplumdan topluma farklılık gösteren çeşitli tanımlamalar bulunmaktadır. Bunlardan bazılarının eğitim bilimciler ve iletişim bilimciler tarafından yapıldığı görülmektedir.

Çocuk ve çocuklukla ilgili yapılan araştırmalar, gerek çocuk olgusuna bakış açısının, gerekse çocuğun toplumda yer alış şeklinin zaman içinde, değiştiğini göstermektedir. " Çocuk biyolojik özellikleri itibariyle tüm dünyada ortak bir bakışı yansıtıran çocukluk, tarihsel ve kültürel inşasıdır (Ercan, 2014: 16).

Çocuk, Bilişsel katmanlardan oluşan beynin bilgisayar gibi programlandığı bir makinedir. Ödül ve cezayla davranışları denetlenip yönlendirilebilen bir varlık. Kurban olduğu içgüdülerini dizginleyen toplumun mahkûmu (İnal, 2014 s: 11). Türk Dil Kurumu'nun tanımına göre (2012), Küçük yaştaki oğlan veya kız; soy bakımından oğul veya kız; bebeklik ile ergenlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız olarak tanımlanmaktadır.

Çocuk ve çocuk olma kavramı son zamanlarda oldukça fazla konuşulan ve günlük hayatta da karşımıza çıkan bir kavram olmaya başlamıştır. Çocuk kavramı ve çocukluk algısı üzerine çalışmalar da son zamanların önemli konuları olmaktadır. Çocuk kavramı bugünkü önemli olma konumunu yüzyıllar boyu bu kavram üzerine çalışmalar açıklamalar yaparak kazanmaktadır.

Geçmişten bugüne çocuk ve çocukluk kavramını anlatan ve bu konuyu inceleyen kaynakları bir araya toplamak da bu kavramı kaynaklara dayanarak anlatmak da oldukça zor görünmektedir. Her çağın, her kültürün çocuğa bakışı farklı. Tarihte kimilerine göre o, terbiye edilmesi gereken bir şeytan olmuş, kimilerine göre

korunacak melek. Modern zamanlarda birbiriyle uyuşmayan bin bir çeşit bilimsel kuramın nesnesi (İnal, 2014 s: 11-15).

Bebeklikten ergenliğin başlangıcına kadar süren devre içinde bulunanlar, çoğu kültür ve toplumda genellikle" çocuk" olarak değerlendirilmiştir. Kişilik (yani yetişkin tutum ve düşünceleri) edinme sürecinde yetişkinliğe \ olgunluğa (manurity) erişme açısından dikkate alınan ve yaşam döngüsünde ilk evre olarak görülen çocukluk (childhood, enfance), bir dizi fiziksel ve zihinsel eksikliği ifade eden bir yetersizlikler çağı olarak tanımlanmıştır (İnal, 2014: 68).

Günümüzde çocuk kavramını açıklamak çok da kadar kolay değildir. Eğitim bilimciler bu kavramı bazı sınıflandırmalara göre açıklamaktadır. Bu sınıflandırmanın en belirgin olanı yaş gruplarına göre yapılan bir sınıflandırmadır. Çocuk kavramının açıklanmaya çalışılması, çocuğun toplumsal yapı içindeki yeri ve öneminin anlaşılmasını sağlamış, çocuk eğitimin nasıl olması gerektiği üzerine yapılan çalışmalar çocuk edebiyatı kavramının da bugünkü alt yapısının oluşturmuştur. Çocuk kavramının tanımlanması önemli olduğu kadar zor bir faaliyettir. Bu sebeple psikolojik, sosyolojik tanımlama mı yoksa hukuksal bir tanımlamamı doğru olduğu konusunda tartışmalar devam etmektedir.

Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde de tanımlandığı gibi; Daha erken yaşta reşit olma durumu hariç, on sekiz yaşına kadar her insan çocuktur.

Çocukluk, bireyin dünyaya gelişinden itibaren birçok etki altında kaldığı pasif bir dönemine işaret eder. Bu dönem bireyin yetişkinliğe dair değer ve özelliklerinin oluştuğu örgütlü bir toplumsallaş(tır)ma dönemidir (İçin- Akçalı, 2015: 8).

Çocuk bireysel düzlemde tanımlanırken, çocukluk kavramının yalnızca bu sınırlar içinde tanımlamak ve anlamak mümkün değildir. Çocukluk da yetişkinlik gibi bir yaşam evresi olarak kabul edilir ve farklı farklı evrelerde tanımlanır. Bu evreler tanımlanıp, anlamlandırılırken uzak olan gelecek için hazırlanan dönem olarak isimlendirilir (Güven, 2015: 35).

Çocukluk dönemi her ne kadar tek bir dönem olarak algılansa da kendi içerisinde farklı dönemler göstermektedir. Bu dönemler aslında iç içe girmiş bir çok yeti, yetenek, kazanım ve becerilerden oluşmaktadır. İnsanın yaşamı sürekli ilerleyen

ve değişen bir süreç olduğu için biz bu süreç içerisinde yer alan dönemleri bazen fark etmeden geçmiş olmaktayız. Her ne kadar hiç bir çocuk tek başına farklı farklı tanımlanmasa da, çocuğun gelişmesi ile gelişmişlik seviyesi birbirinden farklı tanımlanması gereken durumlardır (Ertürk, 2011 : 51).

Çocuklar gelişim ve gelişme çağlarını ne kadar verimli ve sağlıklı bir biçimde tamamlarlarsa, gelecek için de o kadar sağlıklı ve verimli birer birey olacaklardır. Çocuğun gelişiminin en önemli unsurlarından biri de sosyal gelişimdir. Sosyal gelişim çocukların birey olarak var olmasının temel koşuludur. Diğer insanlara nasıl davranılacağını öğrenmek, bir başka deyişle sosyal gelişim (sosyalleşme), insan yaşamının önemli bir yönüdür (Morgan, 1981: 73). Sosyalleşme çocuklar için toplumu anlama, insanlarla uyum sağlama ve gelecek için toplum içinde bir yer edinmenin en vazgeçilmez yöntemi kabul edilmektedir.

Çocuklarda oluşan bir diğer yön ise ahlak değerlerinin gelişimidir. Geleneksel toplumlarda bu çocuk eğitiminin önemli bir parçasıdır. Çocuğun ahlak değerlerinin oluşumu, toplumsal ve kişisel değerlerden etkilenir. Yaşadığı toplumun kültürel yapısına, çevresinin inanç sistemine, aile içi iletişimine, kurduğu özdeşim modellerine ve rollerine bağlı olarak toplumsal değerlerden etkilenmesi ve bu değerlere göre değerler benimseyip uygulaması beklenir (Ertürk, 2011: 70).

1.1.ÇOCUK VE ÇOCUKLUK KAVRAMI

Toplumun temel yapı taşı olan çocuk kavramının algılanması ve önemsenmesi toplumun devam için gereklidir. Yaşam biçiminin değişmez haklarından ve gerekliliklerinden biri olan çocukluk kavramı, her toplum için farklı anlamlar ifade etmekte, herkes tarafından farklı algılanmaktadır.

Farklı toplumlar kadar aynı toplum içinde var olan farklı kültürde ve farklı coğrafyadaki topluluklar için de çocuk ve çocukluk kavramı değişkenlik göstermektedir. Çocukluk kavramının yetişkinlerden ayrı bir tanımlamayla kabul görmesi Liberal yaklaşım perspektifinin bir getirisidir (Güven, 2015: 32).

Çocuk ve çocukluk kavramıyla ilgili tanımların ve bu konudaki düşüncelerin değişmesi, bilimsel alandaki ilerlemeler, teknolojik gelişmeler ve beraberinde insan haklarıyla ilgili yapılan çalışmaların sonucunda gerçekleşmeye başlamıştır. Çocukluk meselesi, Sosyolojinin de konusu ve ilgi alanına girmektedir. Çocuk olmak, çok uzun

zaman boyunca sadece yetişkin olmamış, belli bir yaşa, belli bir olgunluğa erişmemiş, kendi kararlarını kendisi alamayan, bazı davranışların yetisinde olmayan, maddi bazen de manevi olarak bağımlılığı olan birey olarak algılanmaktaydı. Kısaca dünyaya gelen bireylerin biyolojik bir geçiş yaşaması ve bu geliş esnasında yaşanan durum çocuk olmak, çocukluk kavramıyla açıklanmaktaydı. Ortaçağ'dan günümüze doğru gelindiğinde gelişmelerin, ilerlemelerin ve değişimlerin çocuk kavramını da kendisiyle beraber geliştirip ilerlettiğini ve tanımının sınırlarını genişlettiğini göstermektedir. Ortaçağ'da değersiz olarak tanımlanan çocuk ile Burjuvazinin önem verdiği çocuk aslında aynı çocuk. Burjuvazi ile başlayan çocuğa değer verme kavramı bilimsel ilerleme ile güç kazanmış, Hümanist düşünce felsefesinin giderek yaygınlaşması bugünkü çocuk kavramının gelişmesine ve temellerin atılmasına ön ayak olmuştur. Gelişimsel bakış açısı ve teknolojinin getirdiği kazanımlar günümüz çocuğu kavramının tanımını değiştirmekle birlikte, çocuk olma ve çocukluk kavramının önemini her geçen yıl biraz daha arttırmıştır. Bu önemin yanı sıra her geçen gün gelişen teknoloji çocukları birer sanal ortama itmiştir. Gelişen teknolojinin çocuklara faydası mı oldu? Yoksa zararı mı? Tartışması her daim devam edecek bir tartışma olarak kalacaktır.

Tarihsel süreçte çocuk ve çocukluk kavramının yaşamış olduğu değişimlerin anlaşılması ve algılanması, çocuk ve çocukluk kavramına ilişkin algının olumsuzdan çıkıp olumlu yöne doğru evrilmesine katkı sağlamaktadır.

1.1.1. Çocuğun Geleneksel Kimliği Ve Tanımı

Çocuk ve çocukluk kavramı farklı coğrafyalara, kültürlere ve milletlere göre değişiklik gösterebildiği gibi aynı coğrafya ve millet içindeki farklı toplum ve topluluklar tarafından da değişik biçimlerde tanımlanabilmektedir. Kadınlara, çocuklara farklı toplumlarda farklı şekillerde davranılabilmektedir. Bunun için coğrafi olarak çok farklı olunmasına gerek yoktur. Aynı ülke sınırları içinde farklı bölgelerde bulunan topluluklar içinde de kadınlara ve çocuklara verilen önem değişiklik göstermektedir. Örneğin, Türkiye'de Batı'da yaşayan bir ailenin kadınlara ve çocuklara yüklediği anlam ve roller ile Doğu'da bir şehirde yaşayan bir ailenin kadın ve çocuklara yüklediği anlam ve roller çok farklı olabilmektedir. Yani coğrafi olarak, millet olarak ya da topluluk olarak çocuklara yönelik ortam bir tanım ve tutum söz konusu olamamaktır. Toplumsal olarak kadın- erkek ayrımı yapılarak

verilen cinsiyet rolleri kadın ve çocuklar için de her daim ayrımını korumaktadır. Toplumlar çocuklara farklı roller yüklemektedir.

17. ve 18. yüzyıldan önce yani Aydınlanma Döneminden önce hemen hemen dünyanın bütün coğrafyalarında bütün milletlerinde insanlara yönelik cinsiyetçi yaklaşımlar ayrımlar, ve sınıf farklılıklarının olduğu bilinmekteydi. Bu sınıf ayrımı tabii ki adil olmayan bir yaşam biçimini ve eğitim düzenini beraberinde getirmişti. Yüzyıllar boyu eğitim için maddi olanaklar ve sosyal statüler ilk bakılan şey olmuştur. Eğitim hakkı sosyal sınıf olarak üstün olan ve maddi olarak daha üst seviyede olan ailelerin çocuklarına tanınmıştı. Sosyal statü olarak ve maddi imkan olarak diğer ailelerden ayrılan bu aileler içinde de bir statü farkı bulunmaktadır. Eğitim için sadece maddi olanakların yeterli olması ve sosyal sınıf olarak seçkin olmak yetmemekteydi. Bu ailelerde de eğitim hakkı sadece ailenin erkek çocuğuna verilmekteydi.

İnsanlığın var oluşundan bu yana bir cinsiyetçi ayrım olduğunu anlamak hiç de zor olmamıştır. Sümerler zamanında bile yapılan kazılara, kalıntılara bakıldığında tabletlerde (o dönem için eğitim materyali sayılan defterler) cinsiyetçi yaklaşımlara rastlamak mümkün olmuştur.

Tabletlerde genellikle erkek çocukları tablet okurken (o dönem için eğitim materyali sayılan defterler) kızlar ise genellikle yün eğirirken çizilmiş olarak görülür. Sümerler döneminde de seçkin erkek çocuklarına eğitim hakkı verilirken , kızların bu haktan yoksun bırakılması için seçkin olması, ya da halktan olması gibi bir kriter söz konusu olmamış, sadece cinsiyet yüzünden bu ayrımcılığa gidilmiştir. Bu duruma bakarak şunu söyleyebiliriz ki; insanlığın var oluşundan bu yana yaklaşık altı bin yıllık bir tarih gösteriyor ki; kadın erkek ayrımcılığı cinsiyetçi yaklaşım insanlığın var oluşuyla beraber gelen bir tutumdur. Milattan önce 700' lü yıllarda Antik Yunan' a bakıldığında o dönemde de durum pek farklı değildir. Asker ya da Bürokrat olmak için seçkin ailelerin erkek çocuğu olma koşulu bulunuyordu. Sadece Seçkin aileden olmak ve erkek olmak da yetmez, sağlıklı doğan sakat çocuklar toplulukların yaşadığı yerlerden uzak bir yerlere götürülüp hakkı elinden alınmaktadır.

Antik Yunanda da sadece soylu ve asil aileden olmak ve erkek olmak yetmiyordu. Sağlıksız olmak ölümle cezalandırıldığı kadar sağlıklı olup yaşamak da

hiç kolay değildi. Bu dönemde çocukların birer birey olmasını düşünmek ve kavram olarak kabul etmek bir yana dursun, gelişmemiş, olgunluğa erişmemiş eksik bir nesne muamelesi gördükleri için eğitimlerinin dayak yoluyla gerçekleşebileceğine inanılırdı ve bu sistem sözde eğitim için ilk kullanılan bir yöntem olarak halk tarafından da kabul görürdü. En ilgin ve ürkünç olanı ise o dönemin sözü geçen düşünürlerinden olan Platon da çocukların eğitiminin dayak yoluyla olması gerektiğini onaylayan kişilerdendi.

M.Ö. 5. Yüzyılda Batı Roma imparatorluğunun yıkılması ile ortaya çıkan Hıristiyanlık yaygınlaşmış ve ilk kez çocuklar önemli birer birey olmaya başlamıştır. Hıristiyanlığın kabulüyle birlikte toplumsal yapı içinde çocukların durumu iyileşmeye başlamıştır.

Hıristiyanlık çocuğun değerli saf ve temiz olduğunu vurgular, korunması gerektiğini, hatasının affedilmesinin doğru bir davranış olacağını savunur . Ortaçağ düşünürlerinden Aziz Augustine yetişkinliğin köklerinin çocuklukta gizli olduğunu , erken çocukluğu önemsemek gerektiğini iddia eder . Fakat bu düşünce Ortaçağ'da ilgi görmez ve kabul edilmez .. Ortaçağ'da çocukların saf ve temiz oldukları , korunmaları gerektiği düşünülmüş ve kabul edilmiş olsa da eğitim almaları konusundaki fikir ve düşünceler bu denli olumluluk göstermemiştir. Bu dönemde çocukların hangi aileden olursa olsun, nasıl bir yapısı, zekası ya da kişiliği olursa olsun eğitim alma hakkının olmadığı düşüncesi yaygın bir düşünceydi. Bu çağda çocuk olma ve çocukluk kavramına yüklenen tek anlam 'saf ve temiz ' olma kavramından öteye gidememişti. Ortaçağ'da çocukların eğitimi ile değil karakteriyle var olmasına dayanan bir sistem gelişmiş, roller bu karakter üzerinden normalleşmiştir. Mevcut eğitim sistemi sosyal bilimler üzerine değil kilisenin uygun gördüğü eğitim üzerine odaklanmıştır. Kilise eğitimi almak sosyal bilimler alanında eğitim alıp sorgulamak, araştırmak yerine erdemli biri olmak olarak tercih edilmiştir.

Osmanlı'da saraylı çocuğun hüzünlü tarihine kaydedilecek diğer iki durum kardeş katli ve kafes sistemidir. Kardeş katli, Fatih Sultan Mehmet'ten önce varsa da uygulanmıyordu; bu yasa onun iktidarında yürürlüğe konuldu. Taht kavgası olmasın diye, padişah olan şehzadenin, diğer şehzadeleri öldürtmesine izin veriliyor, öldürülen şehzadelerin çocukları da kafese kapatılıyordu. Kafesteki çocuklar ailelerinden, toplumdan soyutlanmış halde yaşatılıyordu (Onur, 2005: 65).

Romalılar Dönemine bakıldığında Romalılar Eski Yunan düşüncesine üstün bir çocukluk bilinci geliştirdiği ve Eski Yunanlılardan okul fikrini aldığı görülmektedir (Postman, 1995: 20). Ayrıca Romalılar sık sık çocuk figürlerini sanat eserlerinde kullanmışlar ve sıra dışı çocukluk anlayışını bu eserlerinde yansıtmışlardır (Alver, 2004: 131).

Çocuğun bilgiye erişim hakkı olarak tanımlanan kendi gelişimine uygun olan, beceri ve yeteneklerinin artırılması amacıyla toplumsal , fiziksel düşüncel ve psikolojik gelişimine yönelik bilgi ve belgeleri elde etme bunlardan faydalanarak gelişme hakkı, bu çağda hiç de önemsenmeyen ve üzerinde durulmayan bir kavram olarak yerini almaktadır.

Çocuk olma ve çocuk kavramını açıklayan , çocuğun evrimini tanımlayan ve açıklamaya çalışan ilk çalışmayı 1960 yılında yayımlamıştır . Bu çalışmada çocukluğun modern ailede ortaya çıktığını , aydınlanma çağından önce çocukluk diye bir sürecin tanımlanmadığını ortaya koyan yazar , çocukların yetişkin dünyasından uzak olduğunu, öyle ki “çocuk” ya da “ergen” anlamına karşılık gelen sözcüklerin ne Fransızcada ne de İngilizcede olduğunu dile getirir . Fransızcadaki l'enfant ve İngilizcedeki child sözcüğü şimdiki açık anlamlarını on yedinci yüzyılda ancak kazanmışlardır (Tan, 1989:77).

Avrupa'da çocuk ve çocukluk algısı ülkelerde farklı zamanlarda değişim göstermeye başlamış, toplumlar gelişmelere paralel olarak çocuklara görevler ve anlamlar yüklemiştir. Çocuk algısının değişmesi ve çocuğun birey olarak önem kazanmasında yaşanan gelişmeler etkili olmaktadır.

Avrupa'da başlayan Rönesans ve Reform hareketleri çocukluk algısını baştan sona değiştirir . Postman (1995:8) bu durumu “Çocukluk fikri Rönesans'ın büyük icatlarından biridir . Belki de en insani olanıdır” sözleriyle yüceltir . Reform hareketlerinin önde gelen düşünürlerinden Calvin , çocuğun masumiyetini reddetmiş , çocukların günahla doğduğunu ve iyi yetiştirilmeleri koşuluyla iyi insan olabileceklerini öne sürmüştür . İlk kez bir çocuk gelişimi modeli ortaya koyan Püritenler, çocuk yetiştirmeyi önemsedikleri için ebeveynlerin çocuk yetiştirmesine yardımcı olacak türde el kitapları yazmayı, çocukların okuması için özel kitaplar hazırlamayı akıl etmişlerdir (Onur, 2005: 24).

16. yüzyıl Avrupa düşünürleri eğitim ve çocuk üzerine yeni düşünceler geliştirdiler. Bu düşüncelerde temelde iki tür çocukluk imgesi ortaya çıktı : Dionizoscucu ve Apolloncu çocuk imgesi. Dionizoscucu çocuk imgesi, çocuğun içinde bir ilk kötülük ya da çürümüşlük olduğu ; Apolloncu çocuk imgesi ise çocukların masum ve iyi olduğu ilkesine dayanıyordu . Descartes, “tin-beden ikiliği” (cartesian dualism) görüşünü ortaya atar ; böylece insan doğasının bedensel ve tinsel olmak üzere ikiye ayrıldığı konuşulmaya başlanır. Locke, yeni doğan bir çocuğun belleğinin “boş levha” (tabula rasa) olduğunu, çocuğun doğuştan iyi ya da kötü olduğunun söylenemeyeceğini öne sürer . Locke, “insan çevresiyle biçimlenir” görüşüyle , çocuğun sorumluluğunu aileye , eğitime ve çevreye bırakır . Rousseau ise çocuğun doğuştan iyiliği görüşünü yeniden canlandırır : Ona göre çocuk doğuştan iyidir fakat çevre onu olumsuz yönde değiştirir . Dolayısıyla çocuk eğ itiminin kentlerden ve yanlışlıklarla dolu toplum yaşamından uzak , doğayla baş başa yapılması gerekir (Onur, 2000: 25). Bugün bildiğimiz kampüs sistemi Rousseau’nun önerisiyle doğar . Rousseau’nun eğitime yaptığı önemli katkılardan biri de , oyunun çocuk için gerekli olduğu görüşüdür (Onur, 2005:35). Çocuğu değerli bir varlık olarak ele almanın en önemli aşamalarından biri de matbaanın icadıdır . Okuma-yazma bilmek , kişilerin toplumsal yaşamda iyi konumlara gelmelerini sağlıyordu . Yetişkinler okuma-yazmayı öğrenmiş olanlardı ; çocuklar ise öğrenmek zorunda olanlar . Okuma-yazma bilmek yetişkinlerle çocukları birbirinden ayırdı . Böylece okullar önem kazandı . Çocuklar okullarda okuma -yazmayı öğrenerek yetişkin olma hakkını kazanıyordu . Okuma-yazmanın öğrenildiği yer olan okul , böylece çocukluğu zorunlu kıldı (Postman, 1995: 52).

Modern çocukluk algısının doğuş yeri olan Avrupa , çocuk eğitiminde de öncü hareketlerin merkezidir. 1544’te basılan Thomas Phaire’in The Bake of Children adlı kitap, pediatri üzerine yazılan ilk kitaplardan biridir (Postman, 1995: 43). Öte yandan İskoçlar, 19. Yüzyıla kadar Avrupa’daki en büyük temel okul sistemini , en gelişmiş orta okul sistemini geliştirdi (a.g.e, 1995: 75). Johan Amos Comenius adlı Alman eğitimci tarafından 1658’de yayımlanan ‘Orbis Picturs’ (Resimlerle Görünen Dünya) adlı resimli çocuk kitabı , din dışı çocuk edebiyatına dönük ilk yapıtı oldu . Latince ve Almanca yazılan bu resimli kitap , okuma-yazma öğretimi için tasarlanmıştı (Yıldırım, 2006: 9). 1850’lere gelindiğinde ise çocukluk , Batı dünyasının tamamına

hem toplumsal bir ilke hem de toplumsal bir gerçek olarak yerleşti . 1900'lerde Avrupa'da çocuk, aileye, akrabalara ya da topluma ait bir canlı olarak görülmemeye, birey olarak öne çıkmaya başlar. Erikson'un geliştirdiği eğitim modeline göre çocuk, yalnızca toplumun aynası değildir ; aynı zamanda kültürün yaratıcısıdır . Bu anlamda çocuk, başlı başına dinamik bir güçtür. Bruner, Bloom, Hunt gibi eğitimciler, çocuğu küçümseyen düşüncelere karşı çıkmışlar , çocuğun dört yaşına kadar belleğini ve yeteneklerini kendi kendine düzenlediğini ortaya koymuşlardır (Tan, 1989: 84).

Her yaş grubunun kendine ait özellikleri olduğu gibi kendine ait ihtiyaç ve ilgi alanları da mevcuttur. Bu ilgi ve ihtiyaçlar , çocuklara sunulan olanaklar ve iletilerle doğru orantılı olarak gelişir . Bu unsurların içeriği ve niteliği , (toplumların çocuklardan beklentilerine göre) her tarihsel dönemde farklılıklar gösterir.

Geleneksel toplumlarda bebeklik 7-8 yaşına kadar sürmekteydi . Bu dönemde çocukluktan bahsetmek imkânsızdı . Bu durumda da bebekler çocukluk dönemi yaşamadan ergenliğeBebekler çocuk olmadan yetişkinliğe adım atarlardı . Yetişkinlerin birebir kopyası olan çocuklar , büyükleri gibi giyinir onların oyunlarını oynarlardı. Yetişkinlerle aynı bilgiyi ve çevreyi paylaşan çocuklar , onlar gibi davranırlardı. Dilleri yetişkinlerle aynı olduğu için bir edebiyatları da yoktur(Postman, 1995: s.17).

Yetişkinlerin dünyasında birer çocuk olmalarına karşın birer yetişkin gibi yaşamak zorundaydılar .Matbaanın icadından önceki tarihsel döneme ait bu zaman diliminde çocukluk ile yetişkinlik birbirine geçmiş bir süreç olarak yaşanmaktaydı . Matbaanın icadıyla yetişkinler çocukluk süreci nden uzaklaşmaya başladılar . Ortak bilginin paylaşıldığı bu dönemde yetişkinliğe adım atman bir yolu da okur -yazar olmaktı. Bu ihtiyacın karşılanması için okul hayatı zorunlu hale geldi (Postman, 1995: s.18).

1.1.2. Çocuğun Modern Kimliği Ve Tanımı

Çocuk ve çocukluk kavramının giderek iyileşmesi ve modern çocuk tanımının şimdiki anlamını almaya başlaması 19. yüzyıla denk gelir. Modern çocuk anlayışı kavramı, ilk kez bu yılda ortaya atılır ve konuşulmaya değer bir kavram olur. Bu yüzyılın ikinci yarısında toplumsal bir gerçeklik olarak çocuk kavramı yerini almaya başlıyor. 19. yüzyılın sonlarına doğru artık çocuk kavramı toplum içinde eski

tanımlamaları olan nesne kavramını yitirmeye kabul görmeye başlar. Artık çocuk kavramı ilk çağlarda, Ortaçağda ve devamındaki bütün dönemlerdeki ekonomik sınıflandırma ve sosyal statüyü aşıyor herkesin doğuştan kazandığı, vazgeçilmez bir hak olarak ideal bir tanımlama bulur. Çocuk artık kaçınılamayan kültürel bir ürün bir nesne değil, insan olmanın biyolojik evrelerinden biri olarak tanımlanır, biyolojik bir kategoriye girmiştir.

Yani yüzyıllar geçtikçe, toplumsal ve ekonomik gelişmeler, teknolojik buluşlar gelişmeye başladıkça ve insanlık evrilme geçirmeye başladığında çocuk ve çocukluk kavramı yeniden anlamlanmaya tanımlar kazanmaya başlamıştır. Toplumsal bilinçlenme, her alanda olduğu gibi çocuğun toplum içindeki tanımını da iyileştirmeye başlamıştır.

Dolayısıyla, modern çocukluk anlayışının , matbaanın bulunması, bilimsel ilerlemeler, ulus devletin ortaya çıkışı, dinsel özgürlükle birlikte hem toplumsal bir yapı hem de psikolojik bir koşul olarak ortaya çıktığı , günümüze kadar inceltirilip desteklendiği söylenebilir (Postman, 1995: 89).

Teknolojik gelişmelerle ve bilinçlenmeler ile ortaya çıkan modern toplumda kendisinden önceki toplumlara oranla çocuk kavramı daha önemli olmuştur. Modern toplumlar önceki toplumlara göre daha fazla çocuk odaklı toplumlar olarak karşımıza çıkmaktadır. Her ne kadar modern toplumlar kendilerinden önceki toplumlara göre çocuk kavramını ılımlı kılmış ve çocukluğu önemsemiş olsalar da hala bu toplumlarda ' Çocuk Kimdir?' sorusuna verilebilecek ortak ve uzlaşmış bir tanım bulunmamaktadır.

Çocukluğa ilişkin temel noktalardan en önemlileri , çocukların, negatif bir biçimde 'yetişkin olmayanlar' olarak tanımlanması ve çocuk teriminin kronolojiden çok iktidarla ilgili olmasıdır . Çocukluk, bebeklikten on sekiz (kimi ülkelerde on dokuz, yirmi, yirmi bir) yaşına kadar geniş bir yaş dönemini kapsamakta , birbirinden oldukça farklı yetenekleri , gereksinimleri ve potansiyelleri içermektedir . Oysa bu farklılıkların üzeri bütün genç insanların "çocuk" oldukları ve yetişkin faaliyetlerini yerine getiremeyecekleri varsayımıyla örtülmektedir (Franklin, 1993: 24).

Çocuk kavramının daha öncede aktarıldığı gibi çevresel, psikolojik, sosyolojik, ekonomik ve bunun gibi bir çok faktörle ilişkili olduğunu unutmamak

gerekir. Çocukluk bazen bir yaş kriteri ile değil de bir iktidar ilişkisi ile açıklanabilmektedir. Çocuk olma kavramı bu şekilde de ifade edilmektedir. Aslında içinde bulunulan toplum çocuğu çocuk olarak tanımlama yetkisini elinde bulundurur. Çocuk, ergenliği bitmemiş, ekonomik olarak bağımlılığı olan, belli bir olgunluk seviyesine ulaşmamış, zayıf, genellikle birilerine bağımlılığı olan, güçsüz ve yetersiz canlılar olarak tanımlanır. Bazı toplumlar yaş kriterini göz önünde bulundurmadan bu özellikleri taşıyan bireyleri de çocuk olarak ifade etmektedir.

Çocuğun modern toplumlar içindeki tanımına bakıldığında geleneksel toplumlardan farkı sadece tanımlanma biçimi değil var olurken aldığı haklardır. Örneğin Ortaçağda çocuklara sosyal sınıfları yüzünden ayırım yapılırken hatta sosyal yeterliliği olduğu halde cinsiyet yüzünden ayırım yapılırken ve eğitim çocuk için bir hak olarak görülmezken Modern toplumlarda cinsiyetçi ya da sosyal statüye dayanan bir eğitim hakkı yoktur. Kız erkek fark etmeksizin bütün çocuklar için eğitim hakkı eşittir ve bu yasalarla güvence altına alınmıştır. Çocukların eğitim hakkı eski çağlarda sadece seçkin ailelerin erkek çocukların tanınan bir hak gibi değildir.

Çocuklar kız erkek fark etmeksizin bütün alanlarda eğitim eşitliğine sahiptirler. Bu eğitim okuma yazma, teknolojik aletleri kullanma, yeni buluşlara erişme, kendini geliştirecek bilgi ve belgelere istediği an ulaşmanın ötesinde bir toplumda var olma bir birer olmaya kadar uzanır. Çocukların toplumun temel yapıtaşı olması bilinci modern toplumlarda çocuk için bütün eğitim olanaklarını imkanı kılar. Çocuklar okuma yazma, müzik aleti çalmaktan tutun cinsiyet ve cinsellik eğitimi hakkını kullanır.

Çocuğun toplumsal yapı içinde kabul gördüğü modern toplumlarda tanımlanan çocuk kavramı için ilk hak her birey için olması gereken haktır. Yani yaşam hakkı. Modern toplumlar her bireye olduğu gibi çocuğa da Evrensel İnsan Hakları Bildirgesi'nin 3. Maddesinde tanımlanan yaşama hakkını verildiği kabul edilmiştir.

Modern toplumlarda çocukların hakları önceliklidir. Unicef'in tanımına göre; "Belli bir eylem ve davranıştan korunma, belli şeyleri yapabilme, kendini ifade edebilme ve kendi hayatını ilgilendiren konularda söz sahibi olabilme ve belirli şeylerden ya da hizmetlerden yararlanma hakkı (Şirin - Oktay- Altun, 2013 : 17).

Modern çocukluk düşüncesinin temelinde iki önemli öge yatmaktadır: burjuvazi ve bilim. Burjuvazi, bireyselleşmeye dayalı yeni hayat tarzı içinde bilimle desteklenen bir çocukluk düşüncesini, öncelikle kendi sınıfsal varoluş ve değerini yeniden üretmede kritik bir öge olarak görmüştür. Bu bağlamda çocukların geçmişte hep var olmasına karşın sonradan icat edildiği öne sürülen çocukluk, burjuvazinin değerlerine göre yeniden tanımlanan kurumlar (aile, okul, bilim vb) içinde \ açısından şekillendirilmiştir (İnal, 2014 : 69).

Her ne kadar günümüzde modern toplum çocuğu kavramı var olsa da yaşamın her alanında çocuklar en fazla yıpranan, hırpalanan ve zarar gören insan grubu olarak yerlerini almaktadır.

Geleneksel çocuk kavramının modern çocuk kavramıyla yer değiştirme ihtiyacı içine girmesi buna ihtiyaç hissetmesi Ortaçağ'da Hıristiyanlığının etkisi yüzünden olmuştur. Hıristiyanlıkta günahkar olan çocuk kavramının yerini olumlu bir çocuk kavramı alsın düşüncesi modern anlamda çocuğu tanımlama ihtiyacını getirmiştir. Bu düşünce etkisiyle ilk çağdaki çocuk anlayışı değişmeye başlamıştır. Modern çocuk kavramında çocuğun kendine ait hakları olduğu, çocukluğun vermiş olduğu ayrıcalıklara sahip olduğu, özgür olması gerektiği bilinci giderek artmıştır.

1.2. TOPLUMSAL YAPI İÇİNDE ÇOCUĞUN YERİ

Geçmişten bugüne kadar varlığını sürdüren bütün toplumlarda çocuk kavramı farklı algılandığı gibi çocuğun toplum içindeki varlığı ve kabulü de farklı olmaktadır. Eski çağlarda sağlıksız doğduğu için yaşam hakkı olmayan bir çocuğun toplumsal yapıdaki yerinin olumsuzluğu tartışılmaz bir gerçek olarak karşımıza çıkmıştır. Yine Ortaçağ'da sadece soylu ailelerin erkek çocuklarına verilen bir kısım eğitim hakkı çocuğun bu toplumda da ne kadar önemsiz olduğu ve bir toplumsal kabulü olmadığını göstergesidir. Antik Yunanda da çocuk ve çocukluk kavramına verilen önem yine sadece ekonomik sınıf ve sosyal statü ile olurken çocuklar toplum içinde çocuk olarak kabul edilmemiş. Çok az da olsa verilen haklar çocuğun cinsiyeti ön planda tutularak verilmiştir.

Toplum denildiğinde ilk akla gelen herkesin de düşündüğü gibi bir arada bulunan insan topluluğudur. Farklı toplum dediğimiz de işte o farklı insanların bir araya gelerek oluşturduğu topluluktur.

Kısaca toplum aynı toprak parçası üzerinde bir arada yaşayan ya da yaşamak zorunda olana, psikolojik, fizyolojik ve sosyal ihtiyaçlarının karşılanmasını amaç edinen insan topluluğudur. İnsanların birer birey olabilmesi topluma bağlıdır insanlar toplumla birey olur, varlığını gerçekleştirir. Bir toplumun olumlu yönde gelişme ve değişme göstermesi onun sağlıklı bir toplum olduğu, sağlıklı bir toplumun mensubu olan bireyler barındırdığını gösterir.

Geleneksel toplumlarda özellikle geleneksel Türk toplumlarında çocuğa verilen önem ve değer ne kadar tartışmaya açık olsa da çocuk olmayan bir ev, bir evlilik bir aile düşünülemez. Evlenmek çocuk yapmak çoğalmak ile eş tutulan bir eylem haline almıştır. Bu yüzden çocuk önemli olarak algılanır. Bir ailede çocuk olmayışı problem olarak algılanır ki bu da toplumda genellikle kadına yüklenen bir problem olarak karşımıza çıkmaktadır.

Son yüzyıl çocuklar için olumlu gelişmelerin yaşandığı bir yıl olmuştur. Teknolojik gelişmeler, yenilikler, aile başta olmak üzere bütün kurumların çocuklara verdiği önemi arttırmıştır. Teknolojinin gelişimi sosyal alanda bir değişime neden olurken en önemli gelişmelerden biri ise sağlık alanındaki iyileşmeler olmuştur. Tıp biliminin gelişmesi çocukların sağlıklı gelişip büyümesine olanak sağlamıştır.

Ünlü düşünürlerden olan Aristo çocukluk kavramını olumsuz tanımlayanların başında yer alır. Aristo'ya göre çocuk olmakla felaket eş anlam ifade etmiştir. Düşünür çocukluk yıllarını her türlü olumsuzluğu yaşamak için var olduğu zamanlar olarak aktarmıştır. Çocukların davranışlarını gerçekleştirirken akıl değil duygu kullandıkları için her türlü tehlike ve felakete yol açabileceklerini savunmuştur. Kendi haline bırakılan özgür çocuğun yapacağı her davranış mutsuzluk ve huzursuzluk getireceğinden çocukların serbest bırakılmaması sürekli baskı altında tutulması savını desteklemiştir. Augustin de çocukluğu Aristo'dan farklı bir biçimde tanımlamaz. Aslında fizyolojik ihtiyacından dolayı annesinin göğsü ile bağ kuran çocuğun bu durumunu sapkınlık olarak açıklar, tehlike ile çocuk olma durumunu özdeşleştirir. Çocuğun fizyolojik ihtiyacı için yaptığı bu davranış onun için günahkar olmanın bir göstergesidir.

Ortaçağ çocuklar için olması gerekenden zor bir dönem olmuş, ceza kavramı çocuk için uygulanan bir yöntem olarak toplumda yerini almıştır. Toplum başta

olmak üzere aile bireyleri özellikle babalar çocukları şiddet yoluyla eğitime yöneliminde bulunmuştur.

19. yüzyılın son yarısında çocuk kavramı önemli olmaya başlamış o döneme denk gelem toplumlarda çocuk kavramı toplum için önemsenmesi gereken, korunması gereken, eğitilmesi, yatırım yapılması gereken bir insanı ifade eder olmuştur. Hıristiyanlıkta çocuk kilise eğitimine tabi tutulması gereken 'erdemli insan olsun da sosyal bilimlere bilmese de olur' olan bir birey iken 19. yüzyılda bu düşünme yavaş yavaş yıkılmaya başlanmış, toplumun temel yapı taşı olan çocuğun toplumda bir çok hak ile var olduğu kabul edilmeye başlanmıştır.

19. yüzyılın bitimi ile çocuk toplum için artık en önemli birey haline gelmiştir. Bir toplumu ayakta tutacak toplumun devamını sağlayacak tek bireyin çocuk olduğu bu yüzden çocuk eğitiminin toplumun devamı için olmazsa olmaz bir gereklilik olduğu olgusu yaygınlaşmaya başlamıştır. Dünyada çocuk kavramı evrensel bir tanımda uzlaşılmasa da önemli bir yer edinmiştir. Birleşmiş Milletler İnsan Hakları Bildirgesi, Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Çocuk Hakları Beyannamesi gibi bir çok düzenleme çocukların toplumdaki yerini belirlemiştir (İnal, 2014: 24-29).

Ortaçağdan günümüze gelinen sürece bakıldığında çocuk kavramının tanımlanması, çocuk haklarının iyileştirilmesi, çocuğun toplumda önemli bir birey olarak kabul edilmesi süreci gayet olumlu bir gelişme yaşamıştır. Fakat günümüze bakıldığında aslında tarihi düzenin çok da değişmediği görülmektedir. Bu düzen çocukların öldürülmesi ya da yok sayılması düzeni değil çocuk kavramının tanımlanması ve toplu içindeki kabulünün evrensel olmayışıdır. Çocuk kavramı, çocuklara tanınan haklar günümüzde dünyanın farklı coğrafyalarında farklı toplumlar tarafından farklı şekillerde bilinmekte ve benimsenmektedir.

Toplumun her döneminde çocuklar her daim en zayıf ve korunmaya muhtaç bireyler olarak yer almıştır. Türk toplumlarında da Ortaçağ ve Antik Yunanda olgusu gibi çocuk kavramı farklı şekilde algılanmış, davranış biçimleri farklılık göstermiştir.

Aslında hala toplumsal yapı içinde çocuğun yerinin tam anlamıyla konumlandırıldığını söylemek mümkün olamamaktadır. Çocuklar için yapılan çalışmalar, çocukları amaç edinerek atılan adımlar aslında görüldüğü kadar çocuk

odaklı değildir. Çocukları anlamadan, onları ideolojilerinin, amaçlarının, araştırmalarının nesnesi olarak gören sadece devlet, din, bilim değil. Soğuk Savaş'ın bitmesi, kapitalist sisteme alternatif sosyalist modelin siyasal gücünü yitirmesiyle, sosyal devlet anlayışının giderek terk edilmesinden doğan boşluğu doldurmayı amaçlayan sivil toplum kuruluşlarından çocuklara yönelik olanlar da onlara, amaçlarının nesnesi olarak bakıyor (İnal, 2014 : 15 -16).

19. Yüzyılın sonlarına doğru değer kazanmaya başlayan çocukluk kavramı o dönemde meydana gelen savaşlar sonucunda büyük zarar gören kesimin yine çocuklar olmasıyla çocukluk kavramının daha da önemli bir yere konmasına sebep olmuştur. Bu dönemdeki dünya savaşlarının getirdiği yıkım çocuğa olan önemi arttırmıştır. Freud, Piaget, Ericsson gibi, bir çok düşünürün çocukların cinsel eğitimini, sosyolojik eğitimini, gelişimi gibi bir çok konuyu çok yönlü olarak ele almaları çocuğa verilen önemi bir kademe daha yükseltmiştir.

Çocuk kavramına ve çocuk haklarına yönelik düzenleme ve metinlerin ilk olarak hukuksal boyutunu almaya başlaması 1779 yılında İsviçre'deki bir beyanname ile olduğu bilinmektedir. Bu beyanname toplumsal politika belgesi olarak adlandırılmıştır. İsviçre'de atılan bu sağlam adımdan sonra gelen ilk ciddi adım ise Birinci Dünya Savaşı sonrasında çocukların acil olan ihtiyaçlarının giderilmesi için kurulan Çocuklar İçin Uluslararası Yardım Örgütü olduğu kaynaklarda yer almaktadır. Bu örgüt daha sonra Uluslararası Çocuk Refahı Birliği adını aldığı ve yine bu örgütün yoğun çabaları ile 26 Eylül 1924 tarihinde Milletler Cemiyeti Genel Kurulu'nda Cenevre Çocuk Hakları Beyannamesi kabul edilmiştir. Bu beyanname ilk uluslararası ve kapsamlı çocuk hakları düzenlemesi olarak tarihteki yerini almıştır. Bu yenilik ve gelişmelerin olumlu etkileri 10 Aralık 1948 yılında kurulan Birleşmiş Milletlerin 10 Aralık 1948 yılında İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi kabul etmesiyle devam etmiştir. Her ne kadar insan hakları için oldukça önemli bir belge olsa ve olumlu gelişme olarak adlandırılrsa da bu belgede çocuklar için özel bir düzenleme bulunmamaktadır. Bu beyannameye karşı , İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi ile insan hakları, çocuk hakları da olarak ilan edilmiştir. İnsan hakları Beyannamesi Çocuk Hakları olarak yayınlandığı için çok olumlu ve devrim niteliğinde bir beyanname olarak algılansa da uygulamada durum böyle olmamış, sorunlar yaşanmıştır. Bu sorunların yaşanmasının ardından çocuk hakları ile ilgili

düzenlemeler yapılmak istendiği için için 1959 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nda Çocuk Hakları Bildirgesi kabul edilmiştir. Bu bildirme çocuklara yönelik hakları barındırdığı için başlıca ihtiyaçlar olan eğitim, sağlık, korunma, barınma gibi hakları içermiştir. 1979 yılı çocuk hakları ile ilgili yapılan devrimlerin doruk noktası kabul edilmiş o yıl Uluslararası Çocuk Yılı ilan edilmiştir. Çocuk Hakları Sözleşmesi Birleşmiş Milletler tarafından 20 Kasım 1989 tarihinde kabul edilmiştir. Bu sözleşme çocuk hakları için yapılmış en önemli sözleşmedir. Amerika Birleşik Devletleri dışında Somali, Güney Sudan da içinde olmak üzere bütün ülkeler tarafından kabul edilmiş bu konudaki en önemli adımdır.

1.2.1. Çocuk Eğitiminin Toplumsal Yapıdaki Yeri Ve Önemi

Çocuk kavramı ve çocukluk tarihten bu yana her dönem ve her toplumda farklı algılanmış, çok farklı yerlere konumlandırılmış bazen çok fazla önemli bazen ise felaket ile eş değer tutulmuş bir birey olarak karşımıza çıkmaktadır. Bütün alanlarda olduğu gibi eğitimde de çocuklar için gerekli olan eğitim hakkı toplum ve zamana göre farklılık göstermiştir.

Modern toplumların varoluşu zaman olarak algılanan yeni yüzyılda, devrimler, yenilikler ve gelişen teknoloji toplumun her alanını etkilemiş, bazı ihtiyaçlar meydana getirmiştir. Bu ihtiyaçların en önemli ve acil olanı hiç şüphesidir ki çocuk eğitimi konusudur. Toplumun devamı için var olan düzenin devamı için, gelecek nesillerin sağlıklı bir toplum oluşturabilmesi için çocuk eğitimi temel şarttır.

Toplum denen şey bireylerle ayakta durabildiği gibi bireylerin var olması da topluma bağlıdır. Bu yüzden bireylerin toplumun devamı ve yararı için yerine getirmesi gereken görevler bulunmaktadır. Şu bir gerçektir ki her toplum kendi içinde barındırdığı bireylerin çalışmaları ve çabaları sonucu elde edilen başarılar ile ayakta kalmayı başarmıştır. Bir toplumun gelişmişlik seviyesini, eğitim seviyesini, sosyal ve ruhsal dengesinin sağlığını toplum içinde yaşayan bireylerin yönlendirebileceği bir gerçektir.

Eğitimli, sosyal ve psikolojik değerleri sağlam bir toplum için, toplumun en küçük bireyleri ve aynı zamanda gelecekteki toplumun temel taşı kabul edilen çocukların eğitiminin tam anlamıyla sağlanması gerekmektedir. Eğitim anlayışı tarihten bu yana değişiklik göstermiştir. Eski çağlarda babalar çocuklarını döverek

eğitme yöntemini seğmiştir. Hıristiyanlık yaygın olmaya başladı zamanlarda çocuklar için iyileşme olduğu düşünülse de bu dönemde de sadece din eğitimi verilmesi üzerinde durulmuştur. Bireylerin başarisını eğitime borçlu oldukları gibi toplumlar da başarılarını bireylere borçludur.

Burjuvazi dönemi ocuk için daha ılımlı bir dönem olmuştur. Bu dönemde çocukların eğitim alamsı gerektiği üzerinde durulmuştur. Eski çağlara göre olumlu yönde bir ilerleme söz konusu olmuştur. ocuk eğitimi bir toplumun geleceği için olmazsa olmaz temel eğitimdir. Bunu ilerleyen çağlarda düşünürler, bilim insanları, filozoflar ve bunlar gibi bir çok kişi dile getirmiştir. Bir toplumun sağlam temeller üzerine kurulmasını istiyorsak o toplumda çocuğa yatırım yapmalıyız görüşü su götürmez bir gerçektir. Çocuklara sadece eğitim verilmesi değil bu eğitimin doğru ve yeterli kişiler tarafından verilmesi oldukça fazla önem taşımaktadır. Mustafa Kemal Atatürk'ün de dile getirdiği gibi Geleceğin güvencesi sağlam temellere dayalı bir eğitime, eğitim ise öğretmene dayalıdır.

Eğitimin nemi gün geçtikçe artmaktadır. Çağdaş anlayışın savonusuna göre, eğitim yanlışların değil, doğruların yakalanmasıyla mümkün olmaktadır. Doğru eğitim toplum bilinci olan, sorumluluk sahibi bireylerin yetişmesi için yapılması gereken ilk aşamadır. Eğitim yaşamın her alanında daima vardır ve sonu gelmeyen bir yoldur. ocuk önce ailede annesinden, babasından birinci dereceden akrabalarından eğitim alır. Daha sonra mahallesinde komşusundan, arkadaşından bu eğitimi alır. Okul ocuk için profesyonel eğitimin başlangıcı sayılan kurumdur. Burada alanlara ayrılan eğitim konusunda uzman kişilerce çocuklara verilir. Hayat boyu devam eden bu eğitimin niteliği çocukların başta olmak üzere, içinde buldukları toplumun geleceğini belirler.

Tarihsel süreçten bu yana bütün dönemlerde, dönemin ihtiyaına uygun eğitim olanakları önemli olmuştur. Özellikle geleceğin kurucu mimarları olmaya aday çocuklar eğitim kalitesi en üst düzeyde tutulması ve en önemsenmesi gereken grubu oluşturur. Bu açıdan ocuk eğitimi ne kadar iyi, kaliteli ve doğru sağlanırsa gelecekteki düzende o kadar sağlam temeller üzerine kurulacaktır.

1.3. TARİHSEL SÜREÇTE TÜRKİYE'DE ÇOCUK OLMAK

Her toprak parçası üzerinde ve her toplumda olduğu gibi çocuk olma kavramı ve çocukluk algısı Türkiye'de de her dönemde farklılık göstermiştir. İslamiyet'in kabulünden bu yana hatta daha öncesinde çocuklara verilen önem ve değer cinsiyete bağlı bir tutumla değerlendirildiği için günümüz koşullarında hala çocuk olmak cinsiyetinin getirdiği ayrıcalıklara da sahip olmayı, ya da eksik olmayı temsil eder. Öyle ki; ülkenin geleceği bile hükümdarın çocuklarına değil erkek çocuklarına teslim edilmiştir. Osmanlı'da çocuk olmak belki de tüm zamanlar için de en farklı çocuk algısının oluştuğu dönem olarak adlandırılmaktadır.

Osmanlı zamanında Devşirme Sistemi olarak adlandırılan sistem bürokrat yetiştirmek amacıyla uygulanan bir yönetim sistemidir. Osmanlı bu devşirme sistemine Müslüman olmayan güzel ve yetenekli gençlerden belli sayıda seçer, seçilen bu Gayrimüslim çocuklar için ailelerine ödeme yapılmaktadır. Bu da çocukların birer sermaye kaynağı olarak görüldüğünü kanıtlamaktadır.

Saraya seçilen bu çocuklar için tek olumsuz taraf sermaye kaynağı olarak görülmeleriyle sınırlı değildi. Osmanlı'da saraylı çocuğun hüznü tarihine kaydedilecek diğer iki durum kardeş katli ve kafes sistemidir. Kardeş katli Fatih Sultan Mehmet 'ten önce vardı ama uygulanmıyordu; bu yasa onun iktidarlığında yürürlüğe konuldu. Taht kavgası olmasın diye padişah olan şehzadenin, diğer şehzadeleri öldürtmesine izin veriliyor, öldürülen şehzadenin çocukları da kafese kapatılıyordu. Kafesteki çocuklar ailelerinden, toplumdan soyutlanmış halde yaşatılıyordu (Onur, 2005: 65 akt. Çelik, 2014: 7).

1.4. ÇOCUK HAKLARIYLA İLGİLİ DÜZENLEMELER

Çocuk hakları dünyadaki tüm çocuklara hukukun ve ahlaksal kuralların tanıdığı evrensel bir haktır. Toplum geleceğinin teminatı olan ve gelecekte toplumu ayakta tutacak yeni nesillerin psikolojik, fiziksel ve sosyal açıdan sağlıklı olması, gelecekte temellerini atacakları toplumun da bir o kadar sağlam ve sağlıklı olması için oldukça önemlidir.

Çocuk ve çocuk hakları kavramının evreni oldukça geniştir. Dünya nüfusunun üçte ikisi çocuklardan oluşmaktadır. Her medeniyette yaşanan çocukluk ve çocuk hakları farklıdır. Çocuk haklarının gündeme gelmesi yalnızca çocuklarla sınırlı olmayan, aynı zamanda dünyanın geleceğiyle ilgili kaygıya dayanıyor. Çocuk

hakları düzenlemeleri ile ilgili yapılan belgelere atılan imza sayısının çokluğu da kaygının resmini çizmeye yetiyor(Şirin, 2011: 11-13).

Çocukların toplumsal yapı içerisinde kendi hak ve değerlerinin farkında olarak yetişmesi ve ilerleyen dönemlerde içinde bulunacakları toplum için bu değerleri fayda sağlamak amacıyla kullanabilmeleri için toplum içinde çocuklara sağlanacak koşullar ve onlara verilecek eğitimler çok büyük önem ifade etmektedir.

Her birey gibi çocuğun da temel hakkı yaşama, hayatta kalma ve gelişme hakkıdır. Bütün çocuklar haklarının etkin bir biçimde uygulanabilmesi için yaşama, hayatta kalma ve gelişme hakkı öncelikle sağlanması gereken hak grubudur; çocukların sağlıklı biçimde hayatlarını sürdürebilmeleri ve gelişimlerini sağlamaları için gerekli ortamların ve imkanların hazırlanması Devlet'in ve toplumun görevidir (Şirin - Oktay- Altun, 2013 : 17).

Çocukların sağlıklı gelişimini, birey olarak toplum içindeki varlığını kabul eden, çocuğun bilgiye erişim hakkını, çocuğun görüşlerini ifade etme özgürlüğü hakkını tanıyan toplumlarda yetişen bireylerin gelecek nesiller için fayda sağlayan birer bireyler olmaması imkansızdır. Çocukların nitelikli, sorumluluk sahibi ve bilinçli birer birey olarak yetiştirilmesi hem içinde bulunulan toplum hem de gelecekteki toplum için son derece önemlidir. Toplumun bugünü ile geleceğinin örtüştüğü nokta toplumda çocuklara sağlanan bu olanaklardan geçmektedir. Birer birey olarak toplum içinde yaşayan her çocuğun başta yaşama hakkı, eğitim hakkı, sosyal ve ekonomik hakları vardır. Modern ve gelişmiş bir toplum için çocuk haklarını ön planda tutmak geleceğe yapılan en büyük yatırımdır. Çocuğun görüşlerine ve bu görüşleri dile getirme özgürlüğüne saygı bir toplumun gelişmesi için olmazsa olmaz ön koşuldur.

Çocuğun öncelikleri toplum tarafından ulusal ve uluslararası düzlemde koruma altına alınmıştır. Toplum bu kurallara uymalı ve çocukların eğitimini, bireysel ve toplumsal gelişimini ön planda tutmalıdır. Çocuğun yüksek yararının önceliği kuralı geçerli olmalıdır. " Çocuğun yararını her türlü yarardan daha önemli ve öncelikli görmek ve buna göre davranmak (Şirin - Oktay- Altun, 2013 : 17).

Dünya üzerinde çocuk haklarıyla ilgili birçok düzenleme bulunmaktadır. Bu düzenlemeler çocuk haklarının gelecek için kaygısını taşıyan birçok ulus tarafından

onaylanmış ve imzalanmıştır. Çocuk, etkilenmeye ve öğrenmeye en açık birey olduğu için çocuklar için düzenlenen bütün uygulamalar özenli olmalıdır. Çocuk haklarının korunmasında toplumun bütün birimlerine görevler yüklenmektedir. Medya bu birimlerin başında yer almaktadır. Çocuk gibi hassa bir konuda, kamusal açıklamaların da özenle yapılması gerekmektedir. Temsilin doğru yapılması da korunması gereken bir haktır. Kamusal açıklamalar yapacak olan isim, bölgenin en yetkili ve güvenilir ismi olmalıdır. Medya çocuk haklarının korunması için en doğru ve tarafsız bilgiyi almak ve bunu yayınlamakla yükümlüdür (Nacaroğlu, 2011: 223).

Toplumun geneli için kabul edilen ve sadık kalınması gereken birçok hak ve özgürlük söz konusudur. Genellikle dünyanın hiçbir yerinde bu hak ve özgürlükler çocuklarla ilgili alt maddeleri yeterince barındırmadığı için çocuklarla ilgili ayrı bir düzenlemeye her daim ihtiyaç duyulmaktadır. Bu düzenleme, sadece hukuksal alanda değil toplumsal hayatın her alanında ihtiyaç duyulan bir düzenlemedir. Örneğin; sağlık, eğitim, sosyal yaşam gibi toplumsal konularda çocukların yetişkin bireylerden ayrıcalıklı durumlarda ele alınması gerekmektedir. Çocuk haklarının korunmasıyla ilgili yapılmış düzenlemelerden bazıları aşağıdaki gibidir.

Çocuk Hakları Cenevre Bildirgesi: Uluslararası düzlemde çocuk haklarının korunmasına yönelik yapılan ilk düzenleme Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesidir. Bu bildirgenin temel felsefesi ve amacı çocukları korumaya yöneliktir. Bildirgede amaç; çocukların doğal ve sağlıklı bir biçimde gelişmesine, aç çocukların beslenmesine, hasta çocukların tedavi edilmesine, terke edilmiş, evsiz ailesiz kalan çocukların barındırılmasına ve korunmasına, herhangi bir doğal afet, olumsuzluk ya da felaket anında öncelikli korunmanın çocuklara verilmesine, günümüzün en büyük sorunlarından biri olan çocuk istismarının önlenmesine, çocukların sevgi, saygı, kardeşlik çerçevesi içerisinde eğitilmesidir

Bu beyanname 20 Kasım 1959 tarihinde Birleşmiş Milletler Kurulunda kabul edilmiştir. 10 Aralık 1948 tarihinde yine Birleşmiş Milletler kurulunda kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi bu beyannamenin temeli niteliğindedir.

İnsanlığın gelişimi, hakları, özgürlükleri için temel beyanname olan İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, insanların onurunu, eşitliğini ve vazgeçilmez haklarını tanımanın dünyada adalet, barış ve özgürlüğün temeli olduğunu

vurgulamıştır. İnsanların zorbalıklara, haksızlıklara karşı kendince bir tepki geliştirmemesi için bu hakların bütün insanlara eşit olarak tanınması gerektiğinin önemini vurgulamıştır. Bu beyanname temel insan haklarının korunması için gereken bütün ön koşulları savunmuştur. Bu beyannameye üye olan ülkeler beyannamenin şartları olan insan hakları ile ilgili yükümlülükleri kabul ettiklerini belirtmişlerdir.

Genel kurul, hak ve özgürlüklerin herkes için eşit ve adil olması konusunda bir uzlaşmaya varmak istediği için bu bildirgenin bütün koşullarını, toplumun bütün birey ve organlarının göz önünde bulundurması bu doğrultuda eğitim ve öğretim planları yaparak topluma bunu anlatılması ve aşılması gerektiğini savunmuştur.

İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi bireylerin özgürlüklerini etkin ve evrensel bir biçimde tanıtilip öğretilmesi ve gözetilmesi için çaba göstermeleri niyetiyle toplumdaki bütün bireyler hatta dünya üzerindeki bütün uluslar için ortak bir başarı ölçüsü olarak kabul ve ilan etmiştir.

İnsan hakları ile ilgili beyanname tabi ki bütün toplumlar ve milletler için, bireylerin yararına yönelik olmuştur. Onların daha özgür, eşit ve adil bir ortamda refah, huzur içinde yaşamasını öngörmüş, bunu sağlamayı amaçlamıştır. İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi genel bir birey haklarını içerdiği için çocuklara yönelik bir lat başlık içermemiştir. Çocuklar için de özellikle onları hedef alan bir hak bildirgesine ihtiyaç duyulmuştur.

1919 Versailles antlaşması ile kurulmuş olan Milletler Cemiyeti uluslararası anlaşmazlıkları barışçı yollar ile çözmek için oluşturulmuş bir örgüttü. Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra ülkeler ağır kayıplar vermişti. Bu korkunç savaşın olumsuz sonuçlarından hiçbir şeyden haberi olmayan, birçok masum çocuk da nasibini almıştı. Toplumların geleceği olan çocukların insanlığın bu kara felaketlerinden etkilenmeden sağlıklı büyüebilmeleri için bazı önlemlerin de alınması gerekiyordu. Bu nedenle 1924 yılında çalışmalarda bulunan “Çocukları Koruma Fonu Uluslararası Birliği” tarafından hazırlanarak kabul edilen Çocuk Hakları Cenevre Bildirgesi, çocukların hakkı olan temel koşulların bir yasa metnine geçirilmesi niteliğindedir. Bir taraftan Çocukları Koruma Fonu Uluslararası Birliği diğer taraftan milletlerarası kadınlar meclisinin, Cenevre Çocuk Hakları Beyannamesi'nin kabul edilmesi

hususundaki gayretleri neticesinde Milletler Cemiyeti Genel Kurulunca 26 Eylül 1924 tarihinde beyanname kabul edilmiştir. Beynamede yer alan prensiplerin çocukları koruma alanındaki faaliyetlerinde üyelerin yol gösterici olması istenilmiştir (İnan, 1968: 96).

1. Dünya Savaşı'ndan çocukların önemli ölçüde etkilendiği düşüncesinden hareketle beş maddeden oluşan bildirme her türlü sadeliğine karşın çocukların hakları olduğunu ve bu hakların korunması gerektiğini vurgular. Çocukların yapısına uygun ortamlarda bulundurulmalarını, ihtiyaç sahibi çocukların ihtiyaçlarının karşılanması, felaket anlarında öncelikle yardım görmeleri ve her türlü sömürüye karşı korunmalarını vurgular. Çocuk Hakları Cenevre Bildirgesi, 1939 yılında başlayan İkinci Dünya Savaşı'nın meydana getirmiş olduğu kaos ortamından dolayı uygulanamayan bir belge olarak tarihte yer almıştır.

Çocuk Esirgeme Kurumları Birliği Çocuk Hakları Bildirgesi : 1948 yılında Uluslararası Çocuk Esirgeme Kurumları Birliği'nin yayınladığı, Çocuk Hakları Bildirgesi, aslında yeni bir bildirme değil, 1924 tarihli Çocuk Hakları Cenevre Bildirgesini tekrarlamaya düzenlemeye yönelik bir bildirmedir. İki ilkesi dışında 1924 tarihli Çocuk Hakları Cenevre Bildirgesinin tekrarı şeklindedir. Bu ilke madde çocukların “ırk ulusallık ve din” gibi ayrımlara tabi tutulmadan korunması ile “çocuğun aile bütünlüğüne saygı gösterilmesi” ilkesi olmuştur.

Çocuk Hakları Beyanname: Teknolojinin gelişimi ile gün geçtikçe ilerlemeler olmuş, bu ilerlemeler çocuklara verilen önemi arttırmış. Çocukların artık toplumlar tarafından önemli birer birey olarak kabul edilmesi, toplumsal düzenlemede de çocuklara verilen yerin artmasına sebep olmuştur.

Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Haklar Konseyi'nin İnsan Hakları Komisyonu tarafından taslağı hazırlanmış olan Beyanname 20 Kasım 1959 tarihinde Birleşmiş Milletler Genel Kurulunda oy birliği ile kabul edilmiştir (Dinç, 2004: 121).

Beyannamenin önsözünde, çocuğun fizik ve zihin açısından olgunlaşmamış olması nedeniyle, doğumdan sonra olduğu kadar doğumdan önce de, çocuğun yeterli hukuki korumaya ve özel bakıma ihtiyaç duyduğu ve bireyler ile grupların yasal ve diğer yöntemlerle çocuk haklarının sağlanması için çaba göstermeleri gerektiği

belirtilerek insanlığın çocuğa her şeyin en iyisini sağlamakla yükümlü olduğu açıklanmıştır (Ballar, 1998: 44).

Genel Kurul, çocuğun ve toplumun refahı için , birey, özel ve resmi kurumlar ve hükümetleri beyannamede yer alan hak ve hürriyetleri kabule ve aşağıdaki ilkeler içinde alınacak karar ve korunacak konuların uygulanmasını denetlemeye çağırır (Dinç, 2004: 121).

Bu beyannamede yer alan ilkeler çocukların, yaşama hakkı, sağlık hakkı, eğitim hakkı ve yaşam standartlarının olumlanmasına yönelik hakları içermektedir. İlk ilkeleri hiçbir ayırım yapılmazsınız çocuk haklarının bütün çocuklar için eşit olması kuralını içermektedir. Çocukların barınmaları, himayelerinin sağlıklı bir şekilde sağlanması amaçlanmıştır. En önemli ve hayati ilkelerinden biri ise çocukların fizyolojik ihtiyaçlarından olana beslenme ihtiyacının bütün çocuklar için aynı hak olması ve sağlanması ilkesi olmuştur.

Bütün dünyadaki uygulamalar gibi bu uygulamada çocukların, sağlıklı, huzurlu bir ortamda gerektiği gibi iyi koşullarda yaşamasını, yaşam hakkı başta olmak üzere bütün insani haklarını kullanabilmelerini öngören ve hedefleyen bir uygulama olmak amacıyla uygulanmaya konulmuştur.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi: Günümüzden birkaç yüzyıl geriye gidildiğinde çocuklarla ilgili bütün yetkilerin ailede olduğu, onların sadece ailelerinin sorumluluğunda olduğu bilinmekteydi. Çocukların da hakları ve özgürlükleri olduğu, toplum içinde ayrı birer birey oldukları ve korunup, kollanmaya, ayrı bir önem ve özen gösterilmesi gerekliliği düşüncesi ilk olarak 1990'lı yıllarda ortaya çıktı. Bu düşüncenin toplumda benimsenmesi , duyarlı bireylerin, akademisyenlerin ve hukukçuların uluslararası bağlamda çocuk haklarının korunması ve güvence altına alınması amacıyla bazı düzenlemeler yapılması gerektiğini ortaya attı. Çocuk haklarıyla ilgili düzenlemelerin temeli bu dönemde atılmıştır.

Çocuk hakları hareketi çocukların sadece yaşlarından dolayı bir sınıfa konumlandırılması, bir çok şeyden mahrum bırakılması , eksik ve yetersiz bulunması duruma tepki olarak ortaya çıkmıştır .Günümüzde yaşa dayalı ayrımcılık ve statüler yaratan egemen toplumsal yapının, çocuklara yönelik tutumu bir yandan sert ve ihmalkar iken, öte yandan şefkatli ve koruyucudur . Toplum kendisini bu ikilemden

kurtarmak için insan statüsünü çocuklardan esirgeyerek onları insanlık dışı konumuna itmektedir (Franklin, 1993: 16).

Aslında soruna , çocuğun özel konumu göz ardı edilmeden “çocuk hakları , çocuğun sadece insan olduğu için sahip olduğu haklardır” biçiminde bakılması çocuk haklarının belirlenmesini kolaylaştırır . Çocukların modern dünyanın tehlikelerinden korunmaları ve bağımsız bireyler olarak yetişmelerinin sağlanması , birbirine karşı değil birbirini tamamlayan amaçlardır . Çocuk Hakları Sözleşmesi’yle , çocukların yaşamsal hakları (çocuğun beslenme, barınma, tıbbi hizmetlerinden yararlanma vb.); gelişme hakları (çocuğun kendisini yetiştirebilmesi, oyun ve bilgi edinme hakları, din ve vicdan özgürlüğü); korunma hakları (çocuğun şiddet, sömürü, ihmal ve mülteci çocukların haklarının korunması); katılma hakları (çocuğun aile yaşamında ve toplumsal yaşamda etkin rol almasını sağlamaya yönelik hakları , karar alma mekanizmalarında yer alma , dernek kurma ve toplanma özgürlükleri) başlıkları altında incelenmektedir (Akyüz, 2000: 5).

Çocuk hakları sözleşmesi birleşmiş Milletler tarafından 1989 yılında kabul edilerek imzaya açılmıştır. Bu sözleşme Türkiye tarafından 1990 yılında imzalanmış, 1994 yılında onaylanmış, 25 Ocak 1995'te de yürürlüğe girmiştir. 54 maddeden oluşan Çocuk hakları sözleşmesi dört temel hak grubunu içerir. Bu dört temel hak grubunu, yaşama yani hayatta kalma, korunma, gelişme ve katılım oluşturmaktadır.

Hayatta kalma hakkı sadece yaşama hakkı değil, çocukların barınma, varlığını sürdürebilmesi için gereken temel ihtiyaçları karşılamayı da kapsar. Bu kapsama, beslenme, sağlık ve bir çocuk için gerekli hayat standardı da girmektedir.

Korunma hakkı, çocukların her türlü olumsuzluğa karşı korunması durumunu ifade eder. Farklı gruplardaki çocuklar için farklı koruma biçimleri içermektedir.

Gelişme hakkı, toplumda yer alan çocukların tam olarak var olabilmeleri için, yetkin potansiyellerine ulaşabilmeleri için gereken fiziksel, duygusal, eğitim, dinlenme, eğlenme, kültürel faaliyet ve bunlar gibi sıralanabilecek bir çok sosyal aktiviteyi içermektedir. Gelişim hakkının en önemli maddelerinden biri olan doğru bilgiye erişme hakkı bu hakkın en temel vazgeçilmezleri arasında yer almaktadır.

Dört temel haklardan biri olan katılım hakkı ise, çocukların toplumsal yaşam içinde aktif rol almalarını sağlamak, onların hayatlarını doğrudan etkileyen konularda karar verme hakkı ve toplum içinde düşündüklerini ifade edebilmelerini sağlayan ifade özgürlüğünü içermektedir.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları sözleşmesinde yer alan başta bu dört temel hak olmak üzere, bütün hak ve özgürlükler, dil din, ırk, mezhep ayrımı yapılmazsınız dünyanın her yerinde, her toplu da yaşayan çocuklar için eşittir. Bu sözleşme çocuklarla ilgili her türlü konuda çocukların yüksek yararının önceliğini vurgulamaktadır. Çocukların ifade özgürlüğü, kendilerini ilgilendiren konulardaki söz hakkı da bu sözleşmenin temel maddelerini oluşturmaktadır.

Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Bildirgesi , çocukların çıkarları yönündeki özel ve kamusal nitelikteki girişimler açısından , o günden bu yana bir kılavuz işlevi görmüştür. Bu bildireler, devlet tarafından kabul edilen fakat uyulmadığı takdirde bağlayıcılığı ve yaptırımını bulunmayan genel ilkelerdir . Oysa, ÇHS, çocuk haklarına ilişkin evrensel standartları belirleyerek , bağlayıcı bir hukuki belgede toplayan ilk sözleşmedir. 1924 Cenevre Bildirgesinden bu yana yalnızca evrensel çocuk hakları bildireleri yayınlanıp , belli konularda çocukların korunmasını ele alan bazı uluslararası sözleşmeler de yapılmıştır . Ancak, çocuk haklarının da insan hakları alanında yapıldığı gibi bütüncül bir yaklaşımla ve bağlayıcı bir sözleşme ile güvence altına alınması gerekli olmuştur (Akyüz, 2000: 18).

Çocuk Hakları yasası , 1948 yılında kabul edilen Uluslararası İnsan Hakları Bildirgesinin oluşturduğu insan hakları hukukunun ayrılmaz bir parçasıdır . Nasıl ki insan haklarının savunulması için tutarlı bir yasalar bütününe ihtiyaç duyulduğunda bir bildire ve özel bağlayıcı yasalar ile bu gereksinme karşılanıyorsa , aynı biçimde çocuk haklarının da böyle tutarlı ve bağlayıcı yasalar bütününe dayanması gerektiği savunulmuştur. İşte Polonya yetkilileri , 1979 Uluslararası Çocuk Yılı'nın öncesinde , bir çocuk hakları sözleşmesi hazırlanması önerisinde bulunurken bu gerekçeyi savunmuştur (Ballar, 1998: 62).

BM Çocuk Hakları Sözleşmesi'nin gerek genel ilklere, gerekse hak gruplarında vurguladığı vizyon, çocuğu ailenin malı değil, bağımsız bir birey olarak öne çıkarmaktır. Bugün geldiğimiz noktada, artık çocuk hakları, çocukların yurttaş

olarak hak sahipliği perspektifini içermekte ve yapılan tartışmalar ilerlemenin sevindirici boyutlarını açığa çıkarmaktadır (Roche , 1991:12 aktaran Şirin, 2011: 225).

Her ne kadar akademik anlamda çocuk hakları ile ilgili çalışmalar yapılmış olsa da , uluslararası düzelmelerde bu konuda olumlu adımlar atılmış olsa da toplumda çocuk hakları bilincinin ve farkındalığın ne seviyede olduğu sorusunun cevabı sevindirici boyutlara ulaşamamıştır. Bu bilincin tam olarak kazanılması hak temelli yaşamın kabul edilmesi ve benimsenmesi ile doğrudan orantılıdır. Bu hak temelli yaklaşımın başta çocuklar için olmak üzere toplumda yer alan her birey için geçerli olmasının bazı koşulları vardır. Bunlardan ilki ve en önemlisi medyadır. Medya topluma mesajların iletilmesi konusunda büyük sorumluluklar üstlenmektedir. Medyanın çocuğu ve bireyleri temsil biçimi toplum için büyük bir örnek oluşturmaktadır. Toplumun bu hak ve özgürlüklere karşı tutumunu büyük ölçüde medya metinleri şekillendirmektedir.

Medyanın bu misyonu medya çalışanları için en prestijli konumda bulunan uluslararası örgütlerden birisi Uluslararası Gazeteciler Federasyonu tarafından Çocuklara İlişkin Habercilik Rehberi'nde açıkça tanımlanmıştır.

1.5. ÇOCUK HAKLARININ KORUNMASINDA MEDYANIN ROLÜ

Medya kavramı da çocuk kavramı ve çocuk hakları kavramı gibi geniş bir perspektiften bakılması gereken uçsuz bucaksız bir evren ve kendi içinde bir çok katmanı bulunan sorunlu bir alan olarak tanımlanmaktadır. Şirin'e göre (2011: 11) çocuk hakları konusunda medyanın ucu bucağı yoktur ve olamaz da . Medyada çocuğun nasıl yer aldığı çocuk haklarıyla ve kültürel kabullerle ilişkili bir durumdur. Çocuk hakları ve medya ilişkisi sadece ulusal sınırlar içinde yer alan bir sorun olmaktan çıkmış, küresel bağlamda çözüm bekleyen bir problemdir.

Medya toplumun gündemini belirleyen temel unsurdur. Medyanın işlevleri sıralandığında dördüncü kuvvet olmasının yanında gündem belirleme özelliği sıralanmaktadır. Medya ve çocuk hakları 20. yüzyılın temel konuları arasında yer bulmaktadır. Teknolojik gelişmeler medyanın sınırlarını yok etmiş, erişilme oranını arttırmış bu durum medyanın elini güçlendirdiği kadar ona sorumluluklar da yüklemiştir.

Mine Gencil Bek'e göre (2011: 44) Yaş, cinsiyet, sakatlık, ırk ya da etnik köken, dini inanç, sosyal ve ekonomik statü farkına bakılmaksızın medya içeriğinde çocuklar arasında ayrımcılığı önlemek ve onurlarının korunması konusunda gerekli duyarlılığı göstermek bütün medya çalışanlarının görevi olmalıdır. Bunun yanında çocuk hakları alanının en girift ve çözümsüz çerçevesini, çocuğun iletişim araçlarını kullanma ve bu araçlardan eşitlikçi olarak yararlanma hakkı oluşturuyor. Dünyada medyanın çocuklara olan yaklaşımı ve onların haklarını koruma yolları çeşitli olduğu kadar, çocukların medyayı kullanma durumu da çeşitlilik gösteriyor. (Şirin, 2011: 13) Medyanın kendi imkanlarının eşit dağılmadığı bir dünya düzeninde çocuk haklarını koruması ile ilgili bir eşitlik beklemek pek de imkanı bir durum olmamaktadır.

Çocukların her türlü, şiddet, sömürü, haksızlık, istismar gibi konularda risklerle karşı karşıya oldukları için bu risklerden korunma yolları bulunmalı, bu konuda politika geliştirilmelidir. Çocuk haklarının korunması ve mevcut yasaların uygulanabilmesi medyanın görevleri arasında yer almaktadır. Çocuklara verilen hakların korunmaya devam edilmesi, bu bağlamda yaygınlaştırılması medyanın bu konuya olan yaklaşımı ile doğru orantı içerisinde. Medya her konuda birincil faktör olarak yerini almaktadır. Eğer çocuk hakları konusuna yeterli önemi verirse yaygınlık kazanması ve konunun ulusal ve uluslararası düzlemde önem kazanması hiç de zor olmayacaktır.

Medyanın çocuk algısının değişimini beklemeden önce toplumun çocuk algısının değişmesini beklemek gerektiğini unutmamakla birlikte; çocuk dostu bir medya düzeninin olması gerekliliğinin de altını çizmek önemlidir. Çocuk dostu yeni medya düzeni çocukların yüksek yararını düşünen, çocuğa saygıya dayanan bir anlayış ortaya koyan bir yaklaşımı olması gerekmektedir (Şirin, 2011 : 17).

Uzun ve zorlu bir mücadelenin sonucunda, geçmişte babanın mülkü olarak tanımlanan çocuklar, günümüzde hak sahibi yurttaşlara dönüşmektedir. Bu dönüşümün gerçekleşmesinde itici güç çocuk hakları mücadelesi olmuştur (Şirin, 2011: 250). Çocuk haklarıyla ilgili gelişmelerin daha da ilerlemesi gerekmektedir. Çünkü günümüzde hala gelişmiş ya da gelişmekte olan ülke fark etmeksizin çocuklar için gereken koşullar sağlanamamış, çocuk hakları yeterli oranda benimsenmemiştir. Çocuk haklarının evrenselleşmesi noktasında medya üzerine düşen görevi yerine

getirmekle mükelleftir. Ancak bu şekilde çocuk hakları gerçek anlamıyla yürürlükte olabilecektir.

Medyada çocuk temsiline, çocuklar ve çocukluğa yönelik tutumlar üzerinde derin bir etkisi vardır ve bu, yetişkinlerin çocuklara yönelik davranışlarında önemli bir etkiye sahiptir. Medyadaki temsiller, çocuklar için, onların tutum ve beklentilerini etkileyerek rol modeller sağlar. Medyanın çocukları temsil ve hatta onları önemsememe biçimi, onların adına alınan kararları ve toplumun onları nasıl gördüğünü etkileyebilir. Medya çoğu zaman çocukları sadece pasif , sesiz "kurban"lar olarak resmetmektedir. o halde, medya profesyonelleri, çocuklara kendi adlarına, umut ve korkularına, başarılarına ve yetişkin davranışlarının onların yaşamlarına olan etkisine dair konuşma fırsatları tanıyarak topluma, çocukların bireysel varlıklar olarak saygı hak ettiklerini hatırlatabilirler (UNICEF, 2007 akt. İnal, 2011:423).

Çocukların medyanın kendilerine sundukları karşısında savunmasız ve beklentisiz olmaları, onların var olan haklarını göz ardı etmeyi gerektirmemektedir. Günümüzde çocuklar tek yönlü iletişim ile, eğlence nesnelere yönelmekte, üç boyutlu olan gerçek dünya ve çift boyutlu olan sanal dünya kavramları, onların gelişim basamaklarında karmaşalar oluşturmaktadır (Ertürk, 2011: 73). Bu sebeple medya çocukların haklarını koruyan içeriklerden öte onlara mevcut gerçekleri de sunmayan bir sanal ortam sunmaktadır. Medya çocuk haklarının bizzat ihlalcisi konumuna düşmektedir.

Bek'e göre (2011: 36) Medya kuruluşları, çocukların, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi'nde yer alan ihlalleri ile ilgili davranışlar karşısında yasal yaptırımlardan gücünü alan koruma girişimine ek olarak çocukların bedensel ve ruhsal refahlarının korunması ve geliştirilmesi için üzerine düşen bütün sorumlulukları iyi niyetle ve yüksek düzeyde yerine getirmeyi bir görev bilmelidir.

1.6. MEDYA OKUR YAZARLIĞI EĞİTİMİNDE ÇOCUK DERGİLERİNİN ROLÜ

Medya; İngilizce ortam anlamına gelen “medium” kavramının çoğulu olarak “ortamlar” (media) anlamına gelmektedir. Başka bir ifadeyle medya resim, sembol, fotoğraf gibi görsel ortamlar; şarkı, ses efekti gibi işitsel ortamlar; film, müzik klibi

gibi hem görsel hem işitsel ortamlar; kitap ve dergi gibi basılı ortamlardan oluşmaktadır (Çakmak, 2013:212).

Medya okuryazarlığı eğitimi erişim becerisi ile kişinin başta internet ortamı olmak üzere farklı medyalarda belirli sistematik uygulamaları ve bazı stratejileri kullanarak ulaştığı çok sayıdaki bilgi yığını içerisinde önemsiz, yanıltıcı bilgilerin ayıklanarak, ihtiyaç duyduğu geçerli bilgiye en kısa sürede ulaşması mümkün hale getirilmektedir (Çakmak, 2013: 214).

Çocuk yayınları geçmişte dergiler, şiirler, masal ve hikaye kitapları ile sınırlı olsa da gelişen teknoloji bu alandaki yayınlara etki etmiş, ortamlarını değiştirmiştir. Çocuk yayınları toplumun temel yapı taşına hitap eden yayınlar olduğu için son derece özenli ve dikkatli hazırlanması gereken yayınlardır. Teknolojinin doruk noktalara ulaştığı günümüz toplumlarında bu pek de mümkün olmadığı için medya aracılığıyla çocuklara ulaşabilecek olumsuzluklara karşı önlem almak da gereklilik olmuştur. Medya pedagojisi gençler başta olmak üzere her yaş grubundan bireyin medyayı anlaması üzerine yapılmış çalışmalardır.

İletişim teknolojilerindeki gelişim ve değişimler içerik sorununu da beraberinde getirmiştir. Günümüzde medya bir çok olumsuz etkisi ile gündemden düşmeyen bir sorun olarak yerini almaktadır. Dünyanın dört bir yanına birden fazla içeriği aynı anada sunabilme kapasitesi bir çok da beraberinde getirmektedir. Medya metinlerinin içeriklerinden kaynaklanan olumsuzluklardan korunmanın yolları medyadan uzak durmak olamayacağına göre bunun için bir çözüm yolu bulunması gerekmektedir. Medya metinlerinin olumsuz içeriklerinin etkisi ile baş edebilmek için oluşturulabilecek en iyi savunma mekanizması bu içerikleri iyi anlamak, algılamak olumsuzluğu ve yorumlayabilmektir. Bu savunma mekanizmasının işlevini görebilmesinin yolu medya okuryazarlığından geçmektedir.

Medyanın her türlü içeriğine doymuş bir toplum olarak olumlu- olumsuz, doğru- yanlış, gerçek ya da kurgu ayrımı yapabilmek gün geçtikçe daha zor bir hal almaya başlamıştır. Bu durum medya içeriklerinin tüketicisi olmak yerine bilinçli medya kullanıcısı olmayı gerekli kılmıştır. Medya metinlerine nasıl ulaşılacağından başlayıp, onları nasıl anlayıp, çözümlenmesi konusundaki

yeterlilik medya okuryazarlığı olarak tanımlanmaktadır. Medya okuryazarlığı yeterliliği eleştirel medya farkındalığı oluşturabilmenin tek yoludur.

İngiliz Kültürel çalışmalarında da medya metninin okuyup kod açılımlarından söz edilir. Medya metinlerine maruz kalanların bunları anlamlandırması konusu işlenir. Medya okuryazarı olma yeterliliğine erişmiş okuyucu\ izleyici \ kod açıcı medya metinleri karşı direnme ve izlediği olguları kendi tecrübeleri doğrultusunda anlamlandırma gücüne sahiptir. Medya metninin okuyucu tarafından faydalı birer metin halini alması, okuyucu ya da izleyicilerin kendileri için gerekli olan bilgileri bilgi havuzundaki milyonlarca bilgi içinden çekip alabilmesi bu bilgilerin anlamlandırılması ancak medya okuryazarlığı ile mümkün olabilmektedir (Yaylagül 2008: 126).

Medya topluma karşı olan görevlerini yerine getirecek objektifliği sağlayamadığı için toplumsal yapı içinde yer alan bireylerin bu görevleri kendisinin üstlenmesi ve medyaya karşı kendisini koruması gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Medyanın ekonomi politiği yaklaşımı liberal yaklaşımın medyayı kamusal sorumluluğu olan ve hükümetleri halk adına denetleyen kurumlar olarak gören yaklaşımının geçersiz olduğunu belirtir. Çünkü kapitalist devlet ve kapitalist ekonomik ilişkiler medyanın sadece kendilerini kontrol eden kapitalist bir grubun ekonomik ve siyasal çıkarlarına hizmet eden kuruluşlar olmasına neden olmaktadır (Yaylagül, 2008 : 128).

Medya okuryazarlığı yazılı ya da sözlü olarak televizyon, radyo, gazete, reklam, internet gibi iletişim ortamlarında iletilen mesajların okunması, anlamlandırılması ve yorumlanması yetkinliğinin kazanılması olarak adlandırılabilir.

Medya okuryazarlığı medya metninin okuyucular tarafından daha iyi okunmasına, anlamlandırılmasına, açıklanmasına ve buna karşılık değerlendirilmesine yardımcı olur. Medya okuryazarlığı hedef kitlenin kendini daha iyi ifade edebilmesine, toplumsal hayat içinde aktif rol alabilmesine, medya metinlerini sadece tüketen değil aynı zamanda üreten birer birey olmasına da katkı sağlamaktadır. Medya okuryazarlığı seviyesine ulaşmak belli bir zaman içerisinde gerçekleşebilir ve okuyucular medya metinlerini doğru algılama yetisine ulaşır. Medya okuryazarı olmasının önemi hiç şüphesiz çok büyüktür. Medya okuryazarı

olmak medya metinlerini algılamada kontrolün daha fazla olmasına katkı sağlamaktadır.

Medya okuryazarlığı gerçekte olan dünya ile medyanın yarattığı dünya ayırımına erişebilmek için olmazsa olmaz bir şarttır. Medya okuryazarı yetkinliğine başta çocuklar olmak üzere toplumun tüm kesimlerinden bireyler ulaşırsa medya aracılığıyla kendilerine sunulan metinlerin kurguladığı dünya düzeni ile gerçekte var olan dünya düzenini ayırt etmek de zorluk çekmez ve bu metinlerden en az derecede zarar görmektedir.

Medya okuryazarlığı medyayı doğru anlayan, ülkesi için medya metinlerinin içeriklerini yorumlayabilen, doğru algılayan bir kitle oluşturma amacı güden bir projedir. Özellikle çocukların medyanın nasıl bir kurum olduğu, içeriklerinin nasıl üretildiği ve nasıl okunması gerektiğini anlatmak amaçlanmaktadır.

Dünyada medya okuryazarlığının amacı aslında çok net ve açıktır. Medya okuryazarlığının amacı medya metinlerini ileten teknolojiyi kullanabilme yetisine erişmek, medya metinlerini sadece okumakla yetinmeyip, anlamak ve yorumlamaktır. Dünyada medya okuryazarlığı eğitimleri ilk kez 1970 yılında başlamıştır. Dünyada Fransa, İngiltere, ABD gibi gelişmiş bütün ülkelerde, eğitim kurumlarında çeşitli yaş gruplarına göre medya okuryazarlığı bir ders olarak anlatılmaya başlanmıştır. Bu derslerde, öğrencilere medya okuryazarlığı sadece teorik olarak değil uygulamalı anlatılmakta, bireylerin eleştirel katılımcı ve yaratıcı yönlerini geliştiren bir sistem ile planlandığı görülmektedir.

Türkiye'de medya okuryazarlığı ile ilgili ilk çalışma TRT ve Basın- Yayın ve Enformasyon Genel Müdürlüğü'nün katkılarıyla 20-21 Şubat 2003'te Ankara'da yapılan İletişim Şurasında gündeme gelmiştir. 2007- 2008 yıllarında Radyon Televizyon Üst Kurulu ve Milli Eğitim Bakanlığı'nın çalışmaları sonucu ortaöğretimdeki öğrenciler için Medya Okuryazarlığı konusu seçmeli ders olarak okutulmaya başlanmıştır. 2014-2015 yıllarına gelindiğinde medya okuryazarlığı eğitimine verilen önem biraz daha artmış, "Medya Okuryazarlığı Öğretim Materyali" kitabı okutulmaya başlanmıştır. Ülkemiz televizyon izlenme oranları dünya standartlarının çok üstünde olan bir ülke olmasına rağmen bu konuda yeteri kadar ilgili ve eğitim desteği sağlayan bir boyuta ulaşamamıştır. Medyada gördüğümüz her

bilginin doğru olduğu, her içeriğin güvenilir olduğu konusunun aşılması için medya okuryazarlığının bütün ülkeler ve özellikle gelişmekte olan ülkeler için bir eğitim politikası haline dönüşmesi gerekmektedir.

Medya okuryazarlığı toplumsal yapı içinde bireylerin daha bilinçli, sorumluluk sahibi, çevresinde olup bitenlerden haberdar olan kişiler olmasını sağlar. Bu yüzden medya okur yazarlığı sağlıklı bir toplumsal yapı için bireylerin alması gereken eğitimlerin başında yer almaktadır. Medya okuryazarlığı dersini çocuklara ve gençlere veren eğitmenlerin de medya okuryazarı yeterliliğinin bulunması gerekmektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

2. ÇOCUK DERGİCİLİĞİ VE ÇOCUK DERGİLERİNDE ÇOCUK KİMLİĞİ TASARIMI

Dergiciliğin tarihi bilimin tarihi ile iç içe girmiş durumdadır. 1965 yılında Fransa'da journal de scavant adıyla il dergi yayımlanmıştır. Bu dergilerin bilimin başlangıcı ile eşdeğer kabul edilmesinin sebebi içeriklerinin bilim içerikli olması ve dünyanın başka coğrafyalarında bulunan bilim insanları arasında bağ kurmasıdır.

Çocuk dergilerinin ilk içeriklerini genellikle eğitici, öğretici yazıların yanı sıra dinsel içerikli masal ve hikayeler oluşturmaktaydı. 19.yüzyılın ikinci yarısına gelindiğinde hem hayal ürünü yazılar hem de olgusal gerçeklikli olaylar da bu dergilerin içeriğinde yer bulurdu. Çocuk dergileri de tarihsel süreçteki diğer gelişmeler gibi ilk başlarda çıktığında dar ve seçkin bir kesime hitap etmekteydi. İçeriklerindeki gelişim ve değişimle birlikte çocuk dergileri olması gerektiği gibi bir konuma gelip orta halli halk çocuklarını da kapsayan bir kitleye hitap etmeye başladı ve herkes için içerik üretir bir konumda bulunması gerektiğini kavradı. Tam da olması gereken buydu, gelecek için göz ardı edilemeyecek bir önemi olan çocukların gelişimi için üretilen içerikler her çocuğa eşit ulaşması gerekliliğini uyguladığı sürece başarısı olacaktır.

Avrupa'da ilk çocuk dergileri etki alanları öğretici ve yüceltici olan ve dergilerin basımının başlangıcından yaklaşık bir yüz yıl sonraya denk gelen zamanı kapsamaktadır.

Medyanın işlevleri düşünüldüğünde toplumda dördüncü kuvvet kabul edilmesi ona yüklenmiş en büyük görev ve sorumluluktur. Medya olaylar, durumlar, olgular hakkında topluma bilgi sunma görevi üstelenmiştir. Toplumun ulusal ve uluslararası düzlemde meydana gelen olaylardan haberdar olmasını, bunları okumasını izlemesini, dinlemesini ve yorumlamasını sağlamaktadır.

Kısacası kitle iletişim araçları aracılığıyla toplumda fikirler dolaşma imkanı bulmaktadır. Medyanın topluma karşı görevlerinin başında bilgi ve haber vermek olsa da medya toplumsallaşmayı, bireylere değer katmayı, eğitim ve kültürün gelişmesine katkı sağlamayı, eğlendirmeyi, dinlendirmeyi ve bunun gibi bir çok toplumsal görevi üstelenmiştir. Kitle iletişim araçlarının bu görev ve işlevleri medya

kavramının ortaya çıktığı anadan beri vardır. Gazete, Radyo, Televizyon gibi Geleneksel Medya araçlarıyla yerine getirilen bu işlevleri, teknolojik gelişmeler, değişimler ve Kitle iletişim araçlarının mekan değiştirmesi ile görevine Yeni Medya araçlarıyla da devam etmektedir.

Kitle iletişim araçlarının bütün toplumsal görevlerini yerine getiren Dergiler Türkiye'de de dünyada olduğu gibi önemli bir yere sahiptir. Dergiler hedef kitleleri farklılık gösterdiği için her kitleden bireylere, farklı farklı konularda değişik içerikler sunabilmektedir. Her ne kadar Basın Tarihi yayın hayatı olarak daha eskiye dayanan gazetelerle ilişkilendirilse de Türk basın tarihi içinde dergilerin yadırınamaz bir yeri bulunmaktadır.

Vakai- i Mısriye isimli ilk gazete 1828 yılında yayımlanmış, ilk Türk dergisi olan Vakai-i Tıbbiye ise 1849-1851 yılları arasında yayımlanmıştır. Türk dergiciliğinin tarihi gelişiminin başladığı dönem olarak Tanzimat dönemi bilinmektedir. Bu dönemde dergicilikte büyük bir gelişme olan günlük gazetelerin yayında çıkma süreci başlamıştır. Bu dönemde çıkan dergiler genellikle Avrupa örnek alınarak yayımlanmış, bilim dergisi şeklinde çıkarılmıştır.

Çocuk dergiciliğini basın tarihinin gelişiminden çok da farklı bir yere koymak mümkün olamamaktadır. Çocuklara, kadınlara, erkelere, gençlere, yaşlılara yönelik tek bir yayın olamayacağı gibi, tek bir materyalle bütün kitlelere ulaşılamayacağı için herkese özgü gazete, dergi gibi yayın grupları oluşmuştur. İlk yayımlanan dergi ve gazeteler bir kesime hitap ederken ilerleyen zamanlarda toplumun bütün kesimlerine hitap etme kaygısına düşmüştür. İlk yayımlanan çocuk dergilerinin dilinin oldukça ağır olması dönemin özelliklerini çocuklara anlatma konusunda başarılı olamamasına neden olmuştur.

Her ne kadar dünyada çocuk dergiciliğinin ilk örneğinin 1722 yılında Lepigzig'de yayımlanan Leipziger Wochenblatt für Kinder mi yoksa 1988 yılında İngiltere'de yayımlanan Juvenile Magazine mi olduğu konusunda farklı kaynaklarda farklı bilgiler olsa da dünyada çocuk edebiyatı ve çocuk dergiciliğinin uzun yıllar önce başladığı ve öneminin büyük olduğu konusu uzlaşmalı bir konudur.

19.yüzyılda yayımlanan dergilerin içerikleri genellikle görseller ve resimlerle dolmaktaydı. Her dönemde ve her alanda olduğu gibi çocuk dergileri de başlarda

seçkin ailelerin çocuklarını hedef kitlesi belirlemiş, dar bir okur kitlesine seslenmişti. Bu dergilerden sonra yayımlanmaya başlayan çocuk dergileri daha çok orta sınıf ailelerin çocuklarını kendine okur kitlesi olarak seçmiş, toplumun içinden içerikler üretmeye ve sunmaya başlamıştır. Kısacası başlarda sadece seçkin kesime hitap etmek için yayımlanan dergilerin yerini orta sınıfın ihtiyaç ve isteklerine yönelik içerikler barındıran dergiler almıştır. Çocuk dergiciliğinde ilk ve önemli olaylar İngiltere ve Amerika'da yaşanmaya başlamıştır. 18. yüzyılda bilgi vermek amaçlı yayımlanan dergiler 19. yüzyılda hayale yönelik içerikler üretmeye başlamıştır.

Çocuk yayıncılığına en önemli katkı İngiltere'den gelmiştir. İngiltere'nin 1986 yılında yayımlamaya başladığı The Boy's Own Paper bu alandaki en önemli yayımlardan bir tanesidir. Jules Verne' nin duygusal ve bilim kurgu ağırlıklı bir çok eserine de yer veren bu dergi çocukların eğitimi, gelişimi, ve toplumsal yapı içinde var oluşu için önemli bir adım niteliğindedir. Derginin amacının ve içeriğinin birbiri ile uyumlu olması, yola çıkma amacına hizmet eden içerikler üretmesi, toplum zamanından beğenilmesi ve kabul görmesi onun yaklaşık bir yüzyıl kadar yayın hayatında var olmasını sağlamıştır.

Amerika Birleşik Devletleri'nde Pazar Okulu (Kilise Okulu) hareketinin başlaması ile çocuk edebiyatı ve çocuk dergiciliği başladı demek yanlış bir çıkarım olmaz. Bu dönemde yayımlanmaya başlayan çocuk dergilerinin ortak amacı çocuklarının dini eğitimine katkı sağlamak, bu yönde eğitim vermektir. Bu dergiler dinsel toplulukların düşünce ve inançlarını çocuklara aktarmak için birer aracı olarak kullanılmışlardır. The Children's Magazine, The Child's Friend, The Little Pilgrim, Juveline Magazine isimli dergiler bunlardan bazılarıdır.

2.1. ÇOCUK DERGİLERİ VE YAYIN HAYATI

Çocuk yayıncılığının gelişimi her alanda olduğu gibi ihtiyaçtan kaynaklanan bir gelişmedir. Her yaş grubundaki bireylerin fizyolojik, sosyolojik ve psikolojik özellikleri farklı olduğu gibi ihtiyaçları da farklılık göstermektedir. Çocukların ihtiyaçlarına uygun içerikler ise bu özellikler göz önünde bulundurularak hazırlanmaktadır. Çocukluk kavramı farklı toplumlarda farklı yaş grupları ile sınıflandırıldığı için bu içerikler de farklılıklar göstermektedir. Geleneksel toplumdaki çocuk tanımı ile modern toplumdaki çocuk tanımının ayrımını burada çok net görmek mümkündür. Geleneksel toplumlarda 8 yaşına kadar

çocuklara bebek denilirdi. bu da demek olurdu ki çocukluk evresi olmadan bebekler yetişkinliğe adım atmışlardır. Geleneksel toplumda çocuklar çocuk olmadan yetişkinleri taklit etmek durumunda kaldıkları için onların oyunlarını oynar, onlar gibi giyinmiş, onlar gibi oynamış, çocuk olma kavramını yaşayamamışlardır. Yetişkinler gibi kabul edilen çocukların haliyle o dönemde bir edebiyatı da olmamıştır. Yetişkin bireylerle çocuklar aynı çevreyi paylaştıkları için dil farkı da olmamış, çocuklar yetişkinler gibi konuşmuşlardır.

Postman,(1995) Geleneksel toplumda yaşayan çocukları, yetişkinlerinin dünyasında birer çocuk olmalarına karşın yetişkin gibi yaşamak zorundaydılar diye tanımlarken bu durumu referans almıştır. Matbaanın icadına kadar yetişkinlik ile çocukluğun iç içe girdiği dönem bilginin paylaşılmaya başlanması ile son bulmaya başlamıştır. Yetişkinlerin çocuk olma evresinden çıkması onların okur yazar olması ile de doğru orantılı olunca artık bu konuda çalışmalar yapılması gerektiğinin üzerinde durulmuş, okul hayatı toplumdaki bireyler için zorunlu bir hal almaya başlamıştır (Postman, 1995: 221).

Çocuklar için hazırlanan süreli yayınlar özellikle de dergiler her dönemde çocukların , ailelerin ve eğitimcilerin ilgisini çekmeyi başarmıştır. Dergiler çocukların eğitim hayatına katkı sağlayan, eğlenmelerini, öğrenmelerini ve okuma alışkanlığı ile bilgi edinmelerini sağlamıştır. Çocuk dergilerinin önemini Ferhan Oğuzkan şu şekilde ifade etmiştir. "Çocuklar için yayınlanan gazete ve dergiler, ders kitabı ile güncel olayların yeni ortaya çıkmış gerçeklerin arasında var olan kaçınılmaz boşluğu doldurmaya yarar. Yeterli ve dikkatli yayıncıların yönetimi altında hazırlanan, çekici bir biçimde basılan ve uygun bir fiyatla bu gazete ve dergiler, gündelik haberleri ve olayları değerli bir okuma materyali haline getirebilirler " (Oğuzkan, 2000: 338).

2.2. ÇOCUK YAYINCILIĞI TÜRLERİ

Çocuk edebiyatının bir çok türü bulunmaktadır. Hikaye kitapları, Masallar, şiirler, çocuk dergileri bunların başlıca örnekleri olarak bilinmektedir. Çocuk edebiyatının gelişimine en fazla katkı sağlayan tür çocuk dergileri olmuştur.

Çocuk yayınları, günümüzde de çocukların okuduğunu anlama, yazılı-sözlü anlatım, görsel okuma ve görsel sunu, kelime dağarcığının zenginleşmesi, okumaya karşı

isteklilik, zihinsel süreçlerin aktif kılınması gibi birçok gelişmeye katkı sağlayarak çocuk gelişiminin en önemli aktörlerinden biri olmuştur (Taşdemir, 2005: 1).

2.2.1. Masallar

Batı dünyasında anlatılan ninniler ve masallar çocuk edebiyatının başlangıcı kabul edilir. Yazının icadından önce basılı hiçbir eserin olmayışı topluma gelenek görenek değer ve tarihin anlatılması görevini yaşlı hikaye anlatıcısı bireylere verdi.

Aslından o dönemde toplumun temel kabulleri hikaye anlatıcıları tarafından büyükler için anlatılsa da çocuklar bu konudan kendine ders çıkarır duruma gelmiştir. İlk defa 15. Yüzyılda İngiliz Matbaacısı Caxton küçük cep masallarını basmıştır. Fransa da ise 14.Lui Çocuk edebiyatının babası olarak kabul edilir.Çocuk Edebiyatı sözel geleneklerden beslenen ve derlenen masallardan oluşmaktadır.

Çocuk Edebiyatının başta olmak üzere, Edebiyat alanının en önemli eserlerinden biri olan masallar ortaya çıktığı zamandan bu yana önemini korumaktadır. Özellikle çocuk Edebiyatında vazgeçilmez bir yeri vardır. Masallar çocuklara edebiyat metinlerini okumak ve okutmak düşüncesinden yola çıkılarak bunun nasıl daha serüven dolu, zevkli bir hal alabileceği düşüncesinin ortaya çıkardığı bir türdür. En eski edebiyat türlerinden olan Masallar bu bakımdan oldukça önemlidir. En eski Edebiyat türü olan masallar ilk başlarda sözlü ürünler olarak ortaya çıkmıştır. Masallar günümüzde gerek eskilerinin derlenmesi, gerek sözlü olanların yazıya dökülmesi gerekse yeniden üretilmesi şekliyle olsun varlığını sürdürmektedir. Günümüz teknolojilerine dayanamayan eski bir çok türü gözden geçirecek olursak masalın hala geçerliliğini koruması hayal ürünü olarak çocuklar başta olmak üzere herkese sonsuz bir serüvenin kapısını açmasıdır. Bunun yanında masalın hala ürünü olarak yeniden derlenmesi ve uyarlanabilir olması onun hala önemli bir Edebiyat ürünü olarak yerini korumasına olanak sağlamaktadır.

Masallar ilk anlatılmaya başlandığı zamandan bugüne kadar gelişinde sadece çocuklar için anlatılmış ve yazılmış olmasa da biz masalları çocuk edebiyatı kategorisinde değerlendirmekteyiz. Çocuk benliğinin gelişmesi, diğer dünyalar ile kendi düşüncesi arasında bir bağ kurması ve edebiyat metinlerine alışması için masallar çocuklara sunulan il olanaklar olmuştur. Masalların çocuklara etkisi, hayal

güçlerinin gelişmesi, düşünebilmeleri, kavrayabilmeleri, diğer dünyalar ile bağ kurabilmeleri gibi sayısız bir çok fayda içermektedir.

Çocuk edebiyatı çocuklar evrensel bir sanat ve edebiyat bütünlüğüne götüren en önemli basamak olduğundan bu basamağın masallar gibi önemli ve bu amaca hizmet eden edebiyat türleriyle değerlendirilmesi çok önemli bir faaliyettir. Dünyada önemli edebiyatçılar çocuklar için masal yaşının onları bireyleri, etrafında olup bitenleri ve birbirlerini yeni anlamaya başladıkları yaş olan 3-4 yaşa aralığında başladığını ifade etmektedir. Dünyayı anlamak, bir bağ kurmak için en ideal dönem olduğu düşünesi hakimdir.

Masallar dil, din, ırk, mezhep ve toplum fark etmeksizin hemen hemen her kültürde yerini bulmuş ve önemini korumuş edebiyat ürünleridir. Masal kendi içinde bir çok türe ayrıldığı için masalın tanımı ayrışma ve değişiklik gösterse de masalın bir edebiyat ürünü olduğu ve toplumlar için vazgeçilmez olduğu konusunda evrensel bir uzlaşma söz konusudur. Masalların mitolojik öykülere yaklaştırılması ve onlarla benzer kabul edilmesi içerdikleri hayal ürünü olaylar, düşsel öğeleri mitolojik gelişmelerden kaynaklanmaktadır. Masallar abartılı olarak insan ve tanrıyı konu alan edebiyat türleridir.

Masalların genel özellikleri evrensel düzlemde aynıdır. Masallar anonim ürünlerdir ve yüksek seviyede hala ürünü içerir. Masalların olay örgüsünü olağanüstü olaylar oluşturmaktadır. Masallar aslında karşıtlıklardan oluşur. Her masalda mutlaka iyisinin karşıtı kötü, güzelin karşıtı çirkin, var- yok gibi bir çok karşıtlıklar bulunur. Masallar İçlerinde barındırdıkları ve bazen standart olan tiplerden oluşur ve bütün masalarda tek yönlü bir ders verme durumu söz konusudur. Masalar insanı, mitolojik olayları, tanrıyı simgeler ve her daim kötü kişiler ve olaylar masalların vazgeçilmez kişi ve mesajlarını oluşturur.

Masallar kendi arasında çeşitlilik gösterir. Bunların en bilinen ve kabul edilenleri Geleneksel masallar yani halk masallarıdır. Halk masalları evrensel düzlemde bütün toplumlar için kabul edilebilir düzeydedir. Çağdaş masallar olarak kabul edilen masal türü ise eskiden söylenen masalların derlenmesi, yeniden üretilmesi ve toplumda var olması durumunu ifade etmektedir.

Masalların sadece çocuklar için üretilmeyen bir tür olduğundan bahsedilse de toplumsal olarak masaları çocuklara atfetme durumu her yerde eşittir. Bunun sebebi ise masalların her daim olumlu bitmesi, bir serüven içermesi, hayal ürünü olması ve olumlayıcı özellikleri barındırması sayılabilir. Çocuklar iyilikle dolu bir dünya olduğunu, her şeyi başarabileceklerini düşünür ve bu olumluluk içinde yer almayı tercih ederler. Bu tercihi ise masallar aşılır. Çocukların masallara sıkı sıkıya bağlanmasının en önemli ögesi de düşsel öğelerin masalda yer almasıdır. Yetişkin bireyler ile çocukları ayıran en belirgin özellik de budur. Yetişkinler daha reel düşünürken çocuklar gerçek algısını far edemezler. Çocuklar zaten fantastik bir dünyada kurguladıkları ve yetişkinler gibi kurallara uymak zorunluluğu hissetmediği için masallar çocukların kendini bulabildiği bir mecra olarak toplumlarda yer edinmektedir. Masallardaki eğitici öğeler çocuk eğitiminin ön koşulu olarak eğitimin sağlıklı olması için gereken alt yapıyı sağlamaktadır.

Tarihin en bilindik ve önemli masalı olan Dede Korkut Masallarını günümüzde çevirip çağımızın çocuklarına kazandıran Orhan Saik Gökyay ve Adnan Binyazar başta olmak üzere bir çok önemli masal yazarı bulunmaktadır.

2.2.2. Çizgi Roman

Çocuk Edebiyatının en eğlenceli türlerinden biri olan çizgi romanlar çocuklar başta olmak üzere bütün bireylerin sevdiği ve takip ettiği bir türdür. 20.yüzyılda gelişme gösteren çizgi roman sadece edebiyat ve resim birleşerek ortaya çıkardığı bir tür olmaktan çıkmış, kendi tarzını ve kurgusunu anlatan bir sanat halini almıştır. Çizgi roman türünün ilk örneği Amerika'da Richard Fenton Outcalt'ın The Yellow Kid yani Sarı Çocuk isimli gazetesinde görmek mümkündür. Japonya çizgi roman yayınlarıyla geniş kitlelere ulaşan ülkelerin başında yer almaktadır.

Gazete üst bantlarında ek olarak yer alan çizgi romanlar daha sonra tek başına bir tür olmuştur. İkinci dünya savaşından sonra çocuklar için yapılan çizgi romanlar senato tarafından birçok eleştiriye maruz kalmaktadır.

Türkiye'de çizgi roman örneğinin ilklerini Sedat Simavi vermiştir. Erol Simavi ve Sedat Simavi Tarkan adlı eserde Sezgin Burak'a destek vermiştir. Suat Yalaz da Simavi kardeşler kadar çizgi romana emek veren isimlerdendir.1928 yılında tür tam anlamıyla örneklerini vermeye başladı. Türkiye'de yayınlanan ilk

Amerikan çizgi romanları Lee Falk'ın yarattığı Monndrake ve kızılmaske ile Gordondur. 1940 'lı yıllarda Türkiye'de Çocuk Dünyası isimli periyodik yayın yapan derginin eki olan Kara Maske önemli ve ilk çizgi roman örnekleri arasında yer almaktadır.

2.2.3. Şiirler

Seslerin uyumu, zengin semboller, ritme ayak uyduran sözlerin kullanımıyla oluşturulan heceleri denk olan ve kendi başına bir edebi tür olan şiir geçmişten günümüzde önemli edebiyat türleri arasında yer almaktadır. Kendine özgü şekli, ritmi ve uyumu ile konu sınırlandırması olmayan, her duyguyu yaşatabilen bu tür günümüzde hala devamlılığını korumaktadır. Şiir kitapları bugün de raflarda en ön sıralarda kendine yer bulmaktadır. Edebiyat türlerinin hepsi gibi çocuklar için yazılan şiirler de onların ruh ve beden gelişimine katkı sağlar, hayal dünyasını zenginleştirerek, hayata karşı olumlu bakmalarını sağlayan bir pencere açmaktadır.

2.2.4. Resim Ve Kitap

Resim bir metnin bütünlüğünü sağlayan ana karakterlerdendir. Resmin kullanım amacına göre anlatımı güçlendirdiği ve zevkli hale getirdiği bilinen ve uygulanan yöntemler arasında yerini almaktadır. Metinlerde resim kullanımının oranı başta çocuklar olmak üzere bütün okuyucular için önemlidir. Resim kullanımının fazla olması okuyucuları tembelleştirdiği gibi az kullanımı da metinden sıkılmaya, hayal etmeyi güçleştirmeye sebep olmaktadır.

Metin içinde resim kullanılırken göz önünde bulundurulması gereken bazı kriterler söz konusu olmaktadır. Resmin kullanılacağı yayının resmen uygun olması, edebi türü, baskı tekniği, kağıt türü hatta maliyeti bile göz önüne alınması gereken özelliklerdendir.

Çocuk yayınlarında resim, içinde sunulacak olan metne uygun olmalı, çocuğun yaşı, eğitimi, hatta fiziksel çevre etkileri düşünülerek bir anlatım yolu seçilmelidir. Resmin metin içinde kullanımındaki temel amaç, metnin okunması anındaki motivasyonu ve dikkati en üst seviyeye çıkarmaktır. Çocuğa metin içinde verilen resimlerle aşılarmaya çalışılan mesajlar, çocuğun hayal gücüne de yer bırakacak düzeyde olmalıdır.

Kitaplar çocuklar için gelişimin en önemli anahtarlarından. Kitaplar eğitim için önemli olduğu kadar doğru kullanımı da önemlidir. Kitaplar seviyelerine, türlerine göre çocuk eğitiminde sıralı kullanılması gereken materyallerdendir. Çocukların kitap okuma alışkanlığı edinmesinde, kitap okumayı sevmesinde ve kitabı hayatında bir yere konumlandırmasında ailenin, eğitim kurumlarının ve en önemlisi doğru zamanda doğru şekilde okutulan kitapların önemi ve görevi büyüktür.

Çocuklara kitap okuma alışkanlığı ailenin davranışlarıyla aşılanmaktadır. Kitap okuyan, kütüphanelerde ve sahalarda zaman geçiren ailelerin çocukları bu durumun içine doğdukları ve bunu normal bir yaşantı olarak öğrendikleri için kitabı hayatının merkezinde önemli bir noktaya koyar. Çocuklara sadece ders kitapları değil, her tür kitap okumanın kendileri için ne kadar önemli olduğu anlatılmalıdır.

2.2.5. Çocuk Dergileri

Dergiler genel okuyucu kitlesinden daha fazla özel ilgi alanı olan okuyucu kitlesine seslenmektedir. Yazılı iletişim araçlarının başında yer alan kitaplardan sonra çocukların hayatına girmiş en önemli süreli yayın türü ve iletişim aracını çocuk dergileri oluşturmaktadır. Geçmişten bu yana çocuklarla en iyi bağ kuran Edebiyat ürünü hiç şüphesidir ki çocuk dergileri olmuştur. Dergi her ne kadar sadece çocuklara değil, toplumun her kesiminden, her yaş grubundaki bireylerin eşitli zevk ve isteklerine göre içerikleri barındıran bir edebiyat türü olsa da çocuklar için dergi eğitimin başlangıcının vazgeçilmez bir adımı olmaktadır. Dergiler her yaş grubundan ve her alandan birey için oldukça önemli eğlence, bilgilenme ve gelişme materyalleridir. Dergiler okuyucularına eğlenme, öğrenme, keşfetme, hayal etme, merak etme ve bunun gibi kişisel gelişimi destekleyen bir çok aktivitenin kapısını aralamaktadır.

2. 3. TÜRKİYE'DE ÇOCUK YAYINLARI VE ÇOCUK DERGİCİLİĞİ

Çocuk dergiciliğinde bize gelecek olursak Osmanlı zamanında ilk çıkan çocuk dergisi 1869 'da yayımlanan Mümeyyizdir. Osmanlı'da yayımlanan çocuk dergisinden sonra Tanzimat dönemine bakıldığında bu dönemdeki yazarlar ve aydınlar değişim ve gelişmenin en büyük hedef kitlesinin çocuklar olduğunu düşünmüşler ve bir konuda bir mesaj iletmenin çocuklardan başlaması gerektiği konusunda uzlaşmışlardır. Çocukların eğitimine katkıda bulunmak amacıyla

aydınlar çalışmaları yürütmüş ve bu konudaki ilk adım çocuk dergileri olmuştur. Mümeyyiz hem gazeteci hem de eğitimci kişiliği olan Sıtkı Efendi tarafından yayımlanır. kırk dokuz sayı çıkarılan mümeyyiz bir günlük gazete ekidir. Çocuk eğitimi ve ağırlıklı olarak çocukların bireysel terbiyesine yönelik içeriklerin yer aldığı Mümeyyiz çok ağır bir dille hazırlanmış ve hiç görsel kullanılmamıştır. Bütün bu oluşumlar Mümeyyizin istenilen hedefe ulaşamamasına sebep olmuştur.

Mümeyyiz ağırbaşlı bir çocuk dergisi... Amacı "yararlı" olmak... Ama biliyor ki yararlı olabilmesi için önce okunması, çocuk tarafından sevilir, aranır olması gerekir... Öykülere, bulmacaya, öğrenci yazılarına, "letaiif" başlığıyla 29. sayıda başlattığı küçük güldürücü öykülere yer vererek, bir çok bilgiyi soru yanıt biçiminde sunarak, sevilen bir dergi olmayı başarıyor(Kür, 1991: 17).

Mümeyyizin kırk dokuz sayı yayımlanması ve içeriklerinden dolayı istenilen başarıya ulaşamaması sonucunda 1875 yılında Sadakat adlı bir dergi yayımlanmaya başlanır. Yine çocuklara yönelik yayımlanan bu derginin içeriği Mümeyyizden farklıdır. Sadakat dergisinde yabancı içeriklerin dile uyarlanmış çevirileri bulunmaktadır. Dergide çeviriler, hikayeler ve atasözleri kısımları yer almaktadır. Mümeyyiz ile kıyaslandığında Sadakat dergisinin dili daha yalındır. Sadakat dergisinden sonra her ne kadar Sadakat dergisinin devamı olarak isimlendirilse ve öyle yayımlanmış olsa da Etfal dergisinin dili daha ağırdır.

1722'de başlayıp devam eden çocuk edebiyatı ve çocuklara yönelik yayınlar her geçen zaman daha farklı içerikler, amaçlar ve şekillerde yayımlanmaya başlanmıştır. Çocuk dergilerinden sonra 1896'da çocuklara yönelik çıkan yayın Çocuklara Mahsus Gazete ismi ile yayın hayatına başlamıştır. Gazete olarak isimlendirilse de bu yayın bir çocuk dergisidir. Bu derginin en önemli özelliği ise 600 küsür sayı yayınlanmış olması ve on bir yıl yayın hayatının olmasının yanı sıra eski dille yazılmış olmasına rağmen batı standartlarına en fazla uyan dergi olmasıdır.

Tanzimat döneminin dergilerinin içerikleri incelendiğinde, Fransız Edebiyatı'nın etkisinin çok yoğun hissedildiği görülmektedir. Aslında bu dergilerde Batı Edebiyatı'nın etkisi hissediliyor olsa da içerik olarak çocukların eğitimi, terbiyesi, aileye, hocaya, devlete, padişaha itaat konuları yoğunluklu olarak içerikleri

oluşturmaktadır. Yine bu dergilerde bu toplumsal iletilerin yanında Keloğlan, Karagöz, Koroğlu, Nasrettin Hoca gibi karakterlere de yer verilmiştir.

Kısaca bu dönemde farklı kişiler tarafından ve farklı zamanlarda yayımlanan çocuk dergilerinin içeriklerine bakıldığında aslında her konudan yanı aile, ahlaklı ve çalışan çocuklar yetiştirmek, hayvanlar ve eşyalarla ilgili bilgiler vermek, özlü sözler söyleyerek çocuklara öğüt vermek mesajlı bir çok konu işlenmiştir.

Tarihten başlayıp Osmanlı zamanlarının son dönemlerine kadar incelen çocuk dergilerine bakıldığında 1900'lü yıllarda değişimler olduğu gözle görülmeye başlanmıştır. Bu değişim ilk olarak 1910 yılına gelinceğinde meydana gelen Balkan Savaşı'nın gergin ve endişeli etkileri çocuk dergilerinde gözlemlenmeye başlamıştır. Dönemin duygusunun dergilere yansıdığını anlamak hiç de zor olmamıştır.

1913 yılında yayımlanmaya başlanan, Türk Yavrusu, Çocuk Yurdu, Çocuk Bahçesi, Çocuk Duygusu, Mektepli gibi dergiler bu milli duyguların işlendiği çocuk dergileri olarak yerini almaktadır. 1900'lü yıllarda yayın hayatına başlayan çocuk dergilerinde artık yavaş yavaş görseller, resimler hikaye ve masallar yer almaya başlamıştır. Çizgi roman örnekleri de ilk kez bu tarihte yayımlanan dergilerde görülmeye başlanmıştır.

Günümüzde hala çocuk dergilerinin, çocukların okul hayatındaki başarısını olumsuz yönde etkileyeceğine dair görüşler olduğu bilinmektedir. Çocuk dergilerine bu sebepten dolayı yeteri kadar ilgi gösterilmemektedir. Aslında bu durum düşünölenin tam aksidir. Süreli yayınları takip etmek, olayları dergilerden takip etmek, okumak çocukların hayal gücünü arttırdığı kadar, onları düşünmeye ve problemleri çözmeye de yatkın kılmaktadır.

Ne yazık ki ölkemizde çocuk yayınlarına verilen önem, yetişkin yayınlarına verilen öneme ulaşamamıştır. Aslında geleceğin mimari olan çocuklar için yayımlanan süreli yayınlar başta olmak üzere bütün materyallere daha fazla önem vermek gerekir. Çünkü bugünün çocukları yarının okurları olmaya adaydır. Onların sadece okuma yazmaya olan ilgisinin artması değil daha bilinçli okur yazar olmaları için üretilen içeriklerin önemi artmaktadır.

Toplumdaki değer yargıları, tutumları yine topluma aktarmanın en iyi yolu medya araçları olarak bilinmektedir. Gazete, dergi, Radyo, Televizyon gibi bütün iletişim araçları bir toplum için önemli ve vazgeçilmez kitle iletişim araçlarıdır. Dergi her yaş grubu için, her zevk ve ilgi alanı için ayrılabilirdiği için çok daha önemli bir iletişim aracıdır. Dergi Siyaset, ekonomi, edebiyat, bilim, meslek, teknik gibi çeşitli konuları gazeteden daha geniş inceleyen ve ele alan günlük olmayan periyodik basılı yayındır. (Yüksel- Gürcan 2001: 15) . Dergi okuyuculuğu sıralamasında Türkiye'nin farklı bölgeleri farklı sıralamalar içinde yer almaktadır.

Türk toplumlarında düşünsel yaşamın halk kitleleriyle buluşmasının en önemli aracı dergiler olmuştur. Dergiler fikirlerin topluma aşılandığı yaygın mecralardır. Biçimsel farklılıklarının yanında hitap ettikleri kitleler de dergileri diğer yaygın basın mecralarından ayırmaktadır. Özellikle çocuk dergileri geleceğin teminatı olan bireylerin yetişmesi, toplumsal değerlerin devam ettirilmesi için çok önemli roller üstlenir.

2.3.1. Cumhuriyet Dönemi Çocuk Dergiciliği

Cumhuriyetin ilanıyla birlikte toplumda hızla yayılan milliyetçi duygu, vatan millet sevgisi, milli birlik ve beraberlik inancı yayılmaya ihtiyaç duyulan kavramlardan olmuştur. Cumhuriyetin ilanıyla toplum için meydana gelen yeniliklerin yine topluma duyurulması, kamuoyunda benimsenmesi ve kabul görmesi için kamuoyuna doğru bir biçimde aktarılması gerekmiştir.

Cumhuriyetin ilanından sonra meydana gelen yenilikler ve yapılan devrimlerin kalıcı olabilmesi için toplumun geleceği olarak kabul edilen yeni nesillere yani çocuklar ve gençlere doğru ve net bir şekilde aktarılmasının önemi artmıştır. Bu ihtiyaç ve içinde bulunulan durumdan kaynaklı olarak bu dönemde çocuk dergilerine verilen önem daha da artmıştır. Bu dönemde meydana gelen devrimler ve yenilikler çocuk dergileri ve gazeteleri üzerinde önemli etkilere sahip olmuştur. Söz konusu dönemin kuşkusuz en büyük yeniliği ve devrimi olan Harf Devrimi, (1928) okuma yazma oranının da önem kazanmasını ve artmasını beraberinde getirmiştir. Okula giden çocuk sayısı arttıkça çocuk gazete ve dergilerinde de artış gözlenmiştir.

Cumhuriyet döneminde yani cumhuriyetin ilan edilmesi ve 1928 yılındaki harf devriminden sonra yayımlanan çocuk dergilerinde dönemin coşkusu ve biraz da gerekliliği çerçevesinde milli duygular, vatan millet sevgisi, öncelikli olanın vatan olması gibi konular işlenmiştir. İlk kez bu dönemdeki dergilerde eski harflerden vazgeçilmiş Latin harfleri ile basılmaya başlanan dergilerde dili halka aşılama, öğretim amacı güdülmüştür. Musavver Çocuk Postası, Yeni yol, Haftalık Resimli Gazete bu dönemde yayımlanan çocuk dergilerindedir. Bu dergiler aynı dönemde yayımlanmış olsa da içerik olarak farklı mesajlar verir. Musavver Çocuk Postası ve

Yeni yol dergilerinin içeriğini resim ve karikatürler oluştururken, Haftalık Resimli Gazete dergisinin içeriğini daha çok öyküler, romanlar ve tarih konuları oluşturmaktadır.

Cumhuriyet dönemi çocuk dergiciliğinin gelişiminin en önemli isimlerinden biri mesleği de eğitimci olan Öğretmen Tasin Demiraydır. Tahsin Demiray bu dönemde yeni yol ve resimli mecmua isimli çocuk dergilerini çıkartmıştır. Türk yayıncılığında önemli bir adım atan Demiray, 1925 yılında Türk yayınevini kurar ve Latin harflerinin baskısı hakkını alır. Bu adımları attıktan sonra ilk Alfabe'yi yayımlar. Harf Devrimi ile birlikte yaygın eğitimi destekleyen dergilerin sayısı artmaya başlamış, çocuk dergilerinin içeriğini bu konuların mesajları oluşturmaktadır.

Cumhuriyetin ilanından sonra aralıklı yayımlanan çocuk dergilerinden bazıları ; Gençlik, Şen Çocuk, Yavru Türk, Oklahoma, Çocuk Gazetesi, Bin bir Roman, Ateş, Cumhuriyet Çocuğu, Çocuk Gazetesi, Çocuk Haftası, Doğan Kardeş, Şen Çocuk, Armağan, Yıldız, Büyük Ateş, Gürbüz Çocuk gibi dergiler olmuştur.

2.3.2. Günümüz Çocuk Dergiciliği

Günümüz çocuk dergilerinde durum eski dönemde yayımlanan çocuk dergileri kadar iç açıcı değil. Bu durumun böyle olması ya da böyle düşünülmesi 1945 yılından sonra yayımlanmaya başlayan dergilerin içeriksel olarak oldukça kaliteli olmasıyla ilgili bir durumdur. Doğan Kardeş, Milliyet Çocuk gibi çocuk dergilerinin içeriklerindeki kalite günümüz çocuk dergilerinin beğenilmemesine sebep olmaktadır.

Bu dergiler o zamanın okurları tarafından sıklıkla takip edilir ve gelecek sayıları heyecanla beklenirdi ki okurların kütüphanelerinin raflarındaki yerini alsın. O zamanın okurlarının bu denli bağılandığı dergiler olması günümüz dergilerini onlarla kıyas içine sokmuştur.

Günümüzde sıkça okunan, her sayısı heyecanla beklenen, sayıları kütüphanelerin baş köşelerinde yer bulan dergilerin sayısı yok denecek kadar azdır. Piyasa çeşitli yaş grubundaki çocuklara ulaşmayı hedefleyen bir çok derginin ürettiği popüler içeriklerle doludur. Bu dergilerin içerikleri incelendiğinde eğitici, merak ettirici, okutmayı hedefleyen yazılardan daha fazla popüler çizgi film kahramanlarının yer aldığı görülmektedir. İletişim teknolojilerinin gelişmesi ve çeşitlenmesi her alanı olduğu gibi çocuk edebiyatı ve çocuk dergilerini de etkilemiştir.

Anlam ve ideolojiyi yeniden üreten bir araç olan medya hem içerik üreten hem de üretilmiş olan içeriği pazarlayan bir araçtır. Medya içeriklerini pazarlarken hedef kitleyi etkileyebilecek mesajlar üretilmektedir. Mesajların kabul görmesi amacıyla da mesaja uygun sosyal tipler ve kişilerden medya yararlanmaktadır. Bu bağlamda çocuğun medya ürünleri içerisinde yer alması veya piyasaya sürülen ürünlerin pazarlanmasında çocuktan yararlanılmasını da görmek mümkündür (Güven, 2015 : 11).

Medyanın pazarlama aracı olarak çocukları kullanması, çocuklar için üretilen metinlerde ve materyallerde de pazarlama yoluna gitmesine sebep olmuştur. Çocuk dergileri birer reklam mecrası haline almaktadır. Yayımlanan çocuk dergileri amaçlarının dışına çıkmış, görsel malzemenin ağırlıklı olduğu, kapitalist düzene uyum sağlamış birer reklam mecrası olduğu görülmektedir.

Çocuk eğlence endüstrisi büyüleyici, kurtarıcı, masum, özgürleştirici, sıkıcılıktan kurtaran sevimli teknolojik deha üssü olarak ailelerce el üstünde tutulur. Kurtarıcı gibi koşulur. Cılız kalan şiddet dozu ayarlansın eleştirileri ile, güya korunarak, çocuklar tüm bu ürünleri hemen şimdi tüketebilmeli; oyalama, oynama ve avutulma hakkı bu endüstriler eliyle hızla teslim edilmelidir (Şirin, 2011 : 244).

Bütün bu olumsuzlukların yanında çıkan bazı çocuk dergileri hem eğlenceli hem de öğretici- bilgilendirici içerikleriyle aileler ve eğitimciler için umut verici

olmaya başlamıştır. Reklam mecrası olma yolunda giden dergilerin yanında saatlerce okunabilecek eğitici içeriği de barındıran çocuk dergileri yayımlanmaya başladığı görülmektedir.

Günümüzde çocuk edebiyatı ve yayıncılığı konusunda oldukça iyi içerikler bulunduran çocuk dergilerinin alanlarının çeşitli olması çocuklar için eğiticiğin de çeşitli olmasını sağlamaktadır. Bu dergilerden bazıları ; Dünyalı, Keçi Edebiyatı, araştırmacı Çocuk, Atlas Çocuk, Meraklı Minik, Bilim Çocuk, National Geographic Kids dergileridir.

Dünyada, 8 yaş üstü okuyucuları hedef kitlesi belirleyen, bilgi aktarma, merak uyandırma, bilgi birikimi oluşturma, ilginç ve önemli konulara dikkat çekme amacı güden genel kültür dergisidir. Bilim, sanat, spor gibi bir çok alanla ilgili içerikleri olan dergide, çizgi öyküler ve eğlenceli metinler okurların ilgisini çekmekte ve bilgi birikimlerini arttırmaktadır.

Bilim Çocuk, aylık olarak her ayın 15 inde renkli ve resimli yayımlanan çocuk dergisi, çocuklara araştırma, soru sorma, merak ettirme, öğrenme isteği uyandırmayı hedefleyen, bilimi çocukların hayatının eğlenceli bir parçası haline getirmeyi amaç edinen öğretici bir çocuk dergisidir.

National Geographic Kids ise; dünyanın on beş ülkesinde yayımlanan ve milyonlarca okuyucuya ulaşabilme özelliği ile dünyanın en çok okunan çocuk dergisi olarak çocuk dergileri içindeki yerini almıştır. 7-12 yaşa arası çocuklara hitap eden dergi dünyanın en çok satan çocuk dergisidir. Derginin amacı içerikleri ile çocukları hem bilgilendirmek hem de eğlendirmektir. National Geographic Kids dergisinde tarih, coğrafya, hayvanlar, doğa, bilim, teknoloji gibi birçok alandan içerik bulunmaktadır.

Keçi Edebiyatı, Araştırmacı Çocuk, Meraklı Minik, Atlas Çocuk gibi bilim ve eğitim amacı güden çocuk dergileri de çocukların eğlenerek öğrenmeleri, hayal güçlerinin gelişmesi ve sosyal yaşam içinde varlıklarını koruyabilmeleri için önemli içerikler üreten eğitici çocuk dergilerindedir.

2.4. MEDYADA ÇOCUK KİMLİĞİ TASARIMI

Medya, kurumlar, kişiler, olaylar ve olgularla ilgili temsiller üretir ve bunları sunar. Özellikle bu temsil biçimleri içinde çocuk temsili oldukça önemlidir. Çünkü medya, aracılığıyla oluşturulan bu temsiller bireylerin toplumdaki yeri ve önemini ortaya koymakla birlikte var olan yerini de pekiştirir. Medya, var olan bir çocuk kimliğini gündemine taşımaktan çok kendi var ettiği bir çocuk kişiliğini sunmaktadır. Medya'nın çocuk kimliğini yeniden ürettiği söylemi de bu yeniden üretimden kaynaklanmaktadır. Toplumda, çocuk algısının oluşması, medyanın konuya önem vermesi ve bununla ilgili faaliyetlerde bulunmasıyla doğrudan ilişkilidir. Medyanın bütün bireyleri olduğu gibi çocukları da temsil etme biçimi, çocuklara ve çocukluk kavramına karşı toplumun bir tutum oluşturması ve bakış açısı geliştirmesi konusunda önemli bir etki yaratmaktadır.

Medyanın çocukluk kavramına ve çocuğa ilişkin temsil biçimi, gençler için önemli rol modeller oluşturmaktadır. Onların beklentilerini, tutum ve davranışlarını, kendi yaşamlarıyla ilgili konuları etkilemektedir. Medyanın çocukları temsil ediş biçimi, tasarlaması, ya da görmezden gelmesi çocuklar için alınan kararları ve toplumda çocuklar için bir algı oluşturmayı şekillendirmektedir. Bütün bu nedenler göz önünde bulundurulduğunda medyanın çocuğu temsil edişi ya da etmeyişi oldukça büyük önem teşkil etmektedir.

Medya kadınlara ve çocuklara temsil hakkı verirken genellikle, düşkün durumda olan çocuklara, aciz, acınası, zayıf bir durum tasarlayarak temsil eder. Çocuklar medyada, genellikle zayıf ve kötü konularda temsil hakkı bulur. Görsel ve yazılı medyada çocuk temsili olumsuzluklar üzerine kurgulanmış bir tasarım biçimi olarak karşımıza çıkmaktadır.

Günümüzün ekonomi anlayışında medyada yer alan içerik ve anlamların değiştirilerek izleyicilere ulaştırılması söz konusudur. Bu durumdan en çok etkilenenler ise çocuklardır (Postman, 1995). Medya kendi gündemindeki çocuk kimliği tasarımı ile kamuoyuna bir çocuk sembolü sunmaktadır. Medya bu sembolün toplum tarafından kabul edilip, içselleştirilmesi ve benimsenmesi aşamasında önemli bir işleve sahiptir. Çocukların medyada sunuş biçimi hem onların kim olduğunu ortaya koyar, hem de yeniden bir kimlik üretir. Medya

toplumda çocuklar için var olan mevcut bakış açısını yeniden üreterek topluma sunmaktadır.

Kimlik kavramı, günümüzde sosyal bilimler alanında en çok tartışılan, günümüz toplumlarını anlamak için en çok rağbet edilen kavramlardan biridir. Kimlik kavramı, günümüzde sosyal bilimler alanında en çok tartışılan, günümüz toplumlarını anlamak için en çok rağbet edilen kavramlardan biridir. Kimlik kavramı, 1970'li yılların sonlarından günümüze değin toplumsal yalıtılmışlık, yabancılaşma, çevre, araştırmaları, toplumsal cinsiyet, din, azınlık hakları ve göçler gibi birçok önemli alanda kullanılmaktadır .

Klasik sosyolojik anlayışın konusu olan bu görüşe göre kimlik, benlik ve toplum arasındaki etkileşim içinde oluşur. Bu bağlamda bireyin doğuştan bir özü bulunmaktadır fakat bireydeki bu öz kültürel unsurlarla birlikte biçimlenmektedir. Bu bağlamda kimlik, organizmanın iç ve dış dünyası arasında yani kişisel ve kamusal alan arasında bir köprü kurmaktadır (Hall, 1992: 276).

Kimlik kendisini ne olduğundan değil ne olmadığından hareketle ortaya koyarak, aynı anda ait olunan ve ait olunmayan, hem benzer hem farklı olunan bir yeri, bir konumu, 206 Girgin bir bağlamı tanımlamaktadır (Özdemir, 2010: 10).

Kültürel çalışmalar, 1950'li yılların ikinci yarısından itibaren İngiltere'de ortaya çıkan bir kuram tasarımıdır. Toplumsal alanda ortaya çıkan dönüşümler bu kuram ekolünün öncülerinin çalışmalarında önemli yer tutmuştur. Bu kuramcılar toplumsal alanda meydana gelen değişikliklere büyük ilgi duymuş , araştırmalar yapmışlardır (Alver, 2011: 242-244).

Kültür kelimesi anlam olarak oldukça çeşitli anlamlara gelebilen karmaşık bir tanımlamadır. Kültür kavramıyla ilgili uzlaşmış genel geçer bir tanım yapılamamıştır.

Herhangi bir toplumdaki toplumsal pratikler, temsiller, dil ve gelenekler o toplumun kültürü olarak değerlendirilir. Buna göre kültür kavramı bireysel değil, belli bir grup insan tarafından paylaşılan anlamları ifade etmek için kullanılır. Küreselleşme çağında kültür, küresel medya şirketleri tarafından bütün dünyaya

dağıtılan medya içerikleri aracılığıyla insanların büyük bir bölümü tarafından paylaşılan anlamlardır (Yaylagül, 2008:111).

Kültürel çalışmalar gerçek dünyanın dil ve anlamlar aracılığıyla aslında nasıl tasarlanıp sunulduğu (yapılandırıldığı) sorunsalı ile ilgilenir. Kültürel incelemeler ideolojiyi anlatan bir kültürdür. İngiliz Kültürel Çalışmaları ekolünün asıl adı Birmigham Çağdaş Kültürel İncelemeler Merkezidir. 1980'lerde post modern ve post yapısalcı yaklaşımları olan bu ekolün ilk dönemlerde Althusser ve Gramsci'nin teorik yaklaşımlarına dayanan çalışmaları bulunmaktadır. İlk çalışmaları özellikle Edebiyat eserlerinin incelenmesi konusunda olan İngiliz Kültürel Çalışmaları Yirminci yüzyıla gelindiğinde bu eserlerin incelemeye değer olmadığını düşünmüştür

İngiliz Kültürel İncelemelerinin öncülerinden olan Richard Hoggart, işçi sınıfının kültürünü anlayabilmek için popüler kültürün incelenmesi gerektiğini düşünmüş ve bu konuda çalışmalarda bulunmuştur. Richard Hoggart İngiliz Kültürel Çalışmalar geleneğinin yani şimdiki tanımıyla Birmingham Çağdaş Kültürel İncelemeler geleneğinin 1960 yıllarındaki kurucusudur. Kurucusunun çeşitli çalışmalar yapmış olmasına rağmen okulun adının zirveye taşındığı dönem Stuart Hall' in yönetici olduğu zamana denk gelir. Hall medyanın anlam üretme pratiğini, Gramchi ve Althusser'in medyaya olan yaklaşımlarını değerlendirerek anlamlandırmış ve açıklamıştır. Hall'e göre medya egemen sınıfların çıkarlarına hizmet eden, onların ideolojilerini yansıtan bağımlı bir alandır (Yaylagül, 2008: 115).

Kültürel çalışmalar her zaman söyleme dayalı olmuştur. Kültürel çalışmalar medya araştırmalarına yönelerek iktidar ve egemenlik yapılarını medyaya eklemeyerek, çözümlemeyi amaçlamaktadır. Kültürel çalışmalar, medyayı eğlence medyası olarak tanımlamaktadır. Kültürel çalışmalar öncülerine göre; medya var olanı sunan değil, anlam tasarımı aktarandır. Hall medya metinlerinin anlamı yeniden ürettiğini ifade etmektedir. Medya bir anlam oluşturma işlevi görmektedir. Anlam oluşturma yalnızca alımlayıcı tarafından gerçekleştirilmemekte, daha çok medya metni ile alımlayıcı arasındaki ilişki sürecinde oluşmakta, sosyal ve kültürel tasarım başarı olarak kavranmaktadır (Alver, 2011: 253-257).

Medya ekonomi politiği, bütün medya kuruluşlarını kendilerinden bağımsız olarak bir kuruma bağımlı hale getirir, haber üretiminden, sunumuna kadar olan süreçte medya kuruluşları nesnel ve tarafsız davranamazlar. Bu da güçlü olanın medyayı elinde bulundurduğu, medyanın aslında olanları değil, ekonomik gücü olanların istediklerini topluma verdiğini göstermektedir. Medya var olan gerçeği hiçbir zaman olduğu gibi sunmaz, sunduğunu doğallaştırmaya çalışır.

Hall, kurumsal olarak insanların medya metinlerini nasıl algıladığının üzerinde duran çalışmalar gerçekleştirdi. Kapitalist toplumlarda medya içeriklerinin tüketiminin gündelik hayatın içinde yer alan bir işleyişi olduğunu belirtmektedir. Stuart Hall (1978) alışmasında kültürelci yaklaşımı sunar. Buna göre medya kamunun bilincini biçimlendiren ve ona etki eden güçlü bir araç olarak görülür. Kltrelcilik, ekonomizmi reddederek yapısalcılığı izler. Fakat Hall, medyanın ideolojik gücü üzerine söylemler geliştirir. Medya mesajlarının taşıdığı ideolojinin çoklu anlamlandırmaya açık ve özerk göstergelere dnştrlebilmek ihtimalini göz önünde bulundurur (Yaylagül, 2008 : 116- 117).

Kültürel alışmalar geleneğinin amacı belli bir bağlamda kullanılan, alımlanan içeriğin anlamını ortaya çıkarmaktır. İngiliz Kültürel incelemeler metinler üzerinde inceleme yaparken onları tarihten ve sosyal sınıflardan koparmış bu da amaçlarına hizmet etmelerinde bir engel teşkil etmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE'DE YAYIMLANAN ÇOCUK DERGİLERİNDE ÇOCUK KİMLİĞİ TASARIMI: ÇOCUK SESİ, GÜRBÜZ TÜRK ÇOCUĞU, TRT ÇOCUK, BİLİM ÇOCUK DERGİLERİNİN KARŞILAŞTIRMALI ANALİZİ

3.1 . ARAŞTIRMANIN AMACI

Çalışmada Cumhuriyetin kurulduğu ilk yıllarda ulus sürecinin inşa edilmeye çalışıldığı bir dönemde basının işlevlerinden biri, ulus kimliğinin inşasında etkin bir rol oynayabilmek ve değişim gerçekleşmesinde araç olmaktır. Bu bağlamda Cumhuriyetin kurulduğu dönemde nasıl bir çocuk kimliği tasarımının yapıldığını o dönemde yayımlanan Çocuk Sesi ve Gülbüz Türk Çocuğu dergileri üzerinden analiz edilmesi amaçlanmıştır. Aynı şekilde 2002 yılı sonrası çocuk dergilerinin nasıl bir çocuk kimliği tasarladığı yakın dönemde yayımlanan TRT Çocuk ve Bilim Çocuk dergilerindeki içerikler incelenerek ortaya konulmak istenmiştir.

Medyanın içerikleri sonsuz olsa da, görsel medyanın çocukları nasıl tasarladığı ile ilgili çalışmalar sınırlı olmuştur. Çocuklarla ilgili yapılan çalışmaların yeterli sayıda olmaması bu çalışmanın yapılmasına ihtiyaç duyurmuş, bu açığı kapatma yönünde bir katkı sunması amaçlanmıştır.

3.2. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Çocuk dergilerindeki çocuk kimliği tasarımını ortaya koymak amacıyla çalışmada içerik analizi yöntemi uygulanmıştır. Dergilerin içerdiği mesajları analiz etmek ve ortaya koymak için nicel ve nitel içerik analizi yöntemine başvurulmuştur.

İletişim içeriklerinin sistematik ve objektif betimlenmesini amaçlayan ampirik bir yöntem özelliği gösteren içerik analizi, zaman içinde metodolojinin gelişmesiyle sosyal bilimsel verilerin analizini gerçekleştirme amacıyla kullanılmaya başlanmıştır. İletişim biliminde içerik analizi öncelikle haber aktörlerinin iletilerinin, medya içeriklerinin incelenmesinde ve iletişim araştırmalarının gerçekleştirilmesinde kullanılmaktadır. İçerik analizi, varsayımların formüle edilmesi ve buradan hareketle oluşturulan değişkenlerin kategori sisteminde somutlaştırılmasına dayanan bir araştırma yöntemidir (Alver, 2003, s.241).

Bu çalışmada içerik analizi kapsamında çocuk dergilerinin incelenmesine yer verilmiştir. Cumhuriyetin ilanından sonraki on altı yıl ile 2002 yılı sonrasındaki on

altı yıllık süre zarfında yayımlanan çocuk dergilerindeki çocuk kimliği ve tasarımı araştırmaya tabi tutulmuştur.

3.3. ARAŞTIRMANIN KAPSAM VE SINIRLILIĞI

Araştırmanın kapsamını tarihsel süreçte Türkiye'de yayımlanan çocuk dergileri oluşturmaktadır. Çalışma 29 Ekim 1923 yılından sonra yayımlanan Çocuk Sesi ve Gülbüz Türk Çocuğu dergisi ile 2002 yılın sonrası yayımlanan TRT Çocuk Dergisi ve Bilim Çocuk dergileriyle sınırlandırılmıştır.

Araştırmanın sınırlılığı, incelenmek istenen dergilerin yayımlanma tarihlerinin çok eski olmasından kaynaklı ulaşılabilirliği, zaman ve diğer etkenlerden dolayı belirlenen on altı yıllık süre zarfında ulaşılabilinen on sayı olarak belirlenmiştir.

Araştırma için seçilen Çocuk Sesi ve Gülbüz Çocuk dergilerin Cumhuriyetin ilanından sonraki süreçte Latin harfleriyle yayımlanmış ve incelenebilir olması ile 2002 sonrası yayımlanan TRT Çocuk Ve Bilim Çocuk dergilerinin devlet kanalıyla çıkması, piyasa paylarının büyük olması araştırma için bu dergilerin belirlenmesinde etkili olmuştur.

3.4.VARSAYIMLAR

Cumhuriyet Dönemi Çocuk Dergileri İçin Öne Sürülen Varsayımlar;

- Cumhuriyetin dönemi yayımlanan Çocuk Sesi ve Gülbüz Türk Çocuğu dergilerinde ulusal dil, vatanseverlik, milli değerleri yücelten ve ulusal kimlik bilinci odaklı iletilerin yer aldığı varsayılmaktadır.
- Cumhuriyet dönemi çocuk dergilerinde vatansever, özverili- çalışkan, zeki, sevgi dolu, erdemli ve ahlaklı bir çocuk tasarımı yapıldığı düşünülmektedir.
- Cumhuriyet dönemi çocuk dergilerinde çocuk ve çocukla ilgili görsel kullanımının diğer görsel içeriklere göre daha fazla olduğu varsayılmaktadır.

- Cumhuriyetin dönemi yayımlanan Gürbüz Türk Çocuğu ve Çocuk Sesi dergilerinde içeriklerin ana konusunu çoğunlukla ulusal milli içerikli metinlerin oluşturduğu varsayılmaktadır.

Yakın Dönemde Yayımlanan Çocuk Dergileri İçin Öne Sürülen Varsayımlar;

- TRT Çocuk ve Bilim Çocuk dergilerinde dini ve geleneksel değerlere önem veren, bilgili, çalışkan bir çocuk tasarımı yapıldığı varsayılmaktadır.
- Bilim Çocuk dergisinin içeriklerinin çocukları bilgilendirmeye yönelik bilim odaklı iletilere daha fazla yer verdiği düşünülürken, TRT Çocuk dergisinde din odaklı iletilerin fazla olduğu varsayılmaktadır.
- Yakın dönemde yayımlanan TRT Çocuk dergisinde geleneksel aile yapısına uygun davranan bir kız çocuğu tasarımı yapılırken, Bilim Çocuk dergisinde şefkatli, el işi becerileri olan bir kız çocuğu tasarımı yapıldığı düşünölmektedir.
- TRT Çocuk ve Bilim Çocuk dergisinde görsel öğe kullanımında resim kullanımının fotoğraf kullanımından fazla olduğu düşünölmektedir.
- TRT Çocuk dergisinde görsel öğe kullanımında resimlerin içeriklerini en fazla hayvanlar ve doğanın oluşturduğu düşünölrken, Bilim Çocuk dergisinde bilimsel aktivite yapan çocuk görsellerinin daha fazla olduğu varsayılmaktadır.

Tablo 1: Derginin Aylık Sayısının Konu Başlığı

Derginin Aylık Sayısının Konu Başlığı	TRT Çocuk	Bilim Çocuk	Çocuk Sesi	Gürbüz Türk Çocuğu
Eğitim	2	-	6	4
Kültür- Sanat	1	1	2	1
Bilim	-	7	-	-
Din	4	-	-	-
Siyaset	-	-	-	-
Sağlık	1	2	-	1
Önemli Gün ve Haftalar	-	-	1	2
Sosyal Yaşam	2	-	-	1
Diğer	-	-	1	1
Toplam	10	10	10	10

Dergilerde aylık konu başlığı incelemesi, eğitim, kültür sanat, bilim, din, siyaset, sağlık, önemli gün ve haftalar, sosyal yaşam ve diğer değişkenleri üzerinden yapılmıştır. İncelenen dergilerin aylık sayılarının konu başlıkları incelendiğinde, TRT Çocuk dergisinin en fazla konu başlığı içeriğini Din değişkeninin oluşturduğunu görmekteyiz. Din değişkenini sosyal yaşam ve eğitim değişkeni takip ederken, bilim, önemli gün ve haftalar ve diğer değişkenine yer verilmediği görülmüştür. Bilim Çocuk dergisinin aylık sayısının konu başlığına bakıldığında bilim değişkeninin en fazla orana sahip olduğu görülmüştür. Bilim değişkeninden sonra sağlık değişkeninin oranının fazla olması dikkat çekmiştir. Eğitim, din , siyaset, önemli gün ve haftalar gibi birçok değişkene yer verilmediği görülmüştür. Çocuk Sesi dergisinin konu başlığında en fazla oranın Eğitim'e ayrıldığı görülmektedir. Din, siyaset, sosyal yaşam gibi birçok değişkene Çocuk Sesi dergisinin de yer verilmediği ortaya konmuştur. Çocuk Sesi dergisinde olduğu gibi Gürbüz Türk Çocuğu dergisinde de en fazla oran Eğitim başlığına ayrılmıştır. Din, bilim, siyaset başlıklarının yer verilmediği bir diğer çocuk dergisi de Gürbüz Türk Çocuğu olmuştur.

Tablo 2 : Dergilerde Yer Alan Yazılı Metin İçerik Sayıları

Dergilerde Yer Alan Yazılı Metin İçerik Sayıları	TRT Çocuk	Bilim Çocuk	Çocuk Sesi	Gürbüz Türk Çocuğu
Masal- Hikaye	49	23	27	4
Milli yazılar	8	-	31	17
Bilimsel Yazı	20	83	7	2
Araştırma Yazısı	21	48	11	9
Kültürel Yazı	25	28	25	6
Dini Yazılar	45	-	-	-
Tarihi Yazılar	13	12	19	4
Sağlık Yazıları	31	24	3	10
Birkaçı Bir Arada	25	20	11	-
Diğer	28	8	15	6
Toplam	265	246	149	58

Analizde yazılı metin içerik sayıları: Masal- hikaye, bilimsel yazı, araştırma yazısı, kültürel yazı, dini yazılar, sağlık yazıları, tarihi yazılar, birkaçı bir arada ve diğer değişkenlerine göre analize tabi tutulmuştur. İncelemede, masal – hikaye içeriğinin en fazla TRT Çocuk dergisinde yer aldığı görülürken, en az Gürbüz Türk Çocuğu dergisinde olduğu görülmektedir. Bilimsel yazı, araştırma yazısı, kültürel yazı içeriğinin en fazla olduğu dergi masal ve hikaye de olduğu gibi TRT Çocuk dergisi iken, en az olduğu dergi Gürbüz Türk Çocuğu dergisidir. Dini yazıların en fazla yer aldığı dergi TRT Çocuk dergisi olurken, Bilim Çocuk, Çocuk Sesi, Gürbüz Türk Çocuğu dergilerinde bu içeriği yer verilmediği görülmüştür. Tarihi yazıların en fazla olduğu dergi Çocuk Sesi dergisi, en az olduğu dergi de Gürbüz Türk Çocuğu dergisi olmuştur. Sağlık içeirkli yazıların sayısı TRT Çocuk ve Bilim Çocuk dergilerinde fazla iken Çocuk sesi ve Gürbüz Türk Çocuğu dergilerinde az olduğu görülmüştür. Birkaçı bir arada değişkeni TRT Çocuk dergisinde fazla iken, Gürbüz Türk Çocuğu dergisinde hiç olmamıştır. Diğer seçeneğinin de en faz olduğu derginin TRT Çocuk dergisi olduğunu görmekteyiz. En az olduğu dergi ise diğer seçeneklerde de olduğu gibi Gürbüz Türk Çocuğu dergisi olmuştur.

Tablo 3: Dergilerde Kullanılan Görsel Öğeler

Dergide Kullanılan Görsel Öğeler	TRT Çocuk	Bilim Çocuk	Çocuk Sesi	Gürbüz Türk Çocuğu
Fotoğraf	155	562	84	4
Resim	1163	615	149	7
Toplam	1318	1177	233	11

Analiz kapsamında dergilerde yer alan içeriklerdeki görsel öğelerin kullanımı resim ve fotoğraf kullanımı olarak incelenmiştir. Analiz sonucunda elde edilen bulgulara göre, incelenen dört dergide de resim kullanımı fotoğraf kullanımından fazladır. Görsel öğelerden resimin en fazla kullanıldığı dergi ise bin yüz altmış üç resim kullanımı ile TRT Çocuk dergisidir. En az resim kullanılan dergi ise; yedi resim kullanımı ile Gürbüz Türk Çocuğu dergisi olmuştur. Fotoğrafın en fazla kullanıldığı dergi Bilim Çocuk dergisi olurken, en az kullanıldığı dergi resimde de olduğu gibi Gürbüz Türk Çocuğu dergisi olmuştur. Resim ve fotoğraf görsel öğelerinin toplamının en fazla olduğu dergi TRT Çocuk dergisi olurken, onu sırasıyla; Bilim Çocuk, Çocuk Sesi ve Gürbüz Türk Çocuğu izlemektedir.

Tablo 3.1: Fotoğrafların İçerik Özellikleri

Fotoğrafların İçerik Özellikleri	TRT Çocuk	Bilim Çocuk	Çocuk Sesi	Gürbüz Türk Çocuğu
Mustafa Kemal Atatürk	7	2	7	1
Siyasi Aktörler	3	4	5	-
Okula Giden Çocuklar	17	12	21	2
Oyun Oynayan Çocuklar	20	17	15	1
Bilimle Uğraşan Çocuklar	9	159	1	-
Veliler	8	8	1	-
Öğretmenler	8	5	6	1
Bilimsel Aletler	5	104	1	-
Türk Bayrağı	1	-	5	1
Hayvanlar	26	107	9	-
Doğa	22	105	7	-
Birkaçı Bir arada	10	33	2	1
Diğer	19	6	4	-
Toplam	155	562	84	7

Dergide görsel öge kullanımı olarak fotoğrafa da yer verildiği görülmektedir. Görsel öğelerde fotoğrafın incelendiği tabloda fotoğrafların içerikleri: Mustafa Kemal Atatürk, Siyasi Aktörler, okula giden çocuklar, oyun oynayan çocuklar, bilimle uğraşan çocuklar, veliler, öğretmenler, bilimsel aletler, Türk bayrağı, hayvanlar, doğa, birkaçı bir arada, diğer değişkenlerine göre incelemeye tabi tutulmuştur. Elde edilen bulgulara göre, TRT Çocuk dergisinde en fazla hayvanlar değişkenine yer verilmiştir. Hayvanları sırasıyla; doğa, oyun oynayan çocuklar, okula giden çocuklar ve diğer değişkenler takip etmektedir. TRT Çocuk dergisinde

en az yer verilen Türk bayrağı olmuştur. Bilim çocuk dergisindeki fotoğraf öğeleri incelendiğinde en fazla oranın bilimle uğraşan çocuklara ait olduğu görülmektedir. Bilimle uğraşan çocukları sırasıyla, hayvanlar, doğa, bilimsel aletler ve diğer değişkenler takip etmektedir. Bilim Çocuk dergisinde oran olarak en az Mustafa Kemal Atatürk'e yer verilirken, Türk bayrağına hiç yer verilmemiştir. Cumhuriyet Dönemi çocuk dergilerinden Çocuk Sesi dergisinin fotoğraf değişkenleri incelendiğinde en fazla oranın okula giden çocuklara ayrıldığını görmekteyiz. Bu değişkeni oyun oynayan çocuklar, hayvanlar doğa gibi değişkenler takip etmektedir. En az oranla yer verilen değişkenler bilimle uğraşan çocuklar, veliler ve bilimsel aletler olmuştur. Gürbüz Türk Çocuğu dergisinin fotoğraf içerik özellikleri incelendiğinde, en fazla okula giden çocuklara yer verildiği görülmüştür. Mustafa Kemal Atatürk, Türk bayrağı, oyun oynayan çocuklar, öğretmenler bu değişkeni takip etmektedirler. Siyasi aktörler, bilimle uğraşan çocuklar, doğa, hayvanlar, bilimsel aletler, veliler gibi değişkenlere yer verilmediği görülmüştür.

Tablo 3.2: Resimlerin İçerik Özellikleri

Resimlerin İçerik Özellikleri	TRT Çocuk	Bilim Çocuk	Çocuk Sesi	Gülbüz Türk Çocuğu
Oyun Oynayan Çocuklar	259	38	29	2
Kitap Dergi Vb. Okuyan Çocuklar	48	51	22	-
Sanatsal ve Kültürel Aktivite Yapan Çocuklar	47	49	12	-
Bilimsel Aktivite Yapan Çocuklar	53	166	5	-
Yetişkinler	69	20	15	1
Doğa	200	139	21	-
Hayvanlar	285	96	23	-
Birkaçı Bir Arada	99	37	9	-
Diğer	103	19	13	1
Toplam	1163	615	149	4

Görsel öğelerin kullanımında resim içeriklerinin özellikleri: oyun oynayan çocuklar, kitap dergi vb okuyan çocuklar, sanatsal ve kültürel aktivite yapan çocuklar, bilimsel aktivite yapan çocuklar, yetişkinler, doğa, hayvanlar, diğer ve birkaçı değişkenlerine göre incelenmiştir. Analiz sonucunda dergilerden elde edilen bulgulara göre; en fazla hayvan içeriklerine sahip dergi TRT Çocuk dergisidir. Hayvan içeriğinin en az olduğu dergi Çocuk Sesi iken, Gürbüz Türk Çocuğunda hayvan içeriğinin hiç olmadığı görülmüştür. Oyun oynayan çocuk içeriği en fazla TRT Çocuk dergisinde olurken, en az Gürbüz Türk Çocuğu dergisinde olduğu görülmektedir. Bilim Çocuk dergisinde en fazla içeriğin kitap dergi vb okuyan çocuklara ait olduğu görülmektedir. Çocuk sesi dergisinde en fazla içeriğin hayvanlar olduğu görülmüştür. En az içerik ise bilimsel aktivite yapan çocuklara ayrılmıştır. Genel olarak resim içeriğinin çok az olduğu Gürbüz Türk Çocuğu dergisinde en fazla içerik oranının yetişkinler olduğu görülmektedir. Gürbüz Türk Çocuğu dergisinde oyun oynayan çocuklar ve diğer değişkenine aynı oranda yer verilirken bunlar dışında kalan değişkenlere hiç yer verilmediği görülmüştür.

Tablo 4: İçeriklerin Ana Konuları

İçeriklerin Ana Konuları	TRT Çocuk	Bilim Çocuk	Çocuk Sesi	Gurbüz Türk Çocuğu
Masallar- Hikayeler	36	12	13	10
Kültürel İçerikli Metinler	6	11	2	2
Ulusal - Milli İçerikli Metinler	4	4	15	16
Bilimsel İçerikli Metinler	12	35	2	8
Dini İçerikli Metinler	22	5	-	-
Oyunlar	5	14	9	3
Karikatürler	6	6	-	-
Bilmeceler	6	7	3	6
Birkaçı	12	11	4	13
Diğer	11	4	4	4
Toplam	120	110	52	62

Analize tabi tutulan dört dergide içeriklerin ana konuları : Masallar-hikayeler, kültürel içerikli metinler, ulusal - milli içerikli metinler, bilimsel içerikli

metinler, dini içerikli metinler, oyunlar, bilmeceler, karikatürler, diğer ve birkaçı değişkenleri olarak incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, TRT Çocuk dergisinde masallar- hikayeler ve dini içerikli metinlerin sayısı diğer metinlere oranla fazladır. En fazla içerik masal ve hikayelere ait iken en az içerik ulusal- milli içerikli metinlere ayrılmıştır. Bilimsel içerikli metinlerin en fazla olduğu derginin Bilim Çocuk dergisi olduğu görülmektedir. Bilimsel içerikli metinleri masal- hikaye ve kültürel içerikli metinler takip etmektedir. Bilim Çocuk dergisinde en az yer verilen içerik diğer değişkeni olmuştur. Çocuk Sesi dergisinde en fazla içerik ulusal- milli içerikli metinler olmuştur. bu değişkeni masal- hikaye, oyunlar değişkenleri takip etmektedir. Çocuk Sesi dergisinde en az yer verilen içerik kültürel içerikli metinler olurken, karikatür ve dini içerikli metinler Çocuk Sesi dergisinde değişkenler arasında yer almamıştır. Ulusal- milli içerikli metinler en fazla yer bulduğu diğer çocuk dergisi ise Gülbüz Türk Çocuğu dergisi olmuştur. Ulusal- milli içerikli metinleri sırasıyla; birkaçı, masallar- hikayeler, bilimsel içerikli metinler, bilmeceler, diğer, oyunlar, kültürel içerikli metinler takip etmiş, dini içerikli metinler ve karikatürlere yer verilmemiştir. Ana konu içeriklerinin en fazla olduğu dergi sıralaması: TRT Çocuk, Bilim Çocuk, Gülbüz Türk Çocuğu ve Çocuk Sesi şeklindedir.

Tablo 5 : İletilerin İçeriği

İletilerin İçerikleri	TRT Çocuk	Bilim Çocuk	Çocuk Sesi	Gülbüz Türk Çocuğu
Geleneksel Türk Toplum Yapısına Yönelik İletiler	188	32	4	4
Ulusal Kimlik Bilinci Odaklı İletiler	6	12	44	51
Ulusal Dil Odaklı İletiler	4	26	21	12
Bilim Odaklı İletiler	20	211	3	2
Din Odaklı İletiler	54	7	1	1
Kültürel - Sosyal Değerler Odaklı İletiler	22	12	9	11
Milli Değerleri Yücelten İletiler	11	11	34	29
Vatansverlik odaklı iletiler	4	9	21	18
Birkaçı Bir Arada	34	23	24	24
Diğer	16	18	11	9
Toplam	359	361	172	161

İncelenen çocuk dergilerinde yer alan iletilerin içeriği: Geleneksel Türk toplum yapısına yönelik iletiler, ulusal kimlik bilinci odaklı iletiler, ulusal dil odaklı iletiler, din odaklı iletiler, kültürel - sosyal değerler odaklı İletiler, milli değerleri yücelten iletiler, vatanseverlik odaklı iletiler, birkaçı bir arada, diğer değişkenlerine göre incelenmiştir. Elde edilen bulgulara göre, TRT Çocuk dergisinde en fazla geleneksel Türk toplum yapısına uygun iletiler olduğu görülmektedir. Bu iletileri din odaklı iletiler takip etmektedir. TRT Çocuk dergisinde din odaklı geleneksel Türk toplum yapısına uygun ve din odaklı iletileri sırasıyla; birkaçı bir arada, kültürel-sosyal değerler odaklı iletiler, bilim odaklı iletiler, diğer, milli değerleri yücelten iletiler, ulusal kimlik bilinci odaklı iletiler, ulusal dil odaklı iletiler ve vatanseverlik odaklı iletiler takip etmektedir. Bilim çocuk dergisinde en fazla iletiler bilim odaklı iletiler olurken, onu takip eden iletiler geleneksel Türk toplum yapısına uygun iletiler olmuştur. Bilim Çocuk dergisinde en az yer bulan iletiler ise; din odaklı iletiler ve vatanseverlik odaklı iletiler olduğu görülmektedir. Cumhuriyetin ilanından sonra yayımlanmaya başlayan Gürbüz Türk Çocuğu ve Çocuk Sesi dergilerinde en fazla iletilerin ulusal kimlik bilinci odaklı iletiler olduğu görülmektedir. Ulusal kimlik bilinci odaklı iletilerden sonra en fazla yer bulan iletiler ise milli değerleri yücelten iletiler olmuştur. "Örneğin; Haydi ileri Türk çocuğu, Atatürk'ün çocukları, büyük önderinle bin yaşa." "Sevgili Türk çocukları" , " Sevgili arkadaşlar... Sevinç ve coşkunlukla karşıladığınız 23 Nisanımızı kutlarım bugün Türk ulusunun en büyük ve en şerefli günlerinden biridir." Gürbüz Türk Çocuğu ve Çocuk Sesi dergilerinde en az yer bulan iletiler din odaklı iletiler olmuştur. Genel olarak dört dergi içinde en fazla ileti içeren dergi Bilim Çocuk dergisi olurken onu sırasıyla TRT Çocuk dergisi, Çocuk Sesi dergisi ve Gürbüz Türk Çocuğu dergisi takip etmektedir.

Tablo 6 : Dergilerde Tasarlanan Çocuk Kimliği

Dergilerde Tasarlanan Çocuk Kimliği	TRT Çocuk	Bilim Çocuk	Çocuk Sesi	Gürbüz Türk Çocuğu
Çalışkan Çocuk	11	11	25	25
Milli Değerlere Önem Veren Çocuk	1	1	21	31
Dini Değerlere Önem Veren Çocuk	61	12	1	2
Tarihi Değerlere Önem Veren Çocuk	6	11	6	21
Eğlenceli Çocuk	10	9	3	6
Maceracı- Meraklı- Öğrenen Çocuk	12	34	1	4
Erdemli- Ahlaklı Çocuk	2	2	9	11
Zeki ve Bilgili Çocuk	3	15	11	10
Hayvanları Seven Çocuk	17	11	3	7
Bilimsel Değerlere Önem Veren Çocuk	1	60	3	4
Geleneksel Değerlere Önem Veren Çocuk	41	9	1	3
Birkaçı Bir Arada	6	24	5	9
Diğer	2	5	3	5
Toplam	173	204	92	138

Dergilerde tasarlanan çocuk kimliği analizinde, Çalışkan Çocuk, Milli Değerlere Önem Veren Çocuk, Dini Değerlere Önem Veren Çocuk, Tarihi Değerlere Önem Veren Çocuk, Eğlenceli Çocuk, Maceracı- Meraklı- Öğrenen Çocuk, Erdemli- Ahlaklı Çocuk, Zeki ve Bilgili Çocuk, Hayvanları Seven Çocuk, Bilimsel Değerlere Önem Veren Çocuk, Geleneksel Değerlere Önem Veren Çocuk, Birkaçı Bir Arada ve diğer değişkenleri incelenmiştir. TRT Çocuk dergisinde çocuk kimliği tasarımında en fazla Dini değerlere önem veren ve geleneksel değerlere önem veren çocuk kimliği tasarımı yapıldığı görülmüştür. Milli değerlere önem veren ve bilimsel değerlere önem veren çocuk kimliği tasarımı ise en az yer bulan değişken olmuştur. Dini değerlere önem veren çocuk kimliği tasarımının en fazla yapıldığı dergi TRT Çocuk dergisi, en az yapıldığı dergi ise, Çocuk Sesi dergisidir. Çalışkan çocuk kimliğinin en fazla yer aldığı dergi Cumhuriyet dönemi yayımlanan Çocuk sesi ve Gürbüz Türk Çocuğu dergisidir. Örneğin; Sevgili Türk Çocukları... Atatürk'ün açtığı ışıklı yollarda koşacağız." En az yer bulduğu dergi ise eşit oranda yer veren TRT Çocuk dergisi ve Bilim Çocuk dergisi olmuştur. Milli değerlere önem veren ve tarihi değerlere önem veren çocuk tasarımının en fazla yapıldığı dergi Gürbüz Türk Çocuğu dergisi olmuştur. Örneğin; " Biz bu nesli doğuran Atatürk'ün kızıyız." Milli değerlere önem veren çocuk kimliğinin en az yer bulduğu dergi TRT Çocuk ve bilim Çocuk dergisi iken tarihi değerlere önem veren çocuk kimliğinin en az yer bulduğu dergi

TRT Çocuk dergisi ve Çocuk Sesi dergisi olduğu görülmektedir. Eğlenceli çocuk kimliği tasarımının en fazla olduğu dergi TRT Çocuk dergisi olurken en az olduğu dergi Çocuk Sesi dergisidir. Maceracı- meraklı ve öğrenen çocuk kimliği tasarımına en fazla yer veren derginin Bilim Çocuk dergisi olduğu görülmektedir. Erdemli ve ahlaklı çocuk kimliği tasarımının en fazla yapıldığı dergi Gülbüz Türk Çocuğu dergisidir. Bilimsel değerlere önem veren, zeki ve bilgili çocuk kimliği tasarımının en fazla olduğu dergi Bilim Çocuk dergisidir. Geleneksel değerlere önem veren çocuk kimliği ve hayvanları seven çocuk kimliği tasarımının en fazla yapıldığı dergi TRT Çocuk dergisidir. Birkaçı bir arada değişkeninin en fazla olduğu dergi Bilim Çocuk dergisidir. Diğer değişkeni oranı Bilim Çocuk ve Gülbüz Türk çocuğu dergisinde eşit iken TRT Çocuk ve Çocuk Sesi dergisinde bu iki dergiden az olduğu görülmektedir.

Tablo 6.1 : Dergilerde Tasarlanan Kız Çocuğu Kimliği

Dergilerde Tasarlanan Kız Çocuğu Kimliği	TRT Çocuk	Bilim Çocuk	Çocuk Sesi	Gülbüz Türk Çocuğu
Duygusal- Kırılğan	10	11	2	3
Bilgili Üretken	11	24	8	12
El İşi Becerisi Olan	10	5	2	6
Ev İşlerinde Yetenekli	15	3	2	-
Güzel Yemek Yapan	5	2	-	-
Geleneksel Aile Yapısına Uygun Davranan	28	9	5	2
Şefkatli	4	10	9	3
Birkaçı Bir Arada	2	20	10	24
Diğer	2	16	3	10
Toplam	86	100	42	60

Dergilerde tasarlanan kız çocuğu kimliği incelemesinde, duygusal- kırılğan, bilgili -üretken, el işi becerisi olan, ev işlerinde yetenekli, güzel yemek yapan, geleneksel aile yapısına uygun, şefkatli, diğer ve birkaçı bir arada değişkenleri incelenmiştir. İnceleme sonucu elde edilen bulgulara göre; TRT Çocuk dergisinde en fazla tasarlanan kız çocuğu kimliği geleneksel aile yapısına uygun davranan olmuştur. Bunu sırasıyla; ev işlerinde yetenekli, bilgili üretken, duygusal- kırılğan,

el işi becerisi olan, güzel yemek yapan, şefkatli, birkaçı bir arada ve diğer değişkeni takip etmektedir. Bilim Çocuk dergisinde en fazla tasarlanan kız çocuğu kimliğini bilgili üretken değişkeni oluşturmaktadır. Bilgili üretken değişkenini takip eden değişkenler, birkaçı bir arada, diğer, duygusal kırılgan, şefkatli, geleneksel aile yapısına uygun davranan, eli işi becerisi olan, ev işlerinde yetenekli ve güzel yemek yapan değişkeni takip etmektedir. Çocuk Sesi dergisinde kız çocuğu kimliği tasarımı birkaçı bir arada değişkeni olmuştur. Geleneksel aile yapısına uygun davranan ve diğer değişkenler oran olarak bu değişkenlerden azdır. Gürbüz Türk Çocuğu dergiinde birkaçı ve bilgili üretken kız çocuğu kimliği tasarımı fazla iken, ev işlerinde yetenekli, güzel yemek yapan kız çocuğu kimliği tasarımına yer verilmediği görülmektedir.

Tablo 6.2 : Dergilerde Tasarlanan Erkek Çocuğu Kimliği

Dergilerde Tasarlanan Erkek Çocuğu Kimliği	TRT Çocuk	Bilim Çocuk	Çocuk Sesi	Gülbüz Türk Çocuğu
Güçlü	15	15	-	4
Zeki- Başarılı	9	20	9	14
Cesur	11	5	-	1
Sporcu	15	12	1	1
Yetenekli	9	11	-	1
Bilgili- Üretken	11	25	10	11
Babacan	9	-	-	-
Çalışkan Özverili	12	8	20	32
Şefkatli	4	-	-	5
Birkaçı Bir Arada	2	2	6	6
Diğer	-	2	4	3
Toplam	87	100	50	78

TRT Çocuk, Bilim Çocuk, Çocuk Sesi, Gülbüz Türk Çocuğu dergilerinde tasarlanan erkek çocuğu kimliği incelenirken kullanılan değişkenler sırasıyla: Güçlü, cesur, sporcu, yetenekli, üretken- bilgili, babacan, çalışkan özverili, şefkatli, birkaçı bir arada ve diğer şeklindedir. Elde edilen bulgulara göre; güçlü erkek çocuğu kimliği tasarımının en fazla olduğu dergiler aynı oranla TRT Çocuk dergisi ve Bilim Çocuk dergisidir. Bu iki dergiyi Gülbüz Türk Çocuğu dergisi takip ederken, Çocuk Sesi dergisinde güçlü erkek çocuğu kimliği tasarımına yer verilmediği görülmektedir. Zeki başarılı erkek çocuğu kimliği tasarımının en fazla yapıldığı

dergi Gürbüz Türk Çocuğu dergisi iken en az yapıldığı dergiler aynı orana sahip Bilim Çocuk ve Çocuk Sesi dergileri olmuştur. Cesur ve sporcu erkek çocuğu kimliği tasarımının en fazla olduğu dergi TRT Çocuk dergisidir. Bilgili- üretken ve yetenekli erkek çocuğu kimliği tasarımının en fazla yapıldığı derginin Bilim Çocuk dergisi olduğu görülürken, en az yapıldığı derginin Çocuk Sesi dergisi olduğu görülmüştür. Babacan erkek çocuğu kimliği tasarımın en fazla yapıldığı dergi TRT Çocuk dergi iken, diğer üç dergide bu değışkene yer verilmediğı görülmektedir. Çalışkan- özverili ve şefkatli erkek çocuğu kimliği tasarımının en fazla yapıldığı dergi Gürbüz Türk Çocuğu dergisidir. Şefkatli erkek çocuğu kimliği tasarımına diğer üç dergide yer verilmemiştir. Birkaçı ve diğer oranının en fazla olduğu dergi Çocuk Sesi dergisi olmuştur. TRT Çocuk dergisinde en fazla, Güçlü ve sporcu erkek çocuğu kimliği tasarımı yapılmış, Bilim Çocuk dergisinde bilgili üretken erkek çocuğu kimliği tasarımı, Çocuk Sesi ve Gürbüz Türk Çocuğu dergisinde ise, çalışkan - özverili erkek çocuğu kimlik tasarımı yapıldığı görülmektedir.

3.5. ELDE EDİLEN BULGULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

'Türkiye'de Yayımlanan Çocuk Dergilerinde Çocuk Kimliği Tasarımı' konusunu Cumhuriyetin dönemi yayımlanan Çocuk Sesi ve Gürbüz Türk Çocuğu dergileri ile yakın dönemde yayımlanan TRT Çocuk ve Bilim Çocuk dergisini incelediğimizde, söz konusu dönem dergileri ile ilgili belirtmiş olduğumuz varsayımlarımız genel olarak doğrulanmıştır.

Cumhuriyetin ilanından sonra yayımlanan Çocuk Sesi ve Gürbüz Türk Çocuğu dergilerinde ulusal dil, vatanseverlik, milli değerleri yücelten, ulusal kimlik bilinci odaklı iletilerin yer aldığı varsayımımız iletilerin içeriğinin analiz edildiğı tablomuzdaki verilerle doğrulanmış bulunmaktadır.

Cumhuriyet dönemi çocuk dergilerinde vatansever, özverili, çalışkan, zeki, sevgi dolu, erdemli ve ahlaklı bir çocuk tasarımı yapıldığı düşüncemiz, incelediğimiz tablolardaki verilere dayanarak doğrulanmıştır.

Cumhuriyet dönemi çocuk dergilerinde çocuk ve çocukla ilgili görsellerin kullanımının diğer görsel içeriklere göre daha fazla olduğunu ileri sürdüğümüz varsayımımız, resim ve fotoğraf içeriklerinin arı ayrı incelendiğı tablodaki verilerle doğrulandı.

Cumhuriyet dönemi yayımlanan Gürbüz Türk Çocuğu ve Çocuk Sesi dergilerinde içeriklerin ana konusunu çoğunlukla ulusal milli içerikli metinlerin oluşturduğu varsayımımız içeriklerin ana konusunun incelemeye tabi tutulduğu tablodaki verilerle doğrulanmıştır.

TRT Çocuk ve Bilim Çocuk dergilerinde dini ve geleneksel değerlere önem veren, bilgili, çalışkan bir çocuk tasarımı yapıldığı varsayımı TRT Çocuk dergisi için doğrulanırken, Bilim Çocuk dergisinde bilimsel değerlere önem veren çocuk kimliği tasarımı oranı fazla olduğundan bu varsayım Bilim Çocuk dergisi için doğrulanamamıştır.

Bilim Çocuk dergisinin içeriklerinin çocukları bilgilendirmeye yönelik bilim odaklı iletilere daha fazla yer verdiği düşünülürken, TRT Çocuk dergisinde din odaklı iletilerin fazla olduğu varsayımı iletilerin içeriklerinin incelendiği tablonun verilerine göre doğrulanmıştır.

Yakın dönemde yayımlanan TRT Çocuk dergisinde geleneksel aile yapısına uygun davranan bir kız çocuğu tasarımı yapılırken, Bilim Çocuk dergisinde şefkatli, el işi becerileri olan bir kız çocuğu tasarımı yapıldığı düşüncesi TRT Çocuk dergisi için doğrulanırken, Bilim Çocuk dergisi için doğrulanamamıştır.

TRT Çocuk dergisinde görsel öğe kullanımında resimlerin içeriklerini en fazla hayvanlar ve doğanın oluşturduğu düşünülürken, Bilim Çocuk dergisinde bilimsel aktivite yapan çocuk görsellerinin daha fazla olduğu varsayımı, elde edilen bulgular sonucunda doğrulanmıştır.

TRT Çocuk ve Bilim Çocuk dergisinde görsel öğe kullanımında resim kullanımının fotoğraf kullanımından fazla olduğu düşüncesi görsel öğe kullanımının incelendiği tabloda resim kullanımının fotoğrafa oranla fazla olması sonucuyla doğrulanmış bulunmaktadır.

Günümüzde bilişim teknolojilerinin hızlı bir biçimde gelişmesi kitle iletişim araçlarının hem mecrasına hem içeriğine etki etmiştir. Toplumun tutum ve davranışlarını yönlendiren bu kitle iletişim araçları hele ki çocuklara yönelikse, bütün siyasi, ekonomik ve diğer bağımlılıklardan uzak durmalıdır. Bu sebeple çocuk dergilerindeki içerikler çocukların gelişmesine ve içinde buldukları toplum için

bir tutum geliştirmesine neden olur. Yapılan alışma sonucu elde edilen bulgular gösteriyor ki, her dönemin ocuk dergileri içinde bulunduğu dönemde olmasını istediği ocuk kimliğini tasarlamıştır.

SONUÇ

Medya ve medya aracılığıyla topluma yayılan iletiler ve materyaller toplum yapısının şekillenmesinde önemli bir etkiye sahiptir. Özellikle kitle iletişim araçları bir toplumda olaylara ve durumlara karşı bakış açısı geliştirmeye, toplumun tutum oluşturmaya ön ayak olur. Medya aracılığıyla topluma aktarılan iletiler toplumun her kesimi için çeşitli mesajlar içermektedir.

Bir toplumun en büyük mirası genç nüfusu yani çocuklarıdır. Toplumlarda çocuklara yapılan yatırım, çocuklara verilen bilgi ve değer toplumun devamı için yapılmış en büyük yatırımın ilk adımıdır. Çünkü bugünün küçükleri gelecek toplumun temel taşlarıdır. Çocuklara en kolay ulaşılabilen kitle iletişim aracı her dönem çocuk dergileri olmuştur. Cumhuriyetin ilanından sonra milli birliği ve ulus bilincini aşılacak için çocuk dergilerine başvurulmuştur. Günümüzde sayısız çocuk dergisi yayımlanmaktadır. Çocuk dergileri aracılığıyla çocuk kimliği tasarımı yapılmakta ve bu tasarım yine çocuk dergileri aracılığıyla topluma sunulmaktadır. Bu yüzden bir toplumda çocukların doğru bir eğitim alabilmeleri ve topluma yararlı birer birey olarak yetişebilmeleri için, çocuklara hitap eden ve onların yönlendirilmesine katkı sağlayan çocuk dergileri bilinçli kişiler, profesyonel ekipler ve eğitimciler tarafından hazırlanmalıdır.

Çalışmada analiz edilen Cumhuriyet döneminde yayımlanan çocuk dergileri ile yakın dönemde yayımlanan çocuk dergilerinin nasıl bir çocuk tasarımı yaptığı ortaya konulmuştur. Cumhuriyet dönemi yayımlanan Gülbüz Türk Çocuğu ve Çocuk Sesi dergisi ile yakın dönemde yayımlanan TRT Çocuk ve Bilim Çocuk dergisi analiz kapsamında karşılaştırılmıştır. Cumhuriyet dönemi çocuk dergileri incelendiğinde eğitimin dergilerin temel konusu olduğu görülmürken, yakın dönemde yayımlanan TRT Çocuk ve bilim Çocuk dergilerinin konusunu çoğunlukla sosyal yaşam ve din başlığının oluşturduğunu görmekteyiz. Yakın dönem çocuk dergilerinin metin içeriklerini masal- hikaye, ve dini yazıların oluşturduğu görülmektedir. Karşılaştırılan çocuk dergilerinin görsel kullanımı incelendiğinde Cumhuriyet dönemi çocuk dergilerinde çocukların oranının daha fazla olduğu, Mustafa Kemal Atatürk'ün fotoğraflar ve resimler arasında yer aldığı görülmektedir.

Cumhuriyet döneminde yayımlanan Gürbüz Türk Çocuğu ve Çocuk Sesi dergilerinde kullanılan görsel öğeler, konuların içerikleri, metinlerin iletileri, çalışkan, erdemli, ahlaklı, milli değerlere önem veren, vatansever, ulusal kimlik bilinci olan çocuk kimliğı tasarımı yapıldığı görülmüştür. Cumhuriyet dönemi çocuk dergilerinde, şefkatli, özverili – çalışkan çocuk tasarımı olduğu görülmüştür. Ulus kimliğı, millet bilinci ve toplum sevgisi doğa, hayvanlar ve çocuklar ilişkisi üzerinden anlatılmaya çalışılmış, tarihi olaylar, milli birlik beraberlik mesajlarını içererek aktarılmıştır. Çocuk Sesi ve Gürbüz Türk Çocuğu dergilerinde toplumun ortak bilincini yücelten, Türk çocuğu olma kimliğı içeren iletiler yer almaktadır. O dönemin çocuk dergilerinin milli çoşkuyu halka aktarma amacı güttüğü ve bunu en iyi şekilde yerine getirdiğı içerikler, görseller ve iletilerin türleri ile ortaya konulmaktadır. Vatanseverlik, milli değerleri yüceltme, milli ve tarihi değerlere önem verme dönemin dergilerinin temel felsefesi olmuş ve topluma aktarılmıştır.

2002 yılı sonrası yakın dönemde yayımlanmaya başlayan ve günümüzde hala yayımlanmakta olan TRT Çocuk ve Bilim Çocuk dergisi incelendiğinde, dini değerlere önem veren, geleneksel toplum yapısına uygun davranan çocuk kimliğı tasarımı yapıldığı ve bunun görsellerle desteklendiğı görülmüştür. Bilim Çocuk dergisinde görsel içeriklerin bilimle uğraşan çocuklar ve bilimsel aletlerin çoçuğunlukta olduğu çocuklara bilimle uğraşan, meraklı, maceracı bir kimlik tasarlandığı görülmüştür.

KAYNAKÇA

Kitap;

- Akbaş, Onur. (2014). Dünyada ve Türkiye’de Çocuk Edebiyatının Gelişimi http://turkoloji.cu.edu.tr/YENI%20TURK%20EDEBIYATI/onur_akbas_turkiyede_ve_dunyada_cocuk_edebiyatinin_gelisimi.pdf, Erişim: 22.04.2014
- Akyüz, E. (2000). “Ulusal Ve Uluslararası Hukukta Çocuğun Haklarının Ve Güvenliğinin Korunması” Meb, Ankara.
- Alver, Fisun. (2004) Neil Postman'ın Çocukluğun Yokoluşu Sürecinde İletişim Teknolojisi Eleştirinin Eleştirisi, İletişim Araştırmaları Dergisi, Ankara Üniversitesi İletişim Araştırmaları Ve Uygulamaları Merkezi, 2004- 2(2)- Bahar, 129 - 141
- Alver, Fisun. (2003). Basında Yabancı Tasarımı ve Yabancı Düşmanlığı. İstanbul: Der Yayınları
- Alver, Fisun. (2011). Gazetecilik Bilimi ve Kuramları.İstanbul: Kalkedon Yayınları
- Atabek, Şendur, Gülseren- Atebek, Ümit. (2007). Medya Metinlerini Çözümlemek. Ankara: Siyasal Kitapevi
- Aydoğan, Filiz (2009). " Tüketici Kitleleri Olarak Çocuklar ve Çocuk Dergileri Uygulaması", Çocuk ve Medya içinde (ed.Selda İçin Akçalı), 2. Baskı, Ankara: Nobel Yayınları.
- Ballar, Suat. (1998). “Çocuk Hakları” İstanbul: Beta Yayınevi.
- Başaranbilek, Emin. (2011).“Arkeolojik Eserlerde Çocuk.” Toplumsal Tarihte Çocuk. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, Unicef ; Ankara
- Dinç, Hakkı. (2004), “Uygulamada Aile Hukuku ve Çocuk Haklarına İlişkin Uluslararası Sözleşmeler” Ankara: Adalet yayınevi.
- Franklin, Benjamin. (1993). “Çocuk Hakları” İstanbul: Ayrıntı Yayınları.
- Gemalmaz, Mehmet Semih. (2002). Çocuk ve Genç Haklarına İlişkin Ulusal üstü Belgeler . İstanbul : İstanbul Barosu Yayınları.
- Geray, Haluk. (2002). İletişim ve Teknoloji Uluslararası Birikim Düzeninde Yeni Medya Politikaları. Ankara: Ütopya Yayınevi
- Güven, Selahattin (2015) Medyada Çocuk ve Toplumsal Dönüşüm.Ankara: Orient Yayınları.
- Hall, Stuart. (2008) Kültürel Çalışmalar ve Teorik Mirası. Çelenk, S. (der.) İçinde. İletişim Çalışmalarında Kırılmalar ve Uzlaşmalar. Ankara: De Ki Basım Yayım.
- Hodgking , Rachel - Newell, Peter (1998) Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Uygulama Elkitabı. Ankara: Ajans- Türk Basın ve Basım A.Ş

- İçin -Akçalı Selda. (2015). ocuk ve Medya. Ankara : Nobel Akademik Yayıncılık
- İnal, Kemal.(2014). ocuk ve Demokrasi. İstanbul: Ayrıntı yayınları
- İnal, Kemal (2011) "ocuklar Niçin Medya Okuryazarı Olmalı", ocuk Hakları ve Medya, Hazırlayan: Mustafa Ruhi Şahin, İstanbul: ocuk Vakfı Yayınları
- Kür, İsmet (1991). Türkiye’de Süreli ocuk Yayınları. Ankara: Atatürk Kültür Merkezi.
- Morgan, T.Clifford. (1981) Psikolojiye Giriş. (Çev. Hüsnü Arıcı, Işık Savaşır, Olcay İmamoğlu ve ark). Ankara: Hacettepe Üniversitesi
- Onur, Bekir. (2008).Türk Modernleşmesinde ocuk. Ankara: İmge Kitabevi Yayınları.
- Onur, Bekir.(2005).Türkiye’de ocukluğun Tarihi. Ankara:İmge Kitabevi Yayınları.
- Oğuzkan, A. Ferhan.(2000). ocuk Edebiyatı. Ankara: Anı yayıncılık
- Özdemir, Eylem (2010) Kimlik Kavramı ve Teorik Yaklaşımlar. Eğitim Bilim Toplum, 8(32): 9-29.
- Postman, Niel (1995). ocukluğun Yok Oluşu.(çev. Kemal İnal) Ankara: İmge Yayınevi.
- Sağlam, Mehmet - Aral, Neriman (2011) ocuk ve Medeniyet Dergisi, Tarihsel Süreç İçerisinde ocuk ve çocukluk kavramları. İnönü Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü
- Şimşek, Hüseyin (2001). “XIX. Yüzyıl ocuk Dergiciliği ve Eğitsel İşlevleri Üzerine”, Milli Eğitim Dergisi, (151).
- Şirin, Mustafa Ruhi- Oktay, Necmettin- Altun, Adnan (2013) 1. Türkiye ocuk ve Medya Stratejisi ve Uygulama Planı 2014-2018. İstanbul: ocuk Vakfı Yayınevi
- Şirin, Mustafa Ruhi. (2013). ocuk ve Medya Hareketleri Büyük El Kitabı: İstanbul: ocuk Vakfı Yayınları
- Şirin, Mustafa Ruhi. (2011) ocuk Hakları ve Medya . İstanbul : ocuk Vakfı Yayınları
- Tan, Mine. (2013).ağlar Boyunca ocukluk .Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. Cilt 22, Sayı 1, S. 71
- Tan, Mine. (2011).ocukluk:“Dün ve Bugün”.Toplumsal Tarihte ocuk. Ankara: Tarih Vakfı YurtYayınları.
- Taşdemir, Mehmet. (2005). “Eğitsel Bir Materyal Olarak ocuk Hikaye ve Romanlarının Nitelikleri”. Milli Eğitim Dergisi, (168).
- Topuz, Hıfzı. (1996). Başlangıçtan Günümüze Türk Basın Tarihi. İstanbul : Gerçek Yayınevi

- Yaylagül, Levent. (2008) Kitle İletişim Kuramları. Ankara: Dipnot Yayınları

Makale;

- Çakmak, Ebubekir. (2013) " Çocuk Hakları ve Medya Okuryazarlığı Eğitimi", Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 22:209-224.
- Turanlı. Ebru. (2017) "Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Türk Ulus İnşası Sürecinde Türk Çocuğu Tasarımı: Çocuk Sesi Dergisi", Cilt 2, Sayı 4: 486-504)

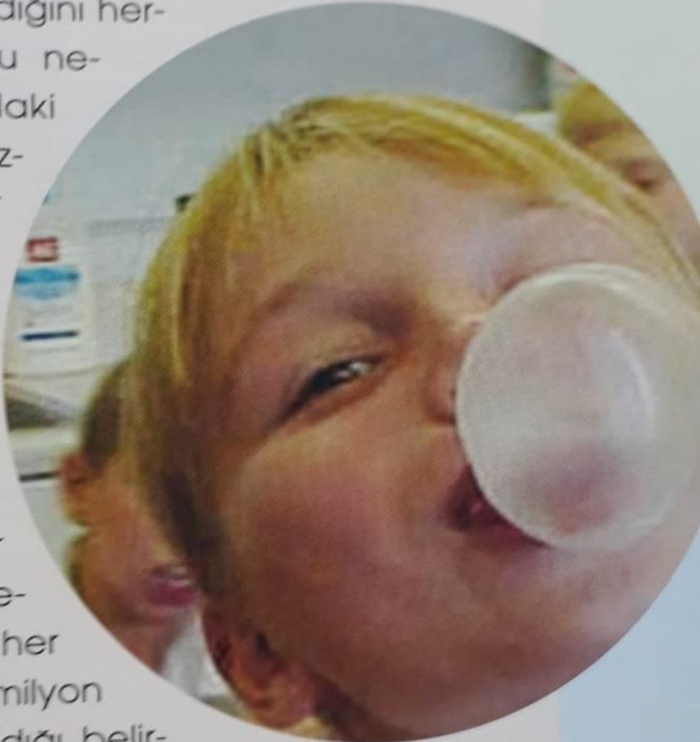

EKLER

Görsel 1: Bilim Çocuk Dergisi

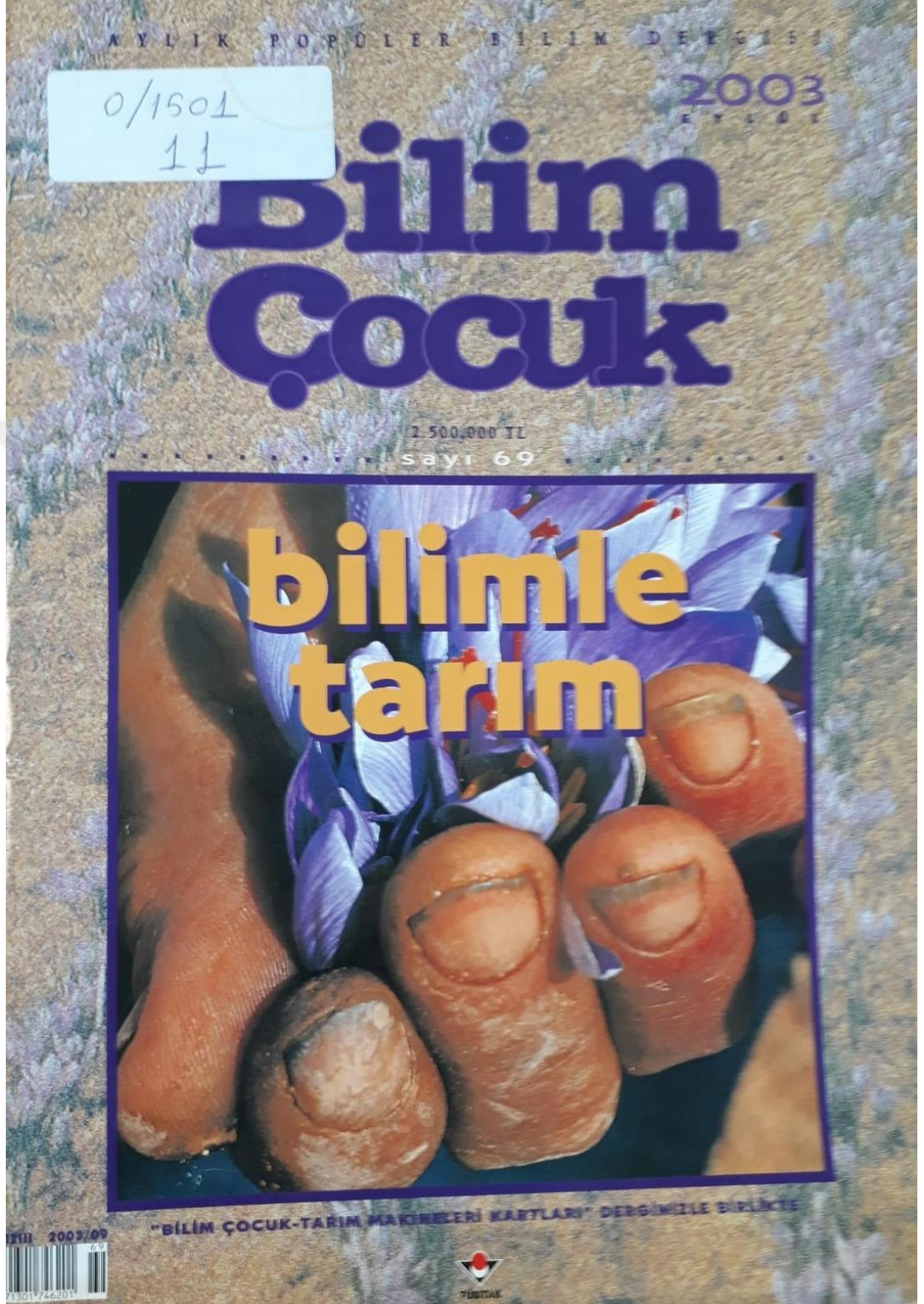
Sakız Vergisi

Sakız çiğnemeyi sever misiniz? Kimileri çok sever, kimileri hiç sevmez. Ancak, yere atılmış eski bir sakızın üstüne basmanın hoş bir şey olmadığını herkes bilir! İşte, bu nedenle İrlanda'daki politikacılar, sakızlar için yeni bir tür vergi getirmeyi düşünüyorlar. Tasarılarına göre, sakız satın alan herkes, sakız ücretinin % 15'i kadar bir vergi ödeyecek. İrlanda'da her yıl yaklaşık 80 milyon paket sakız satıldığı belirlenmiş. Bu vergi sayesinde, yılda 4 milyon Euro kadar ek gelir elde edileceği hesaplanmış. Bu para, kaldırımlarda yere yapışan sakızları temizlemede kullanılacak.

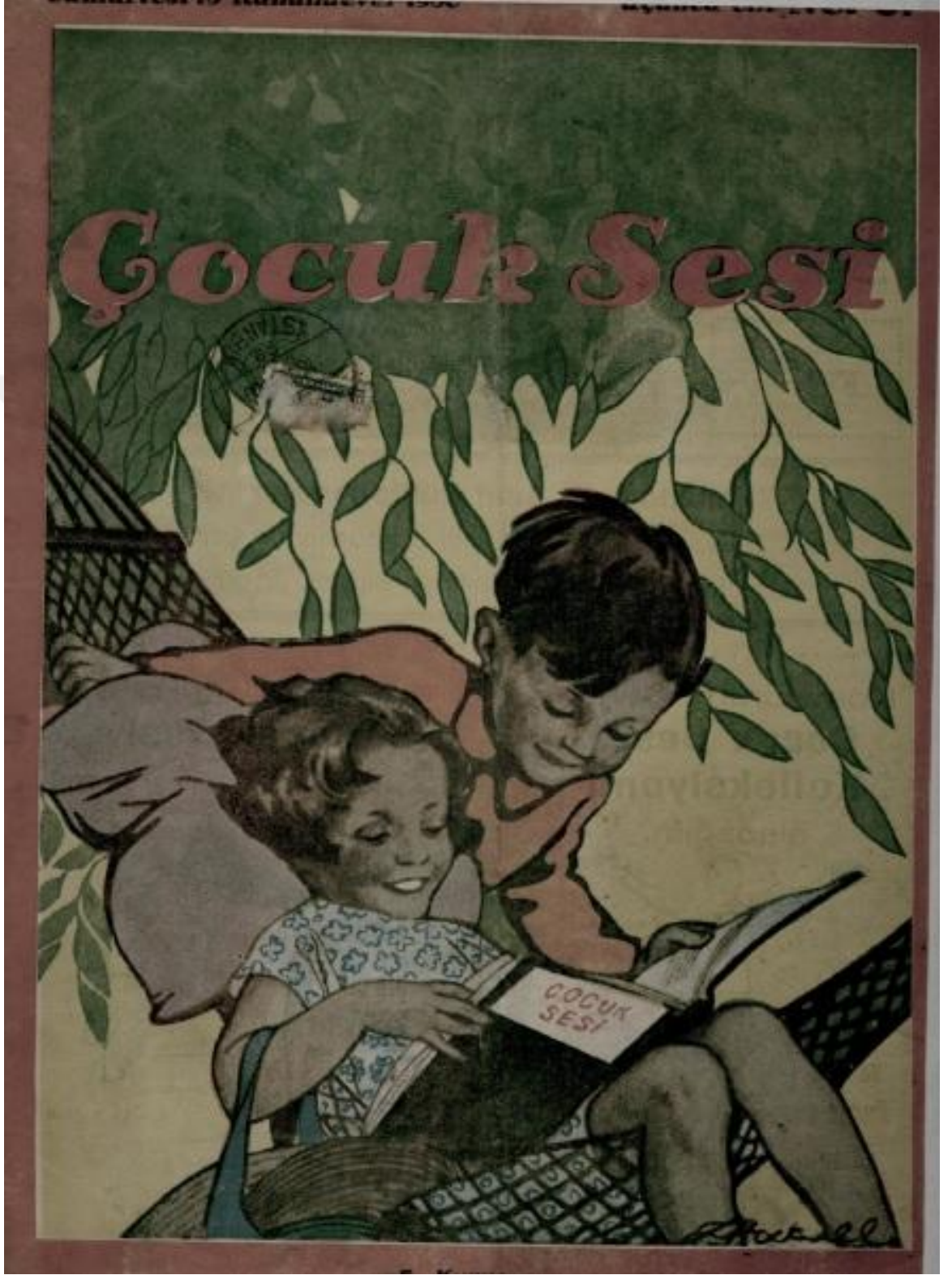

Bilim Çocuk 5

Görsel 2: Bilim Çocuk Dergisi

Görsel 3: Çocuk Sesi Dergisi

Görsel 4: Çocuk Sesi Dergisi

Biz Atatürk kızıyız

*Biz bu nesli doğuran Atatürkün kızıyız.
Biz bu kıvanç neslinin ufkunun yıldızıyız.
Yarınları haykıran en dinç olan kızıyız.
Biz bir nesil doğuran Atatürkün kızıyız.*

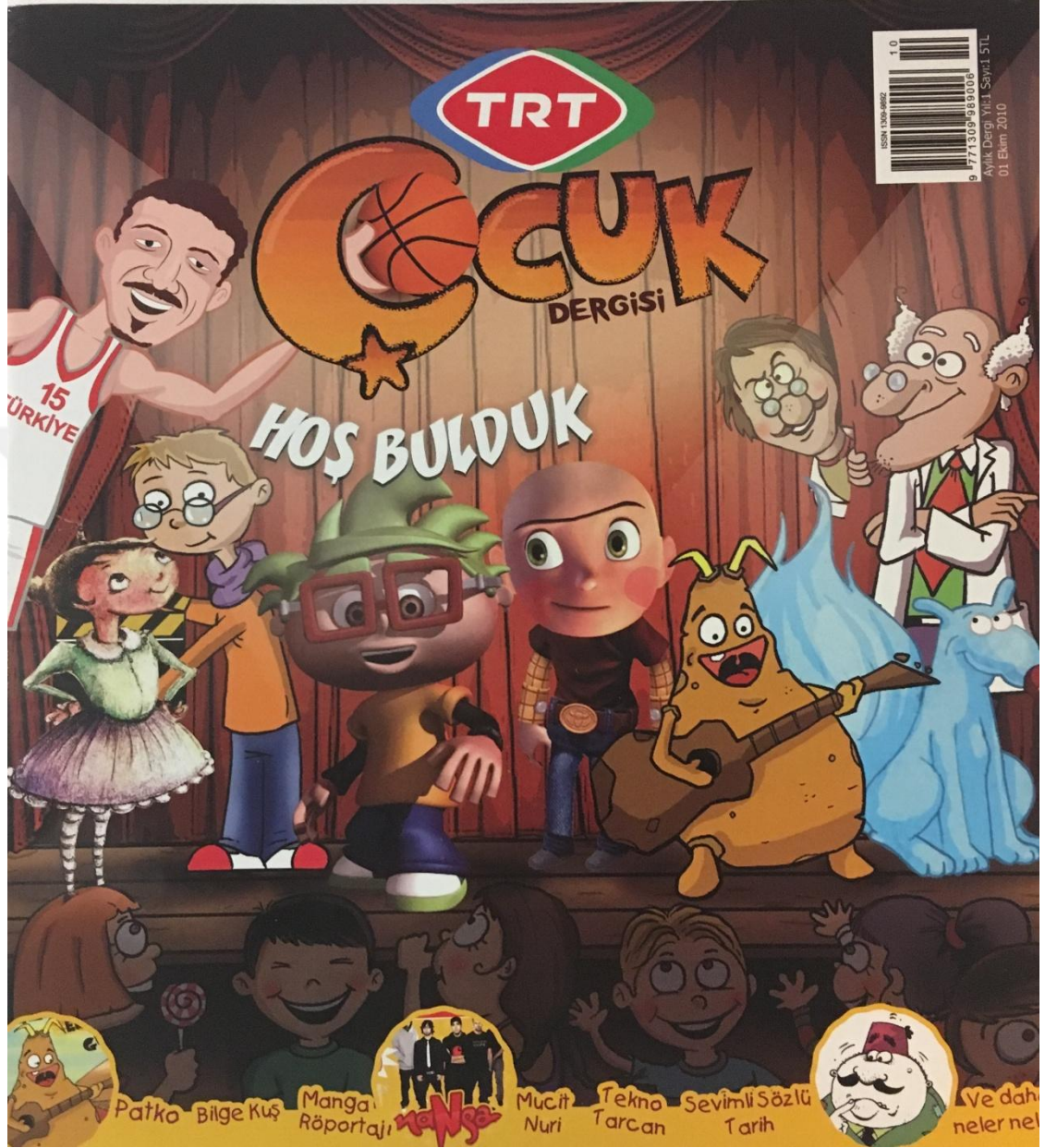
*Şarkı, Garba gösteren ışıklar soruyoruz.
Garba Şarka bak diyen bir sual oluyoruz.
Garba Şarka bak diyen bir sual soruyoruz.
Biz bir yasa haykıran genç kızlarız diyoruz.
Biz bu nesli doğuran Atatürkün kızıyız.*

*Hız aldık dört bucağa ne sınırlar yıkmağa
Uluslar kızlarına bir timsallik yapmağa
Azmettik dağ devirip deniz aşip uçmağa
Yurdumuza baştan başa yeni evler kurmağa*

*Biz bu kıvanç neslinin ufkunun yıldızıyız.
Biz var Türkün özüyüz Atatürkün kızıyız.*

*Necati Dey ilk mektep 5-A talebesi
Maksude*

Görsel 6: TRT Çocuk Dergisi

ÖZGEÇMİŞ

Adı Soyadı	Funda Eldiven
Doğum Tarihi	25.11.1992
Eğitim Durumu	Kocaeli Üniversitesi Gazetecilik Lisans Mezunu (2011-2015)

